

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4192

[5808]-501

[Total No. of Pages : 4

S.Y. B.A.

COMPULSORY ENGLISH

Text Book : Panorama

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24001)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) a) Answer any six of the following in one/two sentences each. **[6]**

- i) In which words did Swami Vivekananda start his speech at Chicago?
- ii) Why did Swami Vivekananda call Hinduism as a mother of all regions?
- iii) What, according to Swami Vivekananda has destroyed civilization and sent whole nations to despair?
- iv) What was the series and lottery ticket number which was bought by Masha?
- v) What type of character is Ivan Dmitritch in 'The Lottery ticket'?
- vi) What is the name of Ivan Dmitritch's wife?
- vii) Why had Framton Nuttel come to the 'rural retreat' in 'The Open Window'?
- viii) What did Mrs. Sappleton say about the open window?
- ix) Why did Framton rush out wildly in 'The Open Window'?

b) Answer any two of the following. **[14]**

- i) Explain Swami Vivekananda's views on Hinduism reflected in Chicago speech.
- ii) 'The Lottery Ticket' is a satirical comment on thoughts and aspirations of human being. Elaborate your answer.
- iii) Attempt the character sketch of Vera in 'The Open Window'.

P.T.O.

Q2) a) Answer any six of the following in one/two sentences each. **[6]**

- i) Who is the poet of the poem 'On Another's Sorrow'?
- ii) What is the theme of the poem 'On Another's Sorrow'?
- iii) Which bird is mentioned in the poem 'On Another's Sorrow'?
- iv) 'Laugh till the game is played' what does the word 'game' signify in 'Laugh and Be Merry'?
- v) What is man's span of life compared to in 'Laugh and Be Merry'?
- vi) Why did God create earth and heaven referred in 'Laugh and Be Merry'?
- vii) What does bubble symbolize in 'The Rock and the Bubble'?
- viii) Who claims to have a rainbow robe in 'The Rock and the Bubble'?
- ix) At whose feet the waves danced merrily in 'The Rock and the Bubble'?

b) Answer any two of the following. **[14]**

- i) What is the speaker's reaction when he sees another person in distress in the poem 'On Another's Sorrow'?
- ii) According to Masfield, what are the ways in which an ordinary person can make the world a better place?
- iii) What message do we get from the poem 'The Rock and the Bubble'? Support your answer with illustration.

Q3) a) Add question tags to the following (any four) **[4]**

- i) They played football.
- ii) Let us play.
- iii) She is a doctor.
- iv) They could hear me.
- v) Sham didn't go out last Sunday.
- vi) We aren't late.

- b) Identify the type of sentence (simple/compound/complex) (any three)[3]
- Anil will stay with friends in the hotel.
 - You should work hard to achieve your goal.
 - He is poor yet he is trustworthy.
 - She died in the village where her parents were born.
 - I have lost the watch which my brother gave me.

- c) Change the degree without changing the meaning (any three) [3]
- Apples are not as sweet as mangoes.
(Change into Comparative)
 - Usha runs as fast as any other girl in the class.
(Change into comparative)
 - No other subject is as difficult as mathematics.
(Change into superlative)
 - Very few metals are as costly as gold.
(Change into superlative)
 - Indore is the cleanest city in India.
(Change into comparative)

Q4) a) Specify whether the underlined collocation is right or wrong (any four)[04]

- I want to speak English freely.
- Could you give me some information.
- I think, I did a mistake.
- The prisoner has committed the crime.
- Can you do a favour to me?
- It's so hot. I must have a fast shower.

b) Fill in the blanks with correct phrasal verbs.

Chosen from those given in the brackets (any three)

[3]

- The people _____ bravely during the famine.
(carried out / carried on / carried away)
- Nishi is _____ a bad time in office.
(going through / going about / going in to)

- iii) She had no appetite and _____ the food on her plate.
(picked at / picked on / picked up)
- iv) At his request, she _____ smoking.
(gave up / gave away / gave out)
- v) The children _____ very well with each other.
(get through / get on / get by)
- c) Complete the sentences with an appropriate word chosen from those in the brackets (any three) [3]
- i) A snake was killed _____ Alice with a sword.
(by, bye)
- ii) He is my _____ friend
(dear, deer)
- iii) Have you seen the new _____ shop.
(stationary, stationery)
- iv) Nothing can _____ the fact that she is my best friend.
(alter, altar)
- v) India is _____ for its classical forms of dance.
(popular, famous)

Q5) Answer the following questions in brief (any two) [10]

- a) Problem solving skills are important for professional success. Explain
- b) Why is time management an important softskill in the present times?
- c) How can one manage and organise time effectively?



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4193

[Total No. of Pages : 1

[5808]-502

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

MODERN INDIAN LANGUAGES

MIL - 2 : नवमाध्यमे आणि समाज माध्यमांसाठी मराठी
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24011)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) संज्ञापनातील नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांच्या योगदानाविषयी थोडक्यात माहिती लिहा. [10]

किंवा

ब्लॉग, फेसबुक, ट्विटर या नवमाध्यमांचे जीवन व्यवहारातील स्थान स्पष्ट करा.

प्र.2) वेबसाईट आणि ब्लॉग, ट्विटरसाठी लेखनाची ठळक वैशिष्ट्ये सोदाहरण लिहा. [10]

किंवा

व्यावसायिक पत्रव्यवहाराचे वेगळेपण सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा. [5]

- अ) नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांचा वापर आणि परिणाम.
ब) व्यावसायिक पत्रव्यवहाराचे महत्त्व.



[5808]-503

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

MIL - 2 : हिंदी भाषा शिक्षण

पाठ्यपुस्तक : हिंदी भाषा शिक्षण – संपा. प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

(हिंदी अध्ययन मंडल, सा. फुले पुणे विश्वविद्यालय)

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24012)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) साधारण वाक्य का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
ब) संज्ञा उपवाक्य और विशेषण उपवाक्य की परिभाषा दीजिए।
स) संयुक्त वाक्य का स्वरूप बताकर उसके भेद लिखिए।
द) संक्षिप्त वाक्य के स्वरूप को अधोरेखित कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) कवि नीरज के जीवन परिचय को विशद कीजिए।
ब) 'कवि नीरज मानवतावाद के कवि हैं' – स्पष्ट कीजिए।
स) कवि नीरज के गीतों में प्रेम की पवित्रता किस प्रकार चित्रित हुई है।
द) कवि नीरज नायिका को कब खत लिखते हैं?

प्र.3) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए।

[5]

- अ) वाक्य की परिभाषा देकर वाक्य के भेद लिखिए।
ब) 'फूलों के रंग से, दिल की कलम से' – गीत का भावार्थ स्पष्ट कीजिए।



Total No. of Questions : 4

SEAT No. :

P4195

[Total No. of Pages : 3]

[5808]-504

S.Y.B.A.

URDU

MIL-2 : Making Sentences & Grammar
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24013)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[5]

سوال نمبر ۱۔ ایک جملے میں جواب دیجئے (کوئی پانچ)

- (۱) لفظی ترجمہ میں مترجم عبارت کا ترجمہ کس طرح کرتا ہے؟
- (۲) اسم خاص کی کتنی قسمیں ہیں؟
- (۳) مفرد جملہ کسے کہتے ہیں؟
- (۴) اسم کی تعداد بتانے والی صفت کو کیا کہتے ہیں؟
- (۵) فاعل کسے کہتے ہیں؟
- (۶) مترجم کسے کہتے ہیں؟
- (۷) شاعر اپنے اصل نام کی بجائے شاعری میں جو نام استعمال کرتا ہے وہ کیا کہلاتا ہے؟

[5]

سوال نمبر ۲۔ مناسب متبادل چن کی خانہ پری کیجئے۔

- (۱) سوال پوچھنے کے لئے جو ضمیر استعمال ہوتی ہے اسے ----- کہتے ہیں۔
(ضمیر استفہامیہ، ضمیر موصولہ، ضمیر اشارہ)
- (۲) وہ نام جو کسی خاص خوبی کی وجہ سے پڑ جائے ----- کہلاتا ہے۔
(تخلص، لقب، خطاب)

P.T.O.

(۳) دو جملوں کو جوڑنے والے الفاظ کو۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ کہتے ہیں۔

(حرف عطف، ضمیر، فعل)

(۴) جو الفاظ اسم کی خوبی بتاتے ہیں انھیں۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ کہا جاتا ہے۔

(فعل، ضمیر، صفت)

(۵) اسم کی تعداد بتانے والی صفت۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ کہلاتی ہے۔

(صفت عددی، صفت ذاتی، صفت مقداری)

[5]

سوال نمبر ۳۔ (الف) صحیح یا غلط پہنچائے۔

(۱) لفظ ترجمہ عربی زبان کا لفظ ہے۔

(۲) کلیم اللہ موسیٰ کا خطاب ہے۔

(۳) مرکب جملے میں صرف ایک فعل ہوتا ہے۔

(۴) ”یہ کتاب میری ہے“۔ یہ جملہ ضمیر اشارہ قریب کی مثال ہے۔

(۵) کام کرنے والے کو فاعل کہتے ہیں۔

[3]

(ب) مندرجہ ذیل میں سے کوئی تین جملوں کی قسم پہنچائے۔

(۱) ہم سب ہندوستانی ہیں۔

(۲) سورج مشرق سے نکلتا ہے اور مغرب میں ڈوبتا ہے۔

(۳) میں کل دہلی جا رہا تھا مگر جانہ سکا۔

(۴) اچانک بارش ہونے لگی تو سب بھاگنے لگے۔

(۵) بچے میدان میں کھیل رہے ہیں۔

[3] سوال نمبر ۴۔ (الف) مندرجہ ذیل میں سے کسی تین کی تعریف مع مثال کیجئے۔

(۱) مرکب جملہ

(۲) اسم

(۳) صفت

(۴) فعل لازم

(۵) ضمیر اشارہ

[4] (ب) مندرجہ ذیل جملوں کا اردو میں ترجمہ کیجئے۔

- 1) Urdu is the word of which language?
- 2) Getting up early in the morning is a sign of a healthy life.
- 3) The Capital of India is Delhi.
- 4) The Rose is the king of flowers.



[5808]-505

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE - 2B : मध्ययुगीन मराठी साहित्य : निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य

(DSE 1B (3) S-1)

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24021)

पाठ्यपुस्तक : - निवडक मध्ययुगीन गद्य-पद्य

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) पुढील पाच प्रश्नांपैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) महानुभाव गद्य साहित्याचे विशेष थोडक्यात लिहा.
- ब) ऐतिहासिक पत्रांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) 'भारूड' या काव्यप्रकाराची थोडक्यात ओळख करून द्या.
- ड) "म्हणे भरत हा राम" या काव्यातील भरताच्या बंधूप्रेमाचे वर्णन करा.
- इ) 'संत कृपा झाली' या संत बहिणाबाईंच्या अभंगाचे सार लिहा.

प्र.2) पुढील तीन प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'अभंग' या काव्यलेखन प्रकाराचे विशेष लिहा.
- ब) 'बखर' या साहित्यप्रकाराच्या स्वरूपाचे लेखन करा.
- क) 'पोवाडा' या काव्यलेखन प्रकाराची ओळख करून द्या.

प्र.3) पुढील तीन प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) शाहीर राम जोशी यांनी स्त्रीसौंदर्याचे वर्णन कसे केले आहे, ते लिहा.
- ब) होनाजी बाळा यांच्या 'लटपट लटपट' या लावणीचे आशयसौंदर्य उलगडून दाखवा.
- क) हत्तीच्या दृष्टांताचा आशय स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत द्या. [15]

- अ) निवडक मध्ययुगीन गद्य-पद्य या पाठ्यपुस्तकातील शाहिरी काव्याचा सोदाहरण परिचय करून द्या.
- ब) निवडक मध्ययुगीन गद्य-पद्य या पाठ्यपुस्तकातील 'अभंग' या काव्यप्रकाराची वैशिष्ट्ये उदाहरणासह लिहा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4197

[Total No. of Pages : 2

[5808]-506

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

Sahitya Samiksha (साहित्य समीक्षा) [DSE2-B]

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24022)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) साहित्य समीक्षेचे प्रयोजन स्पष्ट करा.
ब) साहित्यकृती आणि आस्वादांच्या परस्परसंबंधाची चर्चा करा.
स) साहित्याची वाङ्मयीन मूल्ये विशद करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'समीक्षा ही कला आणि शास्त्र आहे' हे विधान स्पष्ट करा.
ब) साहित्य समीक्षेचे कोणतेही तीन प्रकार स्पष्ट करा.
स) साहित्य समीक्षेची संकल्पना आणि स्वरूप विशद करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) साहित्य समीक्षेतील आस्वाद, आकलन व मूल्यमापन यांचे कार्य स्पष्ट करा.
ब) साहित्यकृती आणि वाचक यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
स) साहित्यकृती आणि समीक्षाक्यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) ग्रंथपरिचय म्हणजे काय? ते सांगून ग्रंथपरिचयाचे महत्व विशद करा.
- ब) समीक्षकाच्या अंगी कोणकोणते गुण असले पाहिजेत ते विशद करा.
- स) उपयोजित समीक्षेच्या विविध घटकांची चर्चा करा.



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4198

[Total No. of Pages : 2

[5808]-507

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC - 1D (3) : भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : ललितगद्य
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24023)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) पाच पैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

- अ) गुगल म्हणजे काय ते थोडक्यात लिहा.
ब) अध्ययनातील गुगल क्लासरूमचे महत्त्व विशद करा.
क) ललित गद्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) ललित गद्याचे विशेष थोडक्यात लिहा.
इ) शांता शेळके यांच्या ग्रंथमित्राचा आशय स्पष्ट करा.

प्र.2) तीन पैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

- अ) गुगल फॉर्मचे फायदे स्पष्ट करा.
ब) ललित गद्याचे घटक लिहा.
क) ललितगद्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्र.3) तीन पैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

- अ) 'कोरडी भिक्षा' मधील लेखकाची बालपणीची आठवण कशी चित्रित झाली आहे, ते लिहा.
- ब) 'आणि बुद्धांचा जन्म होतो' या लेखाचा आशय उलगडून दाखवा.
- क) 'तुझ्या नादानं पाहिली, तुझीच रे पंढरी' या लेखाचा आशय स्पष्ट करा.

प्र.4) दोन पैकी एक प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

- अ) 'ह्या न्हंयच्या पैलतडी' या लेखातील निसर्गवर्णन सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) 'साहित्यरंग' मधील ललितलेखांचा आशय विशद करा.



[5808]-508

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC - 2D : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी – भाग 4 (CC-1D (3))

पर्यायी अभ्यासक्रम

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24024)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [20]

- अ) युनिकोड म्हणजे काय ते सांगून त्याचे महत्त्व सांगा.
- ब) पॉवर पॉइंट म्हणजे काय ते सांगून त्याचे महत्त्व सांगा.
- क) इन स्क्रिप्ट काय आहे?
- ड) फोनेटिकचा वापर कसा केला जातो?
- इ) 'कोश' या शब्दाची निर्मिती कशी झाली?
- फ) स्वतंत्र महाराष्ट्राच्या निर्मितीनंतर कोश वाङ्मयाच्या निर्मितीला कशी चालना मिळाली?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) नोंद लेखनाचे प्रकार सांगा.
- ब) मराठी टंकलेखनाचा उपयोग स्पष्ट करा.
- क) एका संस्थेने महाविद्यालय सुरू करण्याच्या चाचपणीसाठी नेमलेल्या समितीने तयार केलेल्या अहवालात्मक इतिवृत्ताचा नमुना तयार करा.

प्र.3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) कार्यालयीन टिप्पणी लेखनाचे प्रकार सांगा.
- ब) इतिवृत्ताची व्याख्या व स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) मराठी विश्वकोशाच्या नोंदी अद्ययावत करण्यासाठी कोणत्या ज्ञानमंडळांची निर्मिती झाली?

प्र.4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दात लिहा. [10]

- अ) महाराष्ट्र शासनाचे युनिकोड वापराविषयीचे धोरण स्पष्ट करा.
- ब) कोश वाङ्मयाच्या लिखनाची पद्धत व स्वरूप स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4200

[5808]-509

[Total No. of Pages : 1

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC - 2 B(2) : उपयोजित लेखनकौशल्ये
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24025)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) जाहिरातींचे विविध माध्यमातील स्थान स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

मुलाखतीची पूर्वतयारी करतांना कोणती पथ्ये पाळावीत ते सांगा?

प्र.2) नोंदलेखन माध्यम गणीक कसे करावे ते स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

विश्वकोशाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतेही एक टीप लिहा.

[5]

अ) नभोवाणीवरील जाहिरातींची भाषा

ब) कोशलेखनाची उपयुक्तता



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6382

[Total No. of Pages : 3

[5808]-510

S.Y.B.A.

FRENCH

CC-1D : French General

(2019 Pattern) (Semester-IV) (24033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : (10)

Les vacances des Français depuis 49 ans

Laurence Dauphin, Marie-Anne Le Garrec, Frédéric Tardieu

Entre 1964 et 2004, les personnes vivant en France sont parties de plus en plus nombreuses en vacances. Leur taux de départ est ainsi passé de 43 % à 65 %. Les personnes nées entre 1940 et 1944 ont été les premières à connaître un fort taux de départ. L'habitude de partir en vacances s'est ensuite diffusée de génération en génération. Au-delà de cette évolution historique, les pratiques de vacances sont aujourd'hui plus liées à l'âge des vacanciers qu'à leur génération. Désormais, ce sont les jeunes retraités qui partent le plus, et les générations nombreuses des baby-boomers devraient venir nourrir le phénomène de « tourisme des seniors » dans les années à venir. Pour leurs vacances d'été, les Français privilégient nettement le bord de mer, où ils passent 46 % de leurs nuitées. Ils résident majoritairement en hébergement non marchand (chez la famille, les amis ou dans leur résidence secondaire). Leurs activités favorites sont la promenade, la plage, ainsi que la visite de villes, de monuments ou de sites naturels. D'octobre 2006 à mars 2007, la moitié des Français âgés de 15 ans ou plus sont partis au moins une fois en voyage. Enfin, les vacances à l'étranger se multiplient.

Questions:

1. Dites vrai ou faux : (4)

- a. Partir en voyage est passé de génération en génération.
- b. les jeunes ont inventé le phénomène de « tourisme des seniors ».
- c. Il y a une hausse dans les voyages à l'étranger.
- d. Les Français préfèrent les hôtels pour séjourner.

2. Pendant quelle période les Français sont-ils partis plus en vacances ? (1)

3. « Les baby boomers », qui est-ce ? (1)

4. Quelles activités sont-elles pratiquées le plus pendant les vacances ? (2)

5. Donnez le mot pour décrire 50% de la population du texte ci-dessus. (1)

6. Donnez le contraire pour la population active. (1)

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : (05)

LE PLUS GRAND FESTIVAL DANS LE PLUS PETIT LIEU

Saint-Laurent-de-Cuves, petit village de 480 habitants, accueille chaque année depuis 20 ans les Papillons de Nuit. Dans 3 jours, il y a 36 concerts, mais pas seulement la musique mais aussi des autres activités comme les jeux pour les enfants, le camping. De 10 000 personnes lors de sa 1ère édition en 2001 à 75 000 en 2019, les habitants ont vu défiler 975 000 festivaliers, toujours dans une ambiance festive et conviviale. Et le festival ne pourrait

P.T.O.

fonctionner sans ses 1 400 bénévoles réunis sur le site le temps d'un week-end et qui permettent le bon déroulement de l'événement.

Questions :

1. Quelle est la particularité du festival ?
2. N'y a-t-il que des concerts de musique ?
3. En quelle année a-t-il commencé ?
4. Où le festival « les Papillons de Nuits » a lieu ?
5. Qui facilite le bon déroulement de l'événement ?

Q.2] A) Rédigez une lettre à votre ami (e) pour raconter l'histoire d'un des films que vous avez récemment vu dans un festival de films: (10)

B) Écrivez un dialogue entre vous et l'employé(e) pour acheter les billets du train. (5)

Q.3] A) Complétez les phrases avec les mots suivants (faites les accords nécessaires) : (5)
[émission, chaîne, débat, regarder, documentaire]

- Tu connais le _____ de Patrick Poivre d'Arvor ?

- Sur quelle _____ ?

Sur TF1, bien sûr !

Ah non, c'est _____ littéraire ?

- Non, c'est un magazine, il y a toujours un _____ ensuite. C'est tous les jeudis à 23h, tu devrais le _____ !

B) Complétez les phrases avec les expressions de temps convenables. (5)

1. _____ une semaine, il y aura notre examen.
2. _____ les vacances, les Français partent au bord de la mer.
3. _____ décembre, il y a beaucoup de festivals de musique en Inde.
4. _____ des années _____ je ne regarde pas les matchs du cricket.
5. Il a fait de gros progrès en recherche _____ l'an dernier.

C) Réécrivez les phrases avec les adverbes (faites les changements nécessaires) : (6)

1. Nadal gagne les matchs sur le court en terre battue. (régulier)
2. Nous avons compris la leçon. (bon)
3. J'ai peur de ce chien. Il me regarde. (méchant)
4. Elle a dormi (peu) hier.
5. Tu assistes aux cours (rare)
6. Faites attention, il comprend. (tout).

D) Complétez les phrases avec les adjectifs indéfinis : (4)

1. J'ai vu _____ films de Besson. _____ films sont effrayants.
2. Il n'a _____ amie. _____ amies lui parlent quand il y a un travail.

Q.4] A) Rejoignez des propositions par le pronom relatif simple : (4)

1. Il y a une question _____ je veux te poser.
2. La Montmartre _____ les artistes performant est près du Sacré cœur.
3. Il y a eu une époque _____ la Seine gelait l'hiver.
4. Cécile a une poupée _____ pleure et fait pipi.

B) Mettez les verbes entre parenthèses au subjonctif ou à l'indicatif selon le cas. (4)

1. Je souhaite que tu _____ (pouvoir) faire ce que tu aimes.
2. Il est important de _____ (t'informer) que le professeur _____ (annuler) le cours d'aujourd'hui.
3. Il ne croit pas que son résultat _____ (être) si mauvais.

C) Transformez la phrase en voix passive: (4)

1. Des millions de téléspectateurs regardent chaque soir le journal de 20 heures.
2. Je lisait « Le Monde » tous les jours.
3. On évoque les principaux problèmes.
4. Le conseil municipal a ouvert huit salles de théâtre.

D) Complétez les phrases en imaginant les conséquences. (4)

1. S'il était à l'heure, _____.
2. Si nous nous dépêchions un peu, _____.
3. Si j'achetais la voiture, _____.
4. Si vous faisiez régulièrement du vélo, _____.

E) Complétez les phrases avec les expressions de cause et de conséquence. (4)

1. Je suis sorti du bureau plus tôt que d'habitude _____ je voulais aller au cinéma.
2. Tout s'est passé _____ vite _____ je n'ai rien vu.
3. Tu as encore mal ? _____ appelle un médecin.
4. _____ métro, on peut déplacer avec aisance à Paris.



Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P6780

[5808] - 511

[Total No. of Pages :3

Second Year B.A.

**CC-1D-GG 4 : GERMAN GENERAL-IV
(2019 Pattern) (Semester -IV) (24043)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

All questions are compulsory.

- I. Übersetzen Sie! [12]**
- A. Übersetzen Sie ins Englische! (06)**
- Ich und meine zwei Freundinnen wollten London erleben, wie es nicht im Reiseführer steht. Unser Abenteuer begann mit einer Busfahrt in einem roten Doppeldecker. Mit einer Tageskarte kriegt man da die Sehenswürdigkeiten fast zum Nulltarif. Trafalgar Square, St. Pauls Cathedral, hinhin zum Tower of London. Aber was uns vorerst mehr beeindruckt hat als die Sehenswürdigkeiten, war die riesige Strom aus Bussen, Taxis und Radfahrern um uns herum.
- B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 3) (06)**
1. That is the mountain, which has a lot of trees.
 2. The topic of the statistics is tourist destinations in Germany.
 3. Tobias has got a great internship in Munich.
 4. The queen, whose name was also Sissi, was very rich.
 5. A water bottle is a bottle from which one can drink water.
 6. If only I were a small kid!
- II. Beantworten Sie die Fragen! (Nur 5) [20]**
1. Was würden Sie machen, wenn Sie allein auf einer einsamen Insel wären?
 2. Ein langes Leben. Was sollte man dafür tun?
 3. Welche Probleme könnte man auf einer Reise haben?
 4. Zeichnen Sie eine Reiseroute durch Indien.
 5. Sie sind in der Dusche und es kommt kein Wasser. Was würden Sie in dieser Situation tun?
 6. Wären Sie gerne unsterblich? Ja oder Nein? Warum?
 7. Welche Pläne oder Träume haben Sie für die Zukunft?
- III. Grammatik und Wortschatz! [22]**
- A. Schreiben Sie die Sätze im Präteritum um! (Nur 4) (04)**
1. Er gräbt in seinem Garten ein großes Loch.
 2. In dem Bayerischen Wald macht eine Familie Urlaub.
 3. Die Kinder gehen abends in den nahen Park spazieren.
 4. Sie essen normalerweise um 19 Uhr zu Abend.
 5. Durch die Panik kommt es zu großen Verletzungen.
- B. Bilden Sie Relativsätze! (Nur 5) (05)**
1. Das ist meine Frau. Ich habe ihr mein Auto geliehen.
 2. Das ist ein schönes Kleid. Ich habe es zum Geburtstag bekommen.

P.T.O.

3. Ich schicke dir ein Gemälde. Das Gemälde habe ich während meiner Sommerferien gemalt.
4. Hier sind alle meine Kollegen. Ich spreche über sie immer.
5. Mein Traumpartner ist ein Mann. Ich möchte mein ganzes Leben mit ihm verbringen.
6. Im Urlaub möchte Florian irgendwohin fahren. Es soll dort Wassersport geben.

C. Bilden Sie Konjunktiv II! (Nur 5)

(05)

1. Ich habe für die Party keine schöne Kleidung. (Wunschsatz)
2. Frank isst nicht gesund. Er ist oft krank. (Bedingungssatz)
3. Geben Sie mir die Handtasche bitte. (Höfliche Bitte)
4. Die Matheaufgabe ist zu kompliziert. (Wunschsatz)
5. Ich habe nicht viel Geld. Ich kann nicht jedes Jahr in Urlaub gehen. (Bedingungssatz)
6. Gib mir den Hammer. (Höfliche Bitte)

D. Ergänzen Sie das richtige Wort! (Nur 4)

(04)

1. In dieser Nachrichtensendung wird über das Wetter erzählt: der _____.
2. Die Tage werden kürzer, die Bäume verlieren ihre Blätter. Die Jahreszeit ist der _____.
3. Die größte deutsche Insel heißt _____.
4. In diesem Buch gibt es alle Informationen über eine Stadt, ihre Sehenswürdigkeiten, Besonderheiten usw. Das ist der _____.
5. In der Schweiz sagt man Velo, in Deutschland heißt das Wort _____.

E. Was passt nicht?

(02)

1. Meer: Nordsee, Mondsee, Ostsee
2. Kölner Dom, Porta Nigra, Wiener Hofburg
3. fabelhaft, furchtbar, wunderbar, herrlich
4. nähme, gäbe, sähe, fände

F. Ordnen Sie zu!

(02)

1. Das ist bestimmt ein Familienhund,	a. und fragen, was wir machen sollen?
2. Er ist so süß, dass ich ihn	b. weil er sonst nicht so lieb wäre.
3. Ich bringe ihm eine weiche Decke,	c. am liebsten behalten möchte.
4. Sollten wir nicht die Polizei anrufen	d. damit er schlafen kann.

IV. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!

[08]

Die schweizerische Post hatte mit der WebStamp, der elektronischen Briefmarke, eine neue, kreative Idee. WebStamp bietet eine Möglichkeit, direkt am PC eigene Briefmarken zu gestalten und auszudrucken. Besonders interessant ist diese innovative Online-Frankier-Lösung für Firmen, da Briefe mit individuellen Marken auffallen und beim Empfänger für Interesse sorgen. So sendet man auf und mit der Briefmarke auch eine Mini-Reklame und bleibt den Kunden auf jeden Fall in Erinnerung.

Die Vorteile von WebStamp lassen sich einfach ganz nutzen. Nach der Anmeldung auf der Webseite der Schweizerischen Post kann's losgehen mit dem Gestalten einer individuellen Briefmarke. Als Sujet ist alles möglich: Fotos, Firmen- und Produktlogos, Grafiken oder sogar Reklamebotschaften. WebStamp funktioniert online und ist kostenlos. Man bezahlt nur das Porto, also den Wert, den die Briefmarke kostet demnach auch nur einen Franken. Diese neuartigen Briefmarken gelten sowohl im Inland als auch im Ausland.

Genaue Informationen und Ideen zur Gestaltung erhält man in der Info-Broschüre der Schweizerischen Post unter www.post.ch/webstamp.

A. Richtig oder falsch!

(02)

1. Die österreichische Post hat eine neue Idee.
2. WebStamp funktioniert online.
3. Es gibt viele Vorteile von WebStamp.
4. WebStamp kann man auch für Import und Export verbrauchen.

B. Beantworten Sie die Fragen! (nur 3)

(06)

1. Worum geht es in diesem Text?
2. Wer hat WebStamp erkundet?
3. Wie benutzt man WebStamps?
4. Nennen Sie zwei Vorteile von WebStamps!

V. Schreiben Sie!

[08]

Schreiben Sie eine Email an einen Freund/ eine Freundin und erzählen Sie über die Schwierigkeiten bei einem Auslandsaufenthalt, die Sie erlebt haben.

ODER

Schreiben Sie ein Gespräch: Diskutieren Sie mit einem Freund/ einer Freundin über einen Hund, den Sie in Ihrem Garten gefunden haben. Der Hund gehört Ihnen nicht, aber Sie möchten ihn gern bei sich aufnehmen.



Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

P4201

[Total No. of Pages : 2

[5808]-512

S.Y.B.A.

URDU

DSE-1B : History of Urdu Literature (Poetry)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24071)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔

بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر ۱۔ آزادی کے بعد اردو شاعری کی نشوونما پر روشنی ڈالئے۔

یا

۱۹۰۰ء کے بعد اردو نظم نگاری کا جائزہ لیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ اصغر گوٹڈوی کی صوفیانہ شاعری پر تبصرہ کیجئے۔

یا

اصغر گوٹڈوی کی حیات و شخصیت پر اظہار خیال کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۳۔ امجد حیدر آبادی کی شاعری کی خصوصیات بیان کیجئے۔

یا

امجد حیدر آبادی بحیثیت رباعی گو سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۴۔ ناصر کاظمی غزل کے ایک منفرد شاعر تھے۔ مدلل جواب دیجئے۔ [15]

یا

ناصر کاظمی کی شاعری تقسیم ہند کی آئینہ دار ہے۔ معہ مثال بتائیے۔

سوال نمبر ۵۔ کسی دو پر نوٹ لکھئے۔ [10]

(۱) اردو غزل کی نشوونما

(۲) رباعی کا فنی جائزہ

(۳) اصغر کی غزل گوئی

(۴) ناصر کاظمی کی شاعری

☆☆☆

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

P-4202

Total No. of Pages : 2

[5808]-513

S.Y.B.A.(Semester - IV)

URDU

DSE-2B : SPECIAL STUDY OF POETS

(CBCS-2019 Pattern) (24072)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

ہدایات: (1) تمام سوالات لازمی ہیں -

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں -

[15]

سوال نمبر 1: اردو نظم کی تاریخ مفصل بیان کیجئے۔

یا

علامہ اقبال کی حیات و شخصیت کا احاطہ کیجئے۔

[10]

سوال نمبر 2: غزل کی تکنیک، ہیئت و لوازمات پر روشنی ڈالئے۔

یا

اردو غزل کے آغاز و ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

[15]

سوال نمبر 3: فیض احمد فیض کی شاعرانہ صلاحیتوں کو اجاگر کیجئے۔

یا

فیض کی شاعری ”کوئے یار سے سوئے یار چلے“ کی ترجمان ہے۔ وضاحت کیجئے۔

[10]

سوال نمبر 4: کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کیجئے۔

(1) جواب شکوہ (2) شکوہ

P.T.O.

سوال نمبر 5: (الف) مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ (کوئی پانچ)

[10]

- (1) دیں اذانیں کبھی یورپ کے کلیساؤں میں کبھی افریقہ کے پتے ہوئے صحراؤں میں
- (2) تو ہی کہہ دے کہ اکھاڑا درخبر کس نے شہر قیصر کا جو تھا اس کو کیا سر کس نے؟
- (3) کس قدر تم پہ گراں صبح کی بیداری ہے ہم سے کب پیار ہے؟ ہاں نیند تمہیں پیاری ہے
- (4) جن کو آتا نہیں دنیا میں کوئی فن تم ہو نہیں جس قوم کو پروائے نشیمن تم ہو
- (5) اپنی دنیا آپ پیدا کر اگر زندوں میں ہے سر آدم ہے ضمیر کن فکاں ہے زندگی
- (6) یہ گھڑی محشر کی ہے تو عرصہ محشر میں ہے پیش کر غافل عمل کوئی اگر دفتر میں ہے
- (7) یوں تو سید بھی ہو، مرزا بھی ہو، افغان بھی ہو تم سبھی کچھ ہو بتاؤ تو مسلمان بھی ہو

سوال نمبر 5: (ب) مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ (کوئی پانچ)

[10]

- (1) گلوں میں رنگ بھرے بادلوں بہار چلے چلے بھی آؤ کہ گلشن کا کاروبار چلے
- (2) دونوں جہاں تیری محبت میں ہار کے وہ جا رہا ہے کوئی شب غم گزار کے
- (3) نہیں نگاہ میں منزل تو جستجو ہی سہی نہیں وصال میسر تو آرزو ہی سہی
- (4) ہاں تلخی ایام ابھی اور بڑھے گی ہاں اہل ستم مشق ستم کرتے رہیں گے
- (5) گر بازی عشق کی بازی ہے جو چاہو لگاؤ ڈر کیسا
- (6) جو ہم پہ گزری سو گزری مگر شب ہجراں ہمارے اشک تری عاقبت سنوار چلے
- (7) قفس اداس ہے یاروں، صبا سے کچھ تو کہو کہیں تو بہر خدا آج ذکر یار چلے



Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

P4203

[Total No. of Pages : 2

[5808]-514

S.Y.B.A.

URDU

CC-1D : Modern Prose & Poetry Text

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔

بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[12]

سوال نمبر ۱۔ اردو افسانے کے آغاز و ارتقاء کا مکمل احاطہ کیجئے۔

یا

اردو افسانے کی اجزائے ترکیبی تفصیل سے بیان کیجئے۔

[12]

سوال نمبر ۲۔ اکبر الہ آبادی کی طنزیہ و مزاحیہ شاعری پر نوٹ لکھئے۔

یا

اکبر الہ آبادی کی نظم گوئی پر تبصرہ کیجئے۔

[12]

سوال نمبر ۳۔ پریم چند کی افسانہ نگاری سماج کی آئینہ دار ہے۔ تبصرہ کیجئے۔

یا

سعادت حسن منٹو کی افسانہ نگاری کی خصوصیات بیان کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۴۔ (الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کیجئے۔ [10]

(۱) نئی تہذیب

(۲) جلوہ دربار دہلی

(ب) کسی ایک مضمون کو معہ مرکزی خیال بیان کیجئے۔ [10]

(۱) افسانہ کفن کا تنقیدی جائزہ

(۲) تلادان

سوال نمبر ۵۔ کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ [14]

- (۱) یہ موجودہ طریقے راہی ملک عدم ہوں گے
 - (۲) ایسا ضرور ہو کہ رکھ کے کھا سکوں
 - (۳) آدمی اور جانور اور گھر مزمین اور مشین
 - (۴) کر اسن اور برق اور پٹرولیم اور تار پین
 - (۵) پہنچے ہوٹل میں تو پھر عید کی پرواہ نہ رہی
 - (۶) زیادہ تھے جو اپنے زعم میں وہ سب کم ہوں گے
 - (۷) سب سے اونچے لاٹ کو دیکھا
 - (۸) گورے دیکھے کالے دیکھے
 - (۹) عقائد پر قیامت آئے گی ترمیم ملت سے
 - (۱۰) ذرے ویرانوں سے اٹھتے تھے تماشا دیکھنے
- نئی تہذیب ہوگی اور نئے سماں بہم ہوں گے
پختہ اگر چہ بیس تو دس خام بھیجئے
پھول اور سبزہ چمک اور روشنی ریل اور تار
موٹر اور ایر و پلین اور جگمگے اور اقتدار
ایک کو چکھ کے سوئیوں کا مزا بھول گئے
گذشتہ عظمتوں کے تذکرے بھی رہ نہ جائیں گے
حضرت ”ڈیوک کناٹ“ کو دیکھا
سنگینیں اور بھالے دیکھے
نیا کعبہ بنے گا مغربی پتلے صنم ہوں گے
چشم حیرت بن گئی تھی گردش لیل و نہار



Total No. of Questions : 2

SEAT No.

P-4204

Total No. of Pages : 1

[5808]-515

S.Y.B.A.(Semester - IV)

URDU

SEC-2B : COMMUNICATION SKILL

(CBCS-2019 Pattern) (24074)

Total Marks : 25]

[Time : 2 Hours

ہدایات: (1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر 1: زبانی ترسیل کی اقسام پر روشنی ڈالئے۔

یا

رموز اوقاف کی اہمیت کو واضح کرتے ہوئے اس پر مفصل نوٹ لکھئے۔

[10]

سوال نمبر 2: غیر زبانی ترسیل کے اقسام قلمبند کیجئے

یا

کسی بحث و مباحثے میں حصہ لینا کے لئے کن باتوں کو ملحوظ رکھنا ضروری ہے۔

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4205

[Total No. of Pages : 2

[5808]-516

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE - 1B (S-1) : साहित्य के भेद

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर प्रश्न के अंक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [21]

- अ) खंडकाव्य का परिचय दीजिए।
- ब) मुक्तक काव्य के भेदों का संक्षेप में परिचय दीजिए।
- क) गद्यकाव्य का स्वरूप लिखिए।
- ड) महाकाव्य और खंडकाव्य में अंतर स्पष्ट कीजिए।
- इ) गीति काव्य का सामान्य परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [21]

- अ) उपन्यास की परिभाषा देकर उसका स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- ब) कहानी के तत्व संक्षेप में लिखिए।
- क) उपन्यास के तत्वों का सामान्य परिचय दीजिए।
- ड) निबंध के तत्व संक्षेप में लिखिए।
- इ) कहानी के स्वरूप पर प्रकाश डालिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [21]

- अ) नाटक और एकांकी में क्या अंतर है?
- ब) नाटक के तत्व संक्षेप में लिखिए।
- क) दूरदर्शन नाटक का परिचय दीजिए।
- ड) रंगमंचीय नाटक का सामान्य परिचय लिखिए।
- इ) रेडियो नाटक के स्वरूप पर प्रकाश डालिए।

P.T.O.

[5808]-517

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE - 2B : मध्ययुगीन काव्य तथा नाटक साहित्य (S - 2)

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24092)

पाठ्यपुस्तके : 1) मध्ययुगीन काव्य-सं.प्रो.डॉ. सदानंद भोसले

2) महाभोज-लेखक-मन्नु भंडारी

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखें अंक प्रश्नों के पूर्णांक है।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) रहीम की भक्ति - भावना स्पष्ट कीजिए।
- आ) रहीम के काव्य में समन्वय की भावना दिखाई देती है, स्पष्ट कीजिए।
- इ) रहीम के नीतिकाव्य पर प्रकाश डालिए।
- ई) रहीम के कृतित्व का परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) बिहारी का साहित्यिक परिचय दीजिए।
- आ) बिहारी के काव्य का भावपक्ष स्पष्ट कीजिए।
- इ) बिहारी के काव्य की प्रासंगिकता रेखांकित कीजिए।
- ई) बिहारी के काव्य में नायक - नायिका के सौंदर्य का चित्रण मिलता स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) हिंदी नाटक के तत्वों को स्पष्ट कीजिए।
- आ) महाभोज नाटक में चित्रित समस्याओं को स्पष्ट कीजिए।
- इ) नाटक तत्वों के आधार पर 'महाभोज' की समीक्षा कीजिए।
- ई) 'महाभोज' नाटक के शीर्षक की सार्थकता लिखिए।

P.T.O.

प्र.4) ससंदर्भ व्याख्या।

अ) निम्नलिखित में से किसी एक काव्य पंक्ति की ससंदर्भ व्याख्या लिखिए। [7]

- i) समय दशा कुल देखि कै, सबै करत सनमान।
रहिमन, दीन अनाथ को, तुम बिन को भगवान॥
- ii) रहिमन उजली प्रकृत को, नहीं नीच को संग।
करिया बासन कर गहे, कालिख लागत अंग॥

आ) निम्नलिखित में से किसी एक काव्य पंक्ति की सहसंदर्भ व्याख्या लिखिए। [7]

- i) कहत, नटत, रीझत, खिजत, मिलत, खिलत, लजियात।
भरे भौन में करत हैं, नैननि में सब बात॥
- ii) चिरजीवौ जोरी, जुरै क्यों न सनेह गंभीर।
को घटि, ये वृषभानजा, वे हलधर के वीर॥

इ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की सहसंदर्भ व्याख्या लिखिए। [7]

- i) हैड लाइन होगी-सरोहा में आज सबेरे-सबेरे पुलिया पर एक आदमी की लाश पायी गयी।
- ii) जो जिंदगी की इत्ता प्यार करता हो, अपनी ही नहीं, हर किसी की जिंदगी की-वो आत्महत्या करेगा? नहीं साहब नहीं, उसे मारा गया है।

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [7]

- i) रहीम किस काल के कवि है।
 - अ) आदिकाल
 - आ) भक्तिकाल
 - इ) रीतिकाल
 - ई) आधुनिक काल
- ii) रहीम के मतानुसार सच्चा मित्र कौन है?
 - अ) सुख में सहयोगी
 - आ) संकट में सहयोगी
 - इ) कुकर्म में सहयोगी
 - ई) अहंकारी

- iii) 'बिहारी सतसई' किस कवि की रचना है?
- अ) बिहारी
आ) कबीर
- इ) रहीम
ई) सूरदास
- iv) 'बतरस लालच लाल की मुरली धरी लुकाईं' यह किसकी काव्यपंक्ति हैं?
- अ) कबीरदास
आ) सूरदास
- इ) बिहारी
ई) मीराबाई
- v) नाटक में कौन-से तत्व का संगठन अत्यंत महत्वपूर्ण होता है?
- अ) भाषाशैली
आ) कथावस्तु
- इ) पाम-योजना
ई) संवाद
- vi) 'महाभोज' नाटक कितने दृश्यों में विभाजित है।
- अ) 15
आ) 11
- इ) 9
ई) 8
- vii) बिसू के पिता का नाम क्या है?
- अ) मोहन सिंह
आ) सकसेना
- इ) काशी
ई) हीरा



CC-1D : आधुनिक हिंदी व्यंग्य साहित्य तथा व्यावहारिक हिंदी (G2)
(CBCS-2019 Pattern) (Semester - IV) (24093)

पाठ्यपुस्तक – हिंदी साहित्य और भाषा

संपादक – प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। [16]

- i) कवि नागार्जुन जी ने बापू के तीनों बंदरों के माध्यम से वर्तमान स्थिति पर कैसा व्यंग्य किया है?
- ii) 'बात-बतंगड' कविता के माध्यम से 'बात' के विविध प्रकारों को स्पष्ट कीजिए?
- iii) कवि उदय प्रकाश जी ने विद्वान लोगों की कौन-सी विशेषता बतायी है?
- iv) शैल चतुर्वेदी ने नेता के सर्वोपरि महत्व को कैसे बताया है?

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। [16]

- i) 'प्रेम की बिरादरी' इस कहानी में हरिशंकर परसाई जी ने प्रेम के विभिन्न रूपों को कैसे चित्रित किया है?
- ii) 'अफसर' इस व्यंग्य कहानी माध्यम से अफसरों की विशेषताओं को चित्रित कीजिए?
- iii) 'मुख्यमंत्री का डंडा' इस कहानी के माध्यम से सरकारी तंत्र प्रणाली पर कहानीकार ने किस प्रकार व्यंग्य किया है?
- iv) 'झोले' इस व्यंग्य कहानी में चित्रित आम इन्सान की पीड़ा को कहानीकार ने किस प्रकार व्यक्त किया है?

प्र.3) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) "व्यर्थ बात मत कीजिए, हो वाणी का न्हास
बक-बक ज्यादा होय तो बन जाए बकवास।
बन जाए बकवास, न झूठी बात बनाओ,
चिकनी-चुपड़ी बातों से चमचे कहलाओ।"

- ii) “बहुत साधारण-सी बातों पर जब
सोचते हैं विद्वान लोग
तो उनके सोचते ही
वे बातें जुगनुओं में बदलकर
मूढ़ता के इस घनान्धकार में
चमकने लगती हैं।”

आ) निम्नलिखित में से किन्हीं एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “सुना है, लड़की बड़ी तकलीफ में है। वह उसे पीटता है।
उन्होंने कोई जवाब नहीं दिया। जवाब देते भी तो क्या देते,
सिवा इसके कि-इतना तो सन्तोष है कि जातिवाले से पिट रही है।”
- ii) “आप पीछे मत हटिए ये तो ईमानदारी की लड़ाई है और
ईमानदार के मामले को लेकर पीछे हटना ठीक नहीं है।”

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- i) एम पी एस सी परीक्षा में उत्तीर्ण श्री. गणेश त्रिपाठी – जी से हुए साक्षात्कार का आकर्षक नमूना तैयार कीजिए।
- ii) मोबाइल ऐप की विशेषताएँ बताइए।
- iii) ‘परिवर्तन ही जीवन है’ इस विषय पर पल्लवन लिखिए।

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय दस प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [10]

- i) बात बनाने वाले को क्या कहते हैं?
- | | |
|-----------|---------------|
| अ) बेकार | आ) बातूनी |
| इ) होनहार | ई) बोलने वाला |
- ii) विद्वान लोगों को ज्यादातर कैसे देखा गया है?
- | | |
|----------|--------------|
| अ) चुप | आ) बड़बड़ाते |
| इ) हँसते | ई) रोते |

- iii) 'कितनी रोटी' कविता में पेट के लिए कितनी रोटी का सवाल है?
 अ) दो आ) चार
 इ) एक ई) पाँच

iv) देश के लिए कौन महत्वपूर्ण है?
 अ) नेता आ) राजा
 इ) नायक ई) इनमें से नहीं

v) 'प्रेम की बिरादरी' कहानी के कहानीकार कौन है?
 अ) शरद जोशी आ) लतीफ घोंघी
 इ) हरिशंकर परसाई ई) सुभाष काबरा

vi) अफसर हमेशा आप के लिए कौन होता है?
 अ) अफसर आ) नौकर
 इ) मालक ई) चालक

vii) पहला ईमानदार आदमी दूसरे ईमानदार आदमी को क्या मानता है?
 अ) ईमानदार आ) बेईमान
 इ) वफ़ादार ई) स्वाभिमानी

viii) साक्षात्कार का प्रमुख तत्व क्या है?
 अ) भाषा आ) समय
 इ) संवाद ई) विषय

ix) मोबाइल ऐप किसका छोट वर्जन है?
 अ) यंत्र आ) दूरदर्शन
 इ) रेडिओ ई) कम्प्यूटर

x) पल्लवन करते समय उसका प्रमुख अंग क्या है?
 अ) विषय-चयन आ) विषय चिंतन
 इ) विषय मनन ई) विषय शैली



[5808]-519

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

हिंदी वैकल्पिक प्रश्नपत्र – 2

CC - 1D : जनसंचार माध्यम और हिंदी

(Credit 2019 Pattern) (Semester - IV) (24094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) जनसंचार माध्यम परिभाषा और स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- ब) दृश्य-श्रव्य माध्यम की संकल्पना स्पष्ट कीजिए।
- क) इंटरनेट का महत्त्व विशद कीजिए।
- ड) समाचार पत्र पत्रिकाओं का सामाजिक योगदान लिखिए।
- इ) जनसंचार के माध्यम बताते हुए, उनकी उपयोगिता पर प्रकाश डालिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) सृजनात्मक लेखन की परिभाषा देकर उनके स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- ब) सृजनात्मक लेखन का विविध विधाओं में महत्त्व प्रतिपादित कीजिए।
- क) लेखा-आलेखन के प्रकारों को समझाइए।
- ड) नाटक की परिभाषा देकर उसके स्वरूप पद प्रकाश डालिए।
- इ) कहानी की परिभाषा देते हुए उसके लेखन-प्रक्रिया को समझाइए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) माध्यम लेखन को परिभाषित करते हुए उसके प्रकारों को स्पष्ट कीजिए।
- ब) फीचर लेखन के प्रकारों पर प्रकाश डालिए।
- क) पटकथा लेखन का महत्त्व विशद कीजिए।
- ड) डॉक्यूड्रामा की संकल्पना स्पष्ट कीजिए।
- इ) संवाद लेखन का अर्थ बताते हुए उसके स्वरूप को अधोरेखित कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों के सही विकल्प चुनकर लिखिए।

[7]

- i) फीचर को किसकी आधुनिक विधा माना जाता है।
 - अ) पत्रकारिता
 - ब) वार्ता लेखन
 - क) संवाद लेखन
 - ड) कविता लेखन
- ii) आकाशवाणी के लिए पर्यायीशब्द कौन-सा है?
 - अ) टेलीविजन
 - ब) मोबाईल
 - क) रेडियो
 - ड) सिनेमा
- iii) फीचर की उत्पत्ति कौन-सी भाषा से हुई है?
 - अ) लैटिन
 - ब) फ्रेंच
 - क) अंग्रेजी
 - ड) संस्कृत
- iv) कविता-से तात्पर्य है ?
 - अ) पद्यात्मक रचना
 - ब) नाट्य रचना
 - क) गद्य रचना
 - ड) कहानी रचना
- v) नाटक कौन-सी विधा है।
 - अ) दृश्य
 - ब) श्रव्य
 - क) मुद्रित
 - ड) दृश्य-श्रव्य
- vi) रेडियो कौन-सा माध्यम है?
 - अ) श्रव्य
 - ब) दृश्य
 - क) मुद्रित
 - ड) दृश्य-श्रव्य
- vii) निम्न में से मुद्रित माध्यम है।
 - अ) फीचर
 - ब) डॉक्यूड्रामा
 - क) समाचार पत्र
 - ड) नाटक



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4209

[Total No. of Pages : 1

[5808]-521

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC - 2B : Madhyam Lekhan (माध्यम लेखन)

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24096)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) जनसंचार माध्यम का महत्व विशद कीजिए।
- ब) श्रव्य माध्यमों पर प्रकाश डालिए।
- क) कटेंट लेखन का महत्व विशद कीजिए।
- ड) ब्लॉग के फायदे समझाइए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) फीचर लेखन की सामग्री संकलन स्रोतों को संक्षेप में लिखिए।
- ब) आलेख और फीचर के भेद को विशद कीजिए।
- क) रेडियो फीचर का परिचय दीजिए।
- ड) फीचर के प्रमुख प्रकारों का विश्लेषण कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर फीचर लेखन कीजिए।

[5]

- अ) लता मंगेशकर पर फीचर लेखन कीजिए।
- ब) 'भारतीय कृषि की चुनौती' विषय पर फीचर लिखिए।



Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4210

[Total No. of Pages : 2

[5808]-522

S.Y.B.A.

PERSIAN

CC-ID : Prose & Modern Prose Terms
(2019 Credit Pattern) (Semester IV) (24103)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Gulistan's stories are the highest guiding principles for human life, discuss. [12]

OR

Write an appreciation of the style of Nasrullah Munshi.

Q2) Ethical elements are found in Jami's writings. Explain with arguments. [12]

OR

Narrate the religious teachings in Baharistan.

Q3) Write a critical note on the style of Wa'iz Kashifi. [12]

OR

Provide a critical overview of "Aadab-i-Sukhan Guftan".

Q4) a) Reproduce in your own Persian any one of the following. [10]

(۱) در چشم

(۲) پسر هارون

(۳) حکمت بزرگمهر

P.T.O.

- b) Write the Central idea of one of the following in English or Urdu or Marathi. [10]

(۱) بازارگان و فرزندانش

(۲) حکمت در چہار کلمہ

(۳) زاہد و گوسفند

- Q5) Write short notes on any two of the following. [14]

(۱) داستان بلند

(۲) زندگی نامہ

(۳) نمائش نامہ



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4211

[Total No. of Pages : 3

[5808]-523

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE - 1B : काव्यशास्त्रम् तथा कौटिलीयार्थशास्त्रम्
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24111)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) A) Write reference to context. (any one) [5]

ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही एक)

- i) संकेतो गृह्यते जातौ गुणद्रव्यक्रियासु च।
ii) विशिष्टबलं भङ्क्त्वा संधिं याचेत। समबलेन याचितः संदधीत।

B) Define any one अलंकार with an example. [5]

कोणताही एक अलंकार लक्षण देऊन, सोदाहरण स्पष्ट करा.

- i) रूपकम्।
ii) काथल्लिङ्गम्।

C) Define any one वृत्त with an example. [5]

कोणतेही एकवृत्त लक्षण देऊन, सोदाहरण स्पष्ट करा.

- i) शिखरिणी।
ii) उपजातिः।

P.T.O.

Q2) A) Answer in the sanskrit language. (any five)

[10]

संस्कृतभाषेतून उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

- i) चतुर्थोऽर्थः नाम कोऽर्थः?
- ii) अग्रहस्ताद् अत्र का लक्षणा?
- iii) शून्यपालः कः वर्तते?
- iv) कूट्युद्धं कदा कारयेत्?
- v) आयुरिदम् अत्र का लक्षणा?
- vi) स्कन्धवारः नाम किम्?

B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कन्यपि पञ्च)

[5]

- i) प्रस्तावः अ) आसारः
- ii) षड्विधा आ) भाट्टमीमांसकाः
- iii) मित्रबलम् इ) लक्षणा
- iv) अभिहितान्वयवादिनः ई) प्रकरणम्।
- v) गङ्गायां घोषः उ) ध्वनेर्विकारः
- vi) काकुः ऊ) लक्षणलक्षणा।

Q3) A) Explain लक्षणा along with its types and examples.

[12]

लक्षणा स्पष्ट करून तिचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Write an essay on आर्थीव्यज्जना.

आर्थीव्यज्जनेवर निबंध्य लिहा.

B) Write a short note (any one)

[8]

टीपा लिहा. (कोणतीही एक)

i) अर्थानां व्यञ्जकत्वम्।

ii) तात्पर्यार्थः।

Q4) A) सांग्रामिके युद्धभूमयः पत्त्यश्वरथहस्तिकर्माणि।

[12]

OR/किंवा

सांग्रामिके वर्णिताः भिन्नाः व्यूहप्रकाराः।

B) Write a short note (any one)

[8]

टीपा लिहा. (कोणतीही एक)

i) स्वबलान्यबलव्यायोगः।

ii) स्कन्धवारप्रयाणम्।

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4212

[Total No. of Pages : 3

[5808]-524

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE - 2B : Atharvaved and Upanishad

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24112)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) A) Translate in to English or Marathi (2 out of 3)

[10]

अ) इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद करा. (तीन पैकी दोन)

i) येन देवा न वियन्ति नो च विद्विषते मिथः।

तत् कृण्मो ब्रह्म वो गृहे संज्ञानं पुरुषेभ्यः॥

ii) वृषा मे रवो नभसा न तन्यतुरुग्रेण ते वचसा बाध आदु ते।

अहं तमस्य नृभिरग्रभं रसं तमस इव ज्योतिरूदेतु सूर्यः॥

iii) पुनरेहि वाचस्पते देवेन मनसा सुह।

वसौष्पते नि रमय मय्येवास्तु मयि श्रुतम्॥

B) Reference to the context. (1 out of 2)

[5]

ब) ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (दोन पैकी एक)

i) अन्नं न निन्द्यात्।

ii) स त्वमग्निं स्वर्गमध्येषि मृत्यो प्रब्रूहि त्वं श्रद्धधानाय मह्यम्।

Q2) Answer in detail. (1 out of 2)

[15]

सविस्तर उत्तर लिहा. (दोन पैकी एक)

i) Explain the Shalanirmanasukta (Atharvaveda - 3.12)

शालानिर्माणसूक्त (अथर्ववेद - 3.12) स्पष्ट करा.

ii) Explain the Sammanasyasukta (Atharvaveda- 3.30)

सामनस्यसूक्त (अथर्ववेद - 3.30) स्पष्ट करा.

P.T.O.

Q3) A) Answer in detail. (1 out of 2)

[15]

अ) सविस्तर उत्तर लिहा. (दोन पैकी एक)

i) Briefly explain the sermon of Varuna to Bhrugu.

वरूणाचा भृगुंता उपदेश थोडक्यात समजवा.

ii) Explain the sermon of Aruni to Shvetaketu.

आरूणिचा श्वेतकेतूला उपदेश समजवा.

B) Write a short note. (1 out of 2)

[5]

ब) टीप लिहा. (दोन पैकी एक)

i) Yama in Kathopanishad

कठोपनिषदातील यम

ii) Bhrugu in Taittiriyaopanishad

तैत्तिरीयोपनिषदातील भृगु

Q4) A) Write answers in Sanskrit. (5 out of 6)

[10]

अ) संस्कृतात उत्तरे लिहा. (सहा पैकी पाच)

i) ईशावास्योपनिषदि मन्त्रसङ्ख्या कति?

ii) सर्पविषनाशनसूक्ते आगतानि सर्पनामानि लिखतु।

iii) सांमनस्यसूक्तस्य देवता का?

iv) शालानिर्माणसूक्तस्य पठनं केषु प्रसङ्गेषु कथितम्?

v) 'अन्धं तमः प्रविशन्ति' इति वचनं कुत्र अस्ति?

vi) अथर्ववेदे प्रधानतया कानि कर्माणि दृश्यन्ते?

B) Match the pairs. (5 out of 6)

[10]

ब) जोड्या जुळवा. (सहा पैकी पाच)

- | | |
|-------------------------------|-----------------------|
| i) पौष्टिककर्माणि | अ) कृष्णयजुर्वेदः |
| ii) उपनयनसंस्कारे | आ) भृगुवल्ली |
| iii) मानस्य पत्नि शरणा... | इ) तक्षकः |
| iv) सर्पविषनाश नसूक्तम् | ई) शालानिर्माणसूक्तम् |
| v) अप्सु ज्योतिः प्रतिष्ठितम् | उ) मेधाजननसूक्तम् |
| vi) कठोपनिषद् | ऊ) अथर्ववेदः |

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4213

[Total No. of Pages : 3

[5808]-525

S.Y. B.A.

SANSKRIT

संस्कृतार्णवः Saṅskratārnavah

SEC - 1B : Gadya Vibhag and Padya Vibhag

गद्य विभाग व पद्य विभाग

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24113)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Translate any one each for section 'A' and section 'B' into Marathi or English.

[10]

‘अ’ व ‘ब’ विभागातील प्रत्येकी एकाचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

Section - 'A' / विभाग - 'अ'

- i) अथ अपजलखाने - तत् किं शिव एष एवं गुणगण विशिष्टोऽस्ति? एवं वा वीरवरोऽस्ति? इति सवकितं सभयं सतर्कं सरोमोद्गमं च कथयति, किञ्चित् विचार्येव नीतिकौशलपुरासरं गौरः पुनरवादीत् -
- ii) झटिति नरहरिः नेत्रपट्टिकाम् अपसारितवान्। दृष्टवान् च तदा तु तेन या दृष्टा सा तु विट्पुलक्ष्य एवं प्रतिमा आसीत्। सा स्मितसुन्दरमूर्तिः नरहरिम् अभाषत “हे शिवभक्त अहं स्वयं शिवः। अहमेव विट्पुलः अपि। “एकोऽहे विविधैः रूपैः दृश्ये” इति।

Section - 'B' / विभाग - 'ब'

- i) अयममृतनिधानं नायकोऽप्योषधीनां शतभिषगनुयातः शम्भुमूर्धावतंसः। विरहयति न चैनं राज्ययक्ष्मा शशाङ्क हतविधि परिपाकः केन वा लङ्घनीयः।
- ii) यज्ञे तपमि दाने च स्थितिः सदिति चोच्यते। कर्म चैव तदर्थीयं सदित्ये वाभिधीयते॥

P.T.O.

C) परिच्छेदं पठित्वा संस्कृतेन उत्तराणि लिखत (कान्यपि पञ्च)

[5]

ततस्तानरङ्गोऽकथयत – को नामऽपरः शिववीरात्?

स एवं राजनीतौ निष्णातः। स एव सैन्धवारोह –

विद्यासिन्धुः स एव चन्द्रहासचालने चतुरः,

स एव मल्लविद्यामर्मज्ञः स एव बाणविद्यावारिधिः

स एव पण्डित मण्डल मण्डनः, स एव धैर्यधस्थिरियः,

स एव वीरवरवर – स एव पुरुष पौरुष परीक्षकः – ।

उचितं युग्मम् अन्वेषयत। (केजामपि पञ्चानाम्)

- | | |
|-----------------|-------------|
| i) निष्णातः | a) उदधिः |
| ii) सिन्धुः | b) शरविद्या |
| iii) चन्द्रहासः | c) पराक्रमः |
| iv) बाणविद्या | d) अश्वः |
| v) पौरुषः | e) निपुणः |
| vi) सैन्धवः | f) खड्गः |

Q2) Explain with reference to the context any one from each section 'A' and 'B' [10]

‘अ’ आणि ‘ब’ विभागातून प्रत्येकी एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

Section - 'A' / विभाग - 'अ'

- निश्चयेन एषा शिवस्य एव मूर्तिः।
- ओमित्येतदक्षरमुद्गीथमुपासीत।

Section - 'B' / विभाग - 'ब'

- स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि मृणां वृद्धौ क्षये चाकुलम्।
- असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतम्।

C) रिक्तस्थानानि पूरयत। (कान्यपि पञ्च)

[5]

- यस्यास्ति पूर्वसुकृतं विपुलं ।
- काले पुरुषस्य यथैव वृक्षाः।
- कुलशिखरिणः नैते न वा जलराशयः।
- तेषां तु का कृष्ण सत्त्वमाहो रजस्तमः।
- जय जगदीश ।
- सदाचारसम्पन्नः। आत्मनः व्यवसाये निपुणः आसीत्।

Q3) A) Explain 'प्रणवोपासना' [12]
प्रणवोपासना स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain 'रत्नपरीक्षा'

'रत्नपरीक्षा' स्पष्ट करा.

B) Write notes (any one) [8]
टीपा लिहा. (कोणतेही एक)

i) Upanisad

उपनिषद्

ii) Śvarājgunavarnam

शिवराजगुणवर्णनम्

Q4) A) Explain 'श्रद्धात्रयविभागयोगः' [12]
'श्रद्धात्रयविभागयोगः' स्पष्ट करा

OR/किंवा

Explain दशावतारस्तोत्र

दशावतार-स्तोत्र स्पष्ट करा

B) Write notes (any one) [8]
टीपा लिहा. (कोणतेही एक)

i) Campukāvya

चम्पूकाव्य

ii) Daivapaddhatih

दैवपद्धतिः



Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P4214

[Total No. of Pages : 1

[5808]-526

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC - 2B : Introduction to Scriptology (Palaeography)

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24114)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) Figures to right indicate marks.
उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) Write an essay on evolution of scripts in India.

[15]

भारतातील लिपींचा विकास यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on Sharada script.

शारदालिपी वर निबंध लिहा.

Q2) A) Transliterate following passage in Brahmi or Grantha script.

[5]

पुढील उताऱ्याचे ब्राह्मी अथवा ग्रंथ लिपीत लिप्यंतर करा.

महाराष्ट्र हे भारतातील समृद्ध राज्यांपैकी एक राज्य आहे. मुंबई ही महाराष्ट्राची राजधानी आहे. ही नगरी भारतातील बहुसंख्य लोकांचा आकर्षण बिंदू आहे. ही नगरी नेहमी जागी असते, असे म्हणतात.

B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (काण्यपि पञ्च)

[5]

- | | |
|------------------------------|--|
| i) लिपि: | a) जैनागमेषु |
| ii) पष्णावपदं | b) ब्राह्मी |
| iii) खरोष्ठीलिप्याः भगिनी | c) यवनानी |
| iv) संस्कृतभाषायाः भाषाकुलम् | d) संस्कृतभाषायां लिखितः प्राचीनतमः शिलालेखः |
| v) यवनानां लिपिः | e) चक्षुषा दर्शनीया |
| vi) धनराज्ञः अयोध्याशिलालेखः | f) भारो-युरोपीय इति |

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4215

[Total No. of Pages : 2

[5808]-527

S.Y.B.A.

ARABIC

CC-1D : Grammar and Translation
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24141)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Define and illustrate any three of the following. [30]

- (١) الظرف والمكان.
- (٢) الأسم الموصوف.
- (٣) أدوات الاستفهام.
- (٤) جمع مذكر سالم ومونث سالم وجمع مكسر.

Q2) Translate the following Passage into English Only: [20]

هَلْ تَقْرَأُ وَتَكْتُبُ الْعَرَبِيَّةَ فِي فَصْلِكَ؟ لَا يَسْكُنُ مَا جَدُّ فِي هَذَا الْبَيْتِ. إِذْهَبْ إِلَى غُرْفَتِكَ وَقْرَأْ كِتَابَكَ. يَا مَا جَدُّ اجْلِسْ عَلَى مَكْتَبِكَ وَقْرَأْ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ أَفْتَحْ كُرْسِيَّكَ وَأَكْتُبْ مَقَالَةً قَصِيرَةً. يَا فَاطِمَةُ إِذْهَبِي إِلَى الْمَدْرَسَةِ فِي الصَّبَاحِ وَالْحَبِي فِي الْحَدِيقَةِ فِي الْمَسَاءِ. أَكْتُبْ اسْمَكَ عَلَى الْكُرْسِيِّ الْجَدِيدِ. تَجْلِسُ عَائِشَةُ عَلَى الْكُرْسِيِّ وَتَقْرَأُ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ. سَوْفَ يَفْتَحُ الْفَرَّاشُ بَابَ الْمَاكْتَبِ فِي الصَّبَاحِ.

P.T.O.

Q3) Translate the following passage into Arabic Only:

[20]

I read many English magazines last month. These nurses are working in those hospitals. The students go to different libraries in the evening. The schools and Colleges are closed during holidays. These American engineers are very hardworking. The President called the Iranian diplomats for an important meeting.



Total No. of Questions : 5

SEAT No.

P-6772

Total No. of Pages : 2

[5808]-528

S.Y.B.A. (Semester-IV)

PERSIAN

CC-2D:Prose & Modern Prose Terms (OldG -2)

(CBCS) (2019 Pattern)(24142)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to candidates :

- 1) Attempt all questions.**
- 2) Figures to the right side indicate full marks.**

Q.1) Describe Sadi Shirazi as a great prose writer of his age. **[12]**

OR

Write an appreciation of the style of Nasrullah Munshi.

Q.2) Ethical elements are found in jami's writings.Explain with arguments. **[12]**

OR

Write a note on jami's contributions to Persian literature.

Q.3) Write the literary works of Wa'iz Kashifi. **[12]**

OR

Provide a critical overview of "Wazifa-i-Shagird Nisbat be Ustaad".

Q.4)(a) Reproduce in your own Persian any one of the following. **[10]**

(1) مرض پادشاه (2) پسر هارون (3) حکمت بزرگمهر

P.T.O.

Q.4) (b) Write the Central idea of one of the following in English or Urdu or Marathi. [10]

(1) بازارگان وفرزندانش

(2) حکمت در چہار کلمہ

(3) سہ ماہی حازم وعاجز

Q.5) Write short notes on any two of the following. [14]

(1) داستان کوتاہ

(2) سفرنامہ

(3) نمائش نامہ

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

P4216

[Total No. of Pages : 4

[5808]-529

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-1B : MICRO ECONOMICS - II
(2019 CBCS Pattern) (Semester -IV) (24151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat digrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following question in 20 words each. (any eight)

[16]

- a) What is fixed cost?
- b) What is Marginal Revenue?
- c) What is Market?
- d) State two characteristics of Monopoly competition.
- e) What is Homogeneous Goods?
- f) What is wages?
- g) What is Interest?
- h) What is Innovation?
- i) Write a definition of welfare economics
- j) Write prof. Pigovian definition of wefare economics.

Q2) Answer the following question in 50 words each. (any four)

[16]

- a) Explain the concept of variable costs.
- b) Explain the classification of market by location.
- c) Characteristics of oligopoly market.
- d) What is Quasi Rent.
- e) Explain the Risk Profit Theory.
- f) Explain Amartya sen's Theory of social selection.

P.T.O.

Q3) Answer the following question in 100 words each. (any Three) **[18]**

- a) Explain the short-run cost curves basis on Digram.
- b) What is a perfect competition? Explain the characteristics of Perfect competition.
- c) Explain the Ricardian Theory of Rent.
- d) Explain the Pigovian welfare economics.

Q4) Answer the following question in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Explain the Revenue concepts.
- b) What is a monopolistic competition? Explain the characteristics of Monopolistic competition.
- c) Explain the keynesian Liquidity Preference Theory of Interest.

Total No. of Questions : 4]

P4216

[5808]-529

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1B : MICRO ECONOMICS - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester -IV) (24151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) स्थिर खर्च म्हणजे काय?
- ब) सीमांत प्राप्ती म्हणजे काय?
- क) बाजार म्हणजे काय?
- ड) मत्तेदारी स्पर्धेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) एकजिन्शी वस्तू म्हणजे काय?
- फ) वेतन म्हणजे काय?
- य) व्याज म्हणजे काय?
- र) नवप्रवर्तन म्हणजे काय?
- ल) कल्याणकारी अर्थशास्त्राची व्याख्या लिहा.
- व) प्रा. पिंगू यांची आर्थिक कल्याणाची व्याख्या लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) बदलता खर्च संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) स्थानानुसार बाजाराचे वर्गिकरण स्पष्ट करा.
- क) अल्पविक्रेताधिकार बाजाराची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) आभासी खंड म्हणजे काय?
- इ) नफ्याचा जोखीम सिद्धांत स्पष्ट करा.
- फ) अमर्त्य सेन यांचा सामाजिक निवडीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) अल्पकालीन खर्चवक्र आकृतीच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.
- ब) पूर्ण स्पर्धा म्हणजे काय? पूर्ण स्पर्धेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) रिकार्डोचा खंड सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) पिंगूचे कल्याणविषयक अर्थशास्त्र स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) प्राप्तीच्या संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धा म्हणजे काय? मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) केन्सचा व्याजाचा रोखता पसंती सिद्धांत स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4217

[Total No. of Pages : 4

[5808]-530
S.Y. B.A.
ECONOMICS
DSE-2B: Macro Economics - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in one or two sentences. (Any eight) **[16]**

- a) State the two instruments of Monetary policy for control Business cycle.
- b) What is mean by money?
- c) State the phases of business cycle.
- d) What is Economic stability?
- e) State the instruments of monetary policy.
- f) What is creeping inflation?
- g) What is Reserve money?
- h) State the Fisher's Transaction Equation.
- i) What is mean by fiscal policy?
- j) What is mean by prosperity phase?

Q2) Answer the following questions in briefly (Any four)

[16]

- a) Explain the classification of business cycle.
- b) State the types of Inflation.
- c) Explain the concept of stag flation.
- d) State the Types of value of money.
- e) State the characteristics of fiscal policy.
- f) State the advantages of Monetary policy.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words. (Any Three)

[18]

- a) Explain the cash balance approach.
- b) Explain the phases of Business cycle.
- c) Explain the demand pull Inflation.
- d) State the instruments of fiscal policy to control business cycle.

Q4) Answer the following questions in 200 words. (Any two)

[20]

- a) What is the monetary policy? State the instruments of monetary policy?
- b) Explain the various functions of money.
- c) What is Inflation? State the causes and effects of Inflation.



Total No. of Questions : 4]

P4217

[5808]-530
S.Y. B.A.
ECONOMICS
DSE-2B: Macro Economics - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24152)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) व्यापारचक्र नियंत्रणाची दोन चलन विषयक साधने सांगा.
- ब) पैसा म्हणजे काय?
- क) व्यापारचक्राच्या अवस्था सांगा.
- ड) आर्थिक स्थैर्य म्हणजे काय?
- इ) चलन विषयक धोरणाची साधने सांगा.
- फ) रांगती भाववाद म्हणजे काय?
- य) राखीव पैसा म्हणजे काय?
- र) फिशर यांचे विनिमय समीकरण सांगा.
- ल) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय?
- व) तेजीची अवस्था म्हणजे काय?

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार)

[16]

- अ) व्यापार चक्राचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
- ब) चलन विस्ताराचे प्रकार सांगा.
- क) मंदीयुक्त चलनवाद संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) पैशाच्या मुल्याचे प्रकार सांगा.
- इ) राजकोषीय धोरणाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) चलन विषयक धोरणाची फायदे सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) रोख शिल्लक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- ब) व्यापारचक्राच्या अवस्था स्पष्ट करा.
- क) मागणी ताणनिर्मित चलन विस्तार स्पष्ट करा.
- ड) व्यापारचक्र नियंत्रणाची राजकोषीय साधने सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) चलन विषयक धोरण म्हणजे काय? चलन विषयक धोरणाची साधने सांगा.
- ब) पैशाची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
- क) चलनविस्तार म्हणजे काय? चलन विस्ताराची कारणे व परिणाम सांगा.



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4218

[Total No. of Pages : 4

[5808]-531
S.Y. B.A.
ECONOMICS - G2
CC-1D: Financial System - II
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw beautiful figures where necessary.*

Q1) Write the answers of the following questions in 20 words each. (Any eight)[16]

- a) When was the RBI nationalized?
- b) Describe two developmental functions of RBI.
- c) Name of the two qualitative tools of monetary policy.
- d) Where is the head office of SEBI?
- e) Write the full form of 'IRDA'.
- f) When was the International monetary Fund established?
- g) What are the two objectives of ASEAN Development Bank?
- h) When was the world Bank established?
- i) Explain the two Functions of BRICS.
- j) Give the Full form of 'UPI'?

P.T.O.

Q2) Write the answers of the following questions in 50 words each. (Any Four)[16]

- a) Explain the origin of Reserve Bank of India?
- b) Explain the numerical tools of monetary policy?
- c) Explain the concept of 'Insurance Regulatory and Development Authority of India'?
- d) Explain the organization of the International Monetary Fund?
- e) Explain the objectives of the world Bank?
- f) Explain the concept of 'bankruptcy'?

Q3) Write the answer of the following questions in 100 words each. (Any Three)[18]

- a) Explain the traditional Function of RBI?
- b) Explain the qualitative tools of Monetary policy?
- c) Explain the Function of securities and Exchange Board of India?
- d) Explain the objectives of Financial reform?

Q4) Write the answers to the following question in 200 words each. (Any two)[20]

- a) What is monetary policy? Explain the qualitative tools of monetary policy?
- b) Critically examine the functions of the world Bank?
- c) Explain the Function of Insurance Regulation and Development Authority?



Total No. of Questions : 4]

P4218

[5808]-531
S.Y. B.A.
ECONOMICS - G2
CC-1D: Financial System - II
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24153)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे राष्ट्रीयकरण केंव्हा झाले?
- ब) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची दोन विकासात्मक कार्ये सांगा.
- क) चलनविषयक धोरणाची दोन गुणात्मक साधने सांगा.
- ड) सेबीचे मुख्य कार्यालय कोठे आहे?
- इ) आय. आर. डी. ए. चे पूर्ण रूप लिहा.
- फ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची स्थापना केंव्हा झाली?
- य) आशियन विकास बँकेचे दोन उद्दिष्टे सांगा?
- र) जागतिक बँकेची स्थापना केंव्हा झाली?
- ल) ब्रिक्स या संघटनेची दोन कार्ये सांगा.
- व) यू. पी. आय. चे पूर्ण रूप द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाची उत्क्रांती स्पष्ट करा?
- ब) चलनविषयक धोरणाची संख्यात्मक साधने स्पष्ट करा?
- क) 'भारतीय विमा नियमन व विकास प्राधिकरण' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीचे संघटन स्पष्ट करा.
- इ) जागतिक बँकेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा?
- फ) 'दिवाळखोरी' संकल्पना स्पष्ट करा?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची परंपरागत कार्य स्पष्ट करा?
- ब) चलनविषयक धोरणाची गुणात्मक साधने स्पष्ट करा?
- क) भारतीय प्रतिभूती व विनिमय मंडळाची कार्य स्पष्ट करा?
- ड) वित्तीय सुधारणांची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) चलनविषयक धोरण म्हणजे काय? चलनविषयक धोरणांची गुणात्मक साधने स्पष्ट करा.
- ब) जागतिक बँकेच्या कार्याचे टिकात्मक परिक्षण करा.
- क) विमा नियमन व विकास प्राधिकरणाची कार्य स्पष्ट करा?



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4219

[Total No. of Pages : 2

[5808]-532

S.Y. B.A.

ECONOMICS

**SEC - 2B : Basic Concept of Research Methodology - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24154)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one question:

[10]

- a) Explain the objectives and characteristics of Tabulation.
- b) Explain the objective of Research Report Writing.

Q2) Attempt any one question:

[10]

- a) Explain the concepts of Mean, Median and Mode.
- b) Explain the concepts of Hypothesis Testing and Bibliography.

Q3) Write short notes (Any one)

[5]

- a) Percentage.
- b) Data Analysis.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4219

[5808]-532

S. Y. B.A.

ECONOMICS

SEC - 2B : Basic Concept of Research Methodology - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) सारणीकरणाचे उद्देश आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) संशोधन अहवालाचे उद्दिष्ट्ये लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) मध्य, मध्यगा व बहुलक या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) गृहितक परीक्षण व संदर्भसूची या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- अ) टक्केवारी
ब) तथ्य विश्लेषण



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4220

[5808]-533

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**DSE-1B(3) : Western Political Thought
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24161)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words)

[16]

- a) Which is the most famous book of Rousseau.
- b) Give the Hegel's views on Civil Society.
- c) State the two types of freedom suggested by J.S. Mill.
- d) Name any two writings of Karl Marx.
- e) Give the two demerits of social contract theory of Rousseau.
- f) Define class-struggle in Marxism.
- g) State the two eligibility of voter as suggested by J.S. Mill.
- h) What is meant by Surplus Value?
- i) State the Hegel's thought on war.
- j) Give the two demerits of General Will of Rousseau.

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) Rousseau's views on Human Nature.
- b) Hegel's views on Idealism.
- c) Marxian concept of class struggle.
- d) J.S. Mills views on freedom of Action.
- e) Rousseau's views on Universalism.
- f) Write the functions of the state as told by J.S. Mill.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words)

[18]

- a) Explain Rousseau's concept of Genral Will.
- b) Discuss the Hegel's dialecticism.
- c) Explain Marxian views on Revolution.
- d) Explain J.S. Mills. views on representative Government.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) Explain Rousseau's idea of social contract theory.
- b) Explain Heguel's views on theory of state.
- c) Critically examine the Marxian thoery of Historical Materialism.

Total No. of Questions : 4]

P4220

[5808]-533

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-1B(3) : Western Political Thought

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- रूसोचा सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता.
- हेगेलचे नागरी समाज विषयक विचार सांगा.
- जे. एस. मिलने सूचविलेले स्वातंत्र्याचे दोन प्रकार सांगा.
- माक्सच्या दोन ग्रंथांची नावे सांगा.
- रूसोच्या सामाजिक करार सिद्धांताचे दोन दोष सांगा.
- माक्सवादातील वर्गकलहाची व्याख्या करा.
- जे. एस. मिलने सूचविलेले मतदारांच्या पात्रतेचे दोन निकष सांगा.
- अतिरिक्त मूल्य म्हणजे काय?
- हेगेलचे युद्धविषयक मत सांगा.
- रूसोच्या सामूहिक ईहेचे दोन दोष सांगा.

प्र.2) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- रूसोचे मानवी स्वभाव विषयक विचार.
- हेगेलचे आदर्शवादविषयक विचार.
- माक्सची वर्ग संघर्ष संकल्पना.
- जे. एस. मिलचे कृती स्वातंत्र्य विषयक विचार.
- रूसोचे सार्वभौमत्व विषयक विचार.
- जे. एस. मिलने सांगितलेली राज्याची कार्ये

प्र.3) 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) रूसोची सामान्य ईहा संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) हेगेलच्या द्वंद्ववादाची चर्चा करा.
- क) मार्क्सचे क्रांतीविषयक विचार स्पष्ट करा.
- ड) जे. एस. मिलचे प्रातिनिधीक शासनासंबंधी विचार स्पष्ट करा.

प्र.4) 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) रूसोचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) हेगेलचा राज्यविषयक विचार स्पष्ट करा.
- क) मार्क्सच्या ऐतिहासिक भौतिकवादाचे टिकात्मक परीक्षण करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4221

[Total No. of Pages : 4

[5808]-534

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2B : Political Journalism

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words)

[16]

- a) Name of the two national political parties.
- b) Explain the pillars of the political process.
- c) Explain the meaning of political media.
- d) Name any two types of media.
- e) Through which political leadership reaches the masses.
- f) Explain what public opinion is.
- g) Name two factors that affect public opinion.
- h) What is paid news?
- i) Explain the two types of paid news.
- j) What is electronic media?

Q2) Write any four of the following short notes (in 50 words)

[16]

- a) Briefly describe the code of conduct of a political journalist.
- b) Explain the concept of print media.

P.T.O.

- c) Explain the concept of social media.
- d) Write a note on public opinion.
- e) Explain the methods of forming public opinion.
- f) Explain the concept of paid news.

Q3) Answer any three of following questions (in 100 words) **[18]**

- a) State the code of conduct for political Journalists.
- b) Explain the Type of media.
- c) Explain the factors that affect public opinion.
- d) Explain the limitations on the media.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words) **[20]**

- a) Explain the role of social media in the political process.
- b) Explain the role of media in politics.
- c) What is paid news & Explain types of paid news.



Total No. of Questions: 4]

P4221

[5808]-534

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2B : Political Journalism

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) दोन राष्ट्रीय राजकीय पक्षांची नावे सांगा.
- ब) राजकीय प्रक्रीयेचे आधारस्तंभ सांगा.
- क) राजकीय माध्यमाची व्याख्या सांगा.
- ड) माध्यमाचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
- इ) राजकीय नेतृत्व कोणत्या माध्यमातून जनतेपर्यंत पोहचते.
- फ) सार्वजनिक मत म्हणजे काय ते सांगा.
- य) सार्वजनिक मतांवर दोन परिणाम करणारे घटक सांगा.
- र) पेड न्यूज म्हणजे काय?
- ल) पेड न्यूजचे दोन प्रकार सांगा.
- ब) इलेक्ट्रॉनिक माध्यम म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात) [16]

- अ) राजकीय पत्रकाराची आचारसंहिता थोडक्यात सांगा.
- ब) प्रिंट माध्यम ही संकल्पना सांगा.
- क) सोशल मिडीया ही संकल्पना सांगा.
- ड) सार्वजनिक मत यावरती टिप लिहा.
- इ) सार्वजनिक मत तयार करण्याच्या पद्धती सांगा.
- फ) पेड न्युज ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात) [18]

- अ) राजकीय पत्रकारांची आचारसंहिता सांगा.
- ब) माध्यमांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक मतांवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ड) माध्यमांवरती मर्यादा कशा आल्या ते सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात) [20]

- अ) राजकीय प्रक्रियेत सोशल मिडियाची भूमिका विषद करा.
- ब) राजकारणात माध्यमांची भूमिका विषद करा.
- क) पेड न्युज म्हणजे काय ते सांगून पेड न्युजचे प्रकार स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4222

[Total No. of Pages : 4

[5808]- 535

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**24163-CC-1D : An Introduction to Political Science
(2019 Credit Pattern)(Semester-IV)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions(in 20 words each).

[16]

- a) Objectives of OPEC.
- b) Objectives of United Nations.
- c) Principles of SAARC.
- d) Meaning of Fascism.
- e) Defination of Nationalism.
- f) Who wrote 'Essay on Liberty'?
- g) Who wrote 'A Theory of Justice'?
- h) Kinds of Equality.
- i) Nature of Justice
- j) Significance of SAARC.

Q2) Attempt any four short notes(in 50 words each).

[16]

- a) Objectives of MNCS.
- b) Explain the demerits of Socialism.
- c) Explain the traditional Nationalism.
- d) Kinds of Justice.
- e) Significance of Equality.
- f) Explain the nature of right.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions(in 100 words each)

[18]

- a) Write the origins of Fascism
- b) Write the nature of Liberty.
- c) Write the nature of Nationalism.
- d) Write the functions of European Union.

Q4) Attempt any two questions(in 200 words each)

[20]

- a) Write the features of equality.
- b) Write the features of Socialism.
- c) Explain the Elements of Nationalism.



Total No. of Questions : 4]

P4222

[5808]- 535

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

24163-CC-1D : An Introduction to Political Science

(2019 Credit Pattern)(Semester-IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) ओपेकची उद्दीष्टे
- ब) संयुक्त राष्ट्रसंघाची उद्दीष्टे
- क) सार्कची तत्वे
- ड) फैसिझमचा अर्थ
- इ) राष्ट्रवादाची व्याख्या
- फ) 'एस्से ऑन लिबर्टी' कोणी लिहिला?
- य) 'अथेअरी ऑफ जस्टीस' कोणी लिहिला?
- र) समतेचे प्रकार
- ल) न्यायाचे स्वरूप
- व) सार्कचे महत्त्व

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) बहुराष्ट्रीय कंपण्यांची उद्दीष्टे
- ब) समाजवादाचे दोष स्पष्ट करा
- क) पारंपारीक राष्ट्रवाद स्पष्ट करा
- ड) न्यायाचे प्रकार
- इ) समतेचे महत्त्व
- फ) हक्कांचे स्वरूप स्पष्ट करा

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[18]

- अ) फैसिझमचा उगम लिहा.
- ब) स्वातंत्र्याचे स्वरूप लिहा.
- क) राष्ट्रवादाचे स्वरूप लिहा.
- ड) युरोपीयन संघाचे कार्य लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (200 शब्दात)

[20]

- अ) समतेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) समाजवादाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) राष्ट्रवादाचे घटक स्पष्ट करा.



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4223

[Total No. of Pages : 4

[5808]-536

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC - 2D : An Introduction to Political Ideologies
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24164)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks..

Q1) Attempt any eight questions. (20 words)

[16]

- a) What is meant by Marxism?
- b) What is meant by Neo-Marxism?
- c) Name the two books of Mahatma Phule.
- d) Name the two books of Dr. Ambedkar.
- e) Which democratic system supported by Dr. Ambedkar?
- f) What is meant by Satya according to Gandhiji.
- g) What is meant by Satyagrah?
- h) What are the techniques of satyagrah?
- i) What is meant by Feminism?
- j) What is meant by patriarchy?

Q2) Attempt any Four questions. (50 words)

[16]

- a) Explain the characteristics of Historical materialism.
- b) Explain Mahatma phule's views on equality.
- c) State Dr. Babasaheb Ambedkar's view on social democracy.
- d) What is meant by Ahinsa?
- e) Mention the types of Non-violence?
- f) Explain the relationship between caste and patriarchy?

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions. (100 words)

[18]

- a) Explain Karl Marx's views on state.
- b) Write Mahatma phule's views on caste.
- c) State the features of Gram-Swaraj.
- d) Explain the features of Feminism.

Q4) Attempt any two questions. (200 words)

[20]

- a) Explain Dr. Ambedkar's views on caste and Religion.
- b) What is meant by Satyagrah? Explain the techniques of Satyagrah according to Mahatma Gandhi.
- c) What is meant by Feminism? Describe the nature of Feminism.



Total No. of Questions : 4]

P4223

[5808]-536

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC - 2D : An Introduction to Political Ideologies
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) मार्क्सवाद म्हणजे काय?
- ब) नवमार्क्सवाद म्हणजे काय?
- क) महात्मा फुलेच्या कोणत्याही दोन पुस्तकांची नावे लिहा.
- ड) डॉ. आंबेडकरांच्या कोणत्याही दोन पुस्तकांची नावे लिहा.
- इ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कोणत्या लोकशाही पद्धतीचा पुरस्कार करतात?
- फ) महात्मा गांधीजींच्या मतानुसार सत्य म्हणजे काय?
- य) सत्याग्रह म्हणजे काय?
- र) सत्याग्रहाची साधने कोणती?
- ल) स्त्री-वाद म्हणजे काय?
- व) पितृसत्ता म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) ऐतिहासिक भौतिकवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा फुलेंचे समताविषयक विचार स्पष्ट करा.
- क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे लोकशाही समाजवाद विषयक विचार स्पष्ट करा.
- ड) अहिंसा म्हणजे काय?
- इ) अहिंसेचे प्रकार सांगा.
- फ) जात आणि पितृसत्ता यांतील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) कार्ल मार्क्सचे राज्यविषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा फुलेचे जातविषयक विचार स्पष्ट करा.
- क) ग्रामस्वराज्याची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) स्त्रीवादाची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जात व धर्मविषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) सत्याग्रह म्हणजे काय? महात्मा गांधीजींच्या मते सत्याग्रहाचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.
- क) स्त्रीवाद म्हणजे काय? स्त्रीवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4224

[Total No. of Pages : 2

[5808]-537

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC 2B (2) : Basics of Indian Constitution
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24165)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write answers of the following questions in 200 words (Any one) [10]

- a) Explain the Directive principles of foreign policy.
- b) Explain the fundamental duties.

Q2) Write answers of the following questions in 200 words (Any one) [10]

- a) Explain the demerits of fundamental duties.
- b) Explain the social Directive principles of state policy.

Q3) Write notes (Any one) [5]

- a) Importance of fundamental duties.
- b) Importance of Directive principles of state policy.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4224

[5808]-537

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC 2B (2) : Basics of Indian Constitution
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24165)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]

- अ) राज्याच्या धोरणांची परराष्ट्र संबंध विषयक मार्गदर्शक तत्वे लिहा.
- ब) मूलभूत कर्तव्ये स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त एक) [10]

- अ) मूलभूत कर्तव्यांचे दोष स्पष्ट करा.
- ब) राज्याच्या धोरणांची सामाजिक मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]

- अ) मूलभूत कर्तव्यांचे महत्व.
- ब) राज्याच्या मार्गदर्शक तत्वांची उपयुक्तता.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4225

[Total No. of Pages : 2

[5808]-538

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE-1B(3) S 1 : Medieval India : Mughal Period
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words(Any one) **[15]**

- a) Describe the various reforms of Sher Shah Suri.

OR

- b) Explain in detail regarding the Deccan Policy of Jahangir and Shahajahan.

Q2) Answer the following question in 300 words(Any one) **[15]**

- a) Discuss about the revenue system in Mughal Period.

OR

- b) Explain the nature of society during Mughal period.

Q3) Answer the following questions in 200 words(Any two) **[20]**

- a) Describe the sources of in foreign language and account of foreign travellers at the time of Mughal period.
- b) Discuss the policy adopted by Aurangzeb about the Rajput and Sikh.
- c) Give an account on provincial administrative system during Mughal period.
- d) Write information on Bhakti and Sufi sect.

Q4) Short notes(Any four). **[20]**

- a) Akbarnama
- b) Battle of chausa.
- c) Second battle of Panipat.
- d) Judicial system.
- e) Agricultural system.
- f) Industries.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4225

[5808]-538

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-1B(3) S 1 : Medieval India : Mughal Period

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) शेरशहा सूरच्या विविध सुधारणांचे वर्णन करा.
किंवा
ब) जहांगिर आणि शहाजहान यांचे दख्खन धोरण सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) मुघल काळातील महसुल यंत्रणा विशद करा.
किंवा
ब) मुघलकालीन समाजाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) मुघलकालीन परकीय भाषेतील आणि परकीय प्रवाशांच्या वृत्तांताचे वर्णन करा.
ब) औरंगजेबाचे राजपूत आणि शीखविषयक धोरणांची चर्चा करा.
क) मुघलकालीन प्रांतिक प्रशासनव्यवस्थेची माहिती लिहा.
ड) भक्ती आणि सूफी चळवळीविषयी माहिती द्या.
- प्र.4)** टीप लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) अकबरनामा
ब) चौसाची लढाई
क) पानिपतची दुसरी लढाई
ड) न्यायव्यवस्था
इ) शेतीव्यवस्था
फ) उद्योगधंदे



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4226

[Total No. of Pages : 4

[5808]-539

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE-2B : Glimpses of the Modern World - Part - 2
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) What was the role played by Dr. Sun Yat sen in the history of China?

OR

- b) Elaborate upon the role of Mustafa Kemal Pasha in the modernization of Turkey.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) What were the causes and consequences of the second World War?

OR

- b) Write a note on the Quit India Movement.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Which were the two Blocs of the Cold War?
- b) Write a note on Fascism in Italy
- c) Non-cooperation movement
- d) Militarism in Japan

P.T.O.

Q4) Short Notes (any four) :

[20]

- a) Nazism in Germany
- b) Dr. Nelson Mandela
- c) Third World
- d) Disintegration of USSR
- e) UNO
- f) Gandhian Philosophy of Satyagraha and Ahimsa



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P4226

[5808]-539

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2B : Glimpses of the Modern World - Part - 2

(आधुनिक जगाच्या इतिहासाचे ओझरते दर्शन - भाग - 2)

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य.
2) उजवीकडील आकडे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. [15]

अ) डॉ. सन-यत-सेन यांचे चीनच्या इतिहासातील योगदान स्पष्ट करा.

किंवा

ब) तुर्कस्थानच्या आधुनिकीकरणातील मुस्तफा के माल पाशाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. [15]

अ) दुसऱ्या महायुद्धाची कारणे आणि परिणाम लिहा.

किंवा

ब) “चले जाव” चळवळीवर सविस्तर टीप लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

अ) शीतयुद्धकालीन दोन गटांची माहिती लिहा.

ब) इटलीतील फॅसिस्टवादा टिप लिहा.

क) असहकार चळवळ.

ड) जापानमधील लष्करवाद.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) जर्मनीतील नाझीवाद
- ब) डॉ. नेलसन मंडेला
- क) तिसरे जंग
- ड) रशियाचे विघटन
- इ) युनो (UNO)
- फ) गांधीजीचे सत्याग्रह व अहिंसा तत्वज्ञान

ॐॐॐ

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4227

[5808]-540

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2B : History of West Asia

(2019 Pattern) (Semester -IV) (24173) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Write the information about Mustafa Kemal Pasha.
- b) Give an account of Zionist movement.

Q2) Answer the following question in 300 words (Any one) **[15]**

- a) Write an essay about the Arab nationalism.
- b) Examine the Iraq-Iran conflict.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two) **[20]**

- a) State the information about Wahabi Movement.
- b) Discuss about Suez Crisis.
- c) Explain the Balfour declaration.
- d) Discuss the important events in history of Iran from 1925 to 1979.

Q4) Write a short notes (Any Four) **[20]**

- a) Lawsens treaty.
- b) July Revolution.
- c) Palestinian Liberation Organization.
- d) Rise of Israel.
- e) Nasser
- f) Ibn Saud



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4227

[5808]-540

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2B : History of West Asia

(2019 Pattern) (Semester -IV) (24173) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

- अ) मुस्तफा केमाल पाशा विषयी माहिती लिहा.
ब) डिऑनिस्ट चळवळीचा आढावा घ्या.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

- अ) अरब राष्ट्रवादाबद्दल संक्षिप्त स्वरूपात निबंध लिहा.
ब) इराक-इराण संघर्षाचे परिक्षण करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) वहाबी चळवळीविषयी माहिती सांगा.
ब) सुएझ कालवा संकटाविषयी चर्चा करा.
क) बाल्फर घोषणापत्र स्पष्ट करा.
ड) इराणच्या इतिहासातील 1925 ते 1979 या काळातील महत्वाच्या घटनांविषयी चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) लॉसेन करार
ब) जुलै क्रांती
क) पॅलेस्टीनिअन लिबरेशन ऑर्गनायझेशन
ड) इस्रायलचा उदय
इ) नासेर
फ) इब्न सौद

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4228

[Total No. of Pages : 2

[5808]-541

S.Y. B.A.

HISTORY

CC - 2D - G - 2 : History of Marathas (1707 - 1818)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24174) (Core Course - I)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) [15]

a) Review the Achievement of the Peshwa Bajirao First.

OR

b) Explain the relation between Peshwa Nanasahab and Nizam.

Q2) Answer the following question in 300 words. (any one) [15]

a) Explain the contribution of Mahadji Shinde to the expansion of Marathi power.

OR

b) Discuss in detail the women's life of the Peshwa period.

Q3) Answer the following question in 200 words. (any two) [20]

a) Explain the importance of Balaji Vishwanath's invasion of Delhi.

b) State the causes for the failure of the Marathas in the Third Panipat War.

c) Explain the achievements of Nana Phadnis.

d) Explain the revenue system of Peshwa Period.

Q4) Short notes (any four) [20]

a) Maratha council.

b) Barabhai council.

c) Battle of Khed.

d) Battle of Udgir.

e) Maharani Tarabai.

f) Treaty of Sevgaon.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4228

[5808]-541

S.Y. B.A.

HISTORY

CC - 2D - G - 2 : History of Marathas (1707 - 1818)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24174) (Core Course - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) पेशवा पहिल्या बाजीरावांच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) पेशवा नानासाहेब व निजाम यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) मराठी सत्तेच्या विस्तारात महादजी शिंदेचे योगदान स्पष्ट करा.
किंवा
ब) पेशवेकालीन स्त्रीजीवनाचे सविस्तर वर्णन करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) बाळाजी विश्वनाथांचे दिल्ली स्वारीचे महत्त्व थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) तीसऱ्या पानिपत युद्धातील मराठ्यांच्या अपयशाची कारणे सांगा.
क) नाना फडणवीसांची कामगिरी स्पष्ट करा.
ड) पेशवेकालीन महसूल व्यवस्था स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) मराठा मंडळ
ब) बारभाई कारभार
क) खेडचे युद्ध
ड) उदगीरची लढाई
इ) महाराणी ताराबाई
फ) सेवगावचा तह



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4229

[Total No. of Pages : 4

[5808]-542

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2B : Modi Script

(Skill Enhancement Course (SEC))

(2019 Pattern) (Credit - 2) (Semester - IV) (24175)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write answers to the following questions in 200 words (1 only) : [10]

a) Explain the history and importance of Modi Script.

OR

Write information about the types of Modi Script documents.

Q2) Write an essay in Modi Script in 200 words on any one of the following topics. [10]

- a) My Maharashtra
- b) Gram Swarajya
- c) Fort conservation the need of the time

Q3) Translate the following Modi Script passage in Marathi (DevNagari Language). (any 1) [5]

Passage - 1

પૈસામય મેલે સંચિત મૂલ્ય છે. તત્કાલ ઉપયોગીતાને
તાંત્રી યોજના ઇલાનેશન હેઠે છે. જોવાની જાણ થતા
પાછા પાછી જાણ થતા પાછા, જાણી સ્વાસ્થ્ય જાણી
મથાંમ થતી; તત્કાલે ઇલા-જાણ-બીજીનીકાળે જોવાની
જોવા પેઠી પૈસા પીટીયા બમ્બીજી સ્થિતિવાર પેઠી
હોલંપુલે હોલંપુલે તાંત્રી ઇલાજાથા જોવાપુલે હોલંપુલે;
મથાંમ જાણ રામજાણ હાજમથાંમ જાણ હોલંપુલે હોલંપુલે
રાજાજા પાછા પાછા, ઇ મથાંમ જાણે જાણે.

OR

P.T.O.

— ઈંછાણી, નીમ્મચાણી, મેંગલઈ એ જાણ્યું હતું ત્યાં એવા
મુજબને પાણી-ઉમરજની નેત્રે દારી પ એવામુદને દારી ઉમર
રુપત. નાળી જમણીની જુલો રાળી મેઘમ વજજ દાનક.
એજ દોજ એજ જે ગાળી મીઠાવડાંની દાનકે તે ગાળી દોજો
તીજો ઈલાળાત ઈંડ મજા દાનક. તામુકે મીઠાવડાંની ઘેલેજી
દોજી ગાલક લે, ઉમે, જોર દંડીજ નાંદ દંડીજી
તેલોજ દાનકાક.



P4229

[5808]-542

एस.वाय. बी.ए.

इतिहास

SEC - 2B : मोडी लिपी

(स्किल एन्हासमेंट कोर्स (SEC))

(2019 पॅटर्न) (श्रेयांक- 2) (सेमीस्टर - IV) (24175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]

अ) मोडी लिपीचा इतिहास व महत्व सांगा.

किंवा

मोडी लिपीच्या कागदपत्रांच्या प्रकारांची माहिती लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 200 शब्दात मोडी लिपीमध्ये निबंध लिहा. [10]

अ) माझा महाराष्ट्र ब) ग्रामस्वराज्य

क) दुर्गसंवर्धन-काळाची गरज

प्रश्न 3) खालील मोडी लिपीतील उतारा मराठी (देवनागरी) भाषेत लिप्यांतर करा. (कोणताही 1) [5]

उतारा -1

चैत्रमास मध्ये शनिवार गुरुवार होते. तत्कालीन उभयस्थीतीने
तांदूरी रक्षक चैत्रमासचे लोह होते. कोणती कल घडत
पाडे पाडी कल घडते पाडीने, मन्त्री स्वयं ज्ञानी
मन्यांम घेती; तन्मुळे घेय-कल-जिस्थीतीमुळे वेगळी
मेमल पेकी चैत्र पीडीत उभयस्थी स्थित्यांमुळे घेता
डोळ्यांपुढे वेळीच तांदूरी घी रामकथा दोळ्यांपुढे वेळीच;
मधुपुत्र मन् रामकथात धाकल्याने कल घेईत पण
राजकल पाडे पाडे, घे मन्त्र कल घेईत.

किंवा

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4230

[Total No. of Pages : 2

[5808]-543

S.Y. B.A.

**SEC - 2B : Medieval Indian Arts and Architecture (1206 to 1857)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24176) (2 Credits)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words (Any one) [10]

a) Describe in detail the Vijaynagar Architecture.

OR

b) Elaborate architectural structures of the Delhi sultanate.

Q2) Answer the following questions in 200 words (Any one) [10]

a) Elaborate upon Bahamani Architecture.

OR

b) Write a note on the Agra fort and the Fatehpur sikri built during the reign of Akbar.

Q3) Write a short notes in 100 words (Any one) [5]

a) Mughal paintings.

OR

b) Regional Architecture.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4230

[5808]-543

S.Y. B.A.

SEC - 2B : Medieval Indian Arts and Architecture (1206 to 1857)

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24176) (2 Credits)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

अ) विजयनगरच्या स्थापत्य कलेचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) दिल्ली सुल्तानशाही काळातील स्थापत्य कलेचे तंत्रज्ञान स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

अ) बहामनी काळातील स्थापत्य कलेवर विवेचन करा.

किंवा

ब) अकबराच्या काळातील आग्रा किल्ला व फतेहपूर सिक्री या शहराचे वर्णन करा.

प्र.3) टिपा लिहा 100 शब्दात. (कोणतेही एक)

[5]

अ) मुघलकालीन चित्रकला

किंवा

ब) प्रांतीय स्थापत्य कला



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4231

[Total No. of Pages : 2

[5808]-544

S.Y. B.A.

HISTORY

Skill Enhancement Course

SEC 2B : Popular Indian Culture

(2019 Pattern) (2 Credits) (Semester - IV) (24177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the difference between Popular culture and High culture.

OR

- b) State the salient features of Indian Folk songs.

Q2) Answer the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Describe the impact of Indian National struggle for Independence on Indian cinema.

OR

- b) Write information on various religious festivals in India.

Q3) Short notes (Any one). **[5]**

- a) Indian Dance
- b) Television and Indian Culture.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4231

[5808]-544

S.Y. B.A.

HISTORY

Skill Enhancement Course

SEC 2B : Popular Indian Culture

(2019 Pattern) (2 Credits) (Semester - IV) (24177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील आंकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]

अ) लोकप्रिय संस्कृती आणि उच्च संस्कृती यांमधील फरक स्पष्ट करा.

किंवा

ब) भारतीय लोकगीतांची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]

अ) भारतीय स्वातंत्र्यआंदोलनाचे भारतीय सिनेमावर झालेले परिणाम विशद करा.

किंवा

ब) भारतातील विविध धार्मिक सणांची माहिती लिहा.

प्रश्न 3) टिप लिहा. (कोणतेही 1) [5]

अ) भारतीय नृत्यकला

ब) दूरदर्शन आणि भारतीय संस्कृती



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4232

[Total No. of Pages : 2

[5808]-545

S.Y. B.A.

HISTORY

**SEC-2B : Travel Agency & Tour Business
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24178)**

Time : 1 Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words (any one) **[10]**

a) What is travel agency? Explain the history of travel agency in details.

OR

b) Explain the responsibilities of the travel agency.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any one) **[10]**

a) Explain the main function of travel agency.

OR

b) What is a travel agent? Explain the type of travel agent's.

Q3) Write a short notes (any one) **[5]**

a) Type of Accommodation.

OR

b) Retailer agent's.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4232

[5808]-545

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Travel Agency & Tour Business
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24178)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]

अ) ट्रॅव्हल एजन्सी (प्रवासी संस्था / कंपनी) म्हणजे काय ते सांगून ट्रॅव्हल एजन्सीचा इतिहास सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) ट्रॅव्हल एजंट (प्रवासी प्रवर्तक) च्या जबाबदाऱ्या सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]

अ) ट्रॅव्हल एजन्सी (प्रवासी संस्था / कंपनी) चे मुख्य कार्य विषद करा.

किंवा

ब) ट्रॅव्हल एजंट (प्रवासी प्रवर्तक) म्हणजे काय ते सांगून ट्रॅव्हल एजंटचे प्रकार विषद करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक) [5]

अ) पर्यटन निवासाचे प्रकार

किंवा

ब) किरकोळ एजंट

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4233

[Total No. of Pages : 2

[5808]-546

S.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 2D : Socio-Economic Institutions of Ancient India

(2019 New Pattern) (Semester - IV) (24183) (General Paper - II)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Discuss the varna system in Ancient India.

OR

b) Write in detail about sixteen sacraments in Ancient India.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Take a review of important Universities in Ancient India and state the nature of education system in those universities.

OR

b) Discuss about the Ancient Indian economic organisations.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two). **[20]**

a) Discuss about various types of marriages in Ancient India.

b) Take a review of the Gurukula and Ashrama systems of education in Ancient India.

c) State the importance of Agriculture as source of income of Ancient Indian state and society.

d) Take a review of India's foreign trade during Ancient Times.

Q4) short notes (any four). **[20]**

a) Marriage Institution in Ancient India.

b) Agrahara.

c) Ancient Industries.

d) Internal trade of Ancient India.

e) punchmarked Coins.

f) Ancient Weights.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4233

[5808]-546

S.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 2D : Socio-Economic Institutions of Ancient India

(2019 New Pattern) (Semester - IV) (24183) (General Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) प्राचीन भारतीय वर्णव्यवस्थेविषयी चर्चा करा.

किंवा

ब) प्राचीन भारतीय सोळा संस्कारांविषयी सविस्तर लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) प्राचीन भारतातील महत्वाच्या विद्यापीठांचा आढावा घेऊन विद्यापीठीय शिक्षणपद्धतीचे स्वरूप सांगा.

किंवा

ब) प्राचीन भारतातील आर्थिक संघटनांविषयी चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात द्या. (कोणतेही दोन) [20]

अ) प्राचीन भारतीय विवाहांच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.

ब) प्राचीन भारतातील गुरूकुल व आश्रम-पद्धतीच्या शिक्षणपद्धतीचा आढावा घ्या.

क) प्राचीन भारतातील राज्य व समाज यांच्या उत्पन्नाचे साधन म्हणून शेतीचे महत्त्व सांगा.

ड) प्राचीन काळातील भारताच्या परराष्ट्र व्यापाराचा आढावा घ्या.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) प्राचीन भारतीय विवाह संस्था

ब) अग्रहार

क) प्राचीन उद्योग

ड) प्राचीन भारताचा अंतर्गत व्यापार

इ) आहत नाणी

फ) प्राचीन वजने



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4234

[Total No. of Pages : 3

[5808]-547

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

G - 2 (CC - 1 D) : Tribal Development

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any three of the following : [15]

- a) Participation of tribals in freedom movement.
- b) Integrated tribal Development Project.
- c) Scheduled Area.
- d) Concept of Nomadic Tribe.
- e) Integration Approach.

Q2) Answer any three of the following question in 50 words each : [15]

- a) Explain the concept of nomadic tribes.
- b) Explain the contribution of tribal Development corporation in tribal Development.
- c) Explain the isolation concept.
- d) Explain the concept of Tribal development.
- e) Describe the Integrated Tribal Development Project.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each : [20]

- a) Explain the contribution of cooperative societies in tribal Development.
- b) Elaborate the De notified tribes.
- c) Write the tribal movement in pre independence period.
- d) Describe the constitutional provisions for tribal communities.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words : [20]

- a) Describe the constitutional approach in post Independence period for tribal development.
- b) Write the Tribal development programmes in details.



P.T.O.

Total No. of Questions: 4]

P4234

[5808]-547

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

G - 2 (CC - 1 D) : Tribal Development
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24193)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) स्वातंत्र्य चळवळीतील आदिवासींचे योगदान.
- ब) एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- क) अनुसूचित क्षेत्र.
- ड) भटक्या विमुक्त जमातीची संकल्पना.
- इ) एकीकरण दृष्टीकोण.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भटक्या जमातीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) आदिवासींच्या विकासात आदिवासी विकास मंडळाचे योगदान स्पष्ट करा.
- क) अलगता संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) आदिवासी विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) एकात्मिक आदिवासी विकासाचे प्रकल्पाचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) आदिवासी विकास सहकारी पतसंस्थाचे असणारे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) भटक्या विमुक्त जमातीचे वर्णन करा.
- क) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील आदिवासी चळवळ स्पष्ट करा.
- ड) आदिवासी समुदायासाठी असणाऱ्या घटनात्मक तरतुदीचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) आदिवासी विकासासंदर्भात स्वातंत्र्योत्तर काळातील घटनात्मक दृष्टिकोण वर्णन करा.
- ब) आदिवासी विकास कार्यक्रम सविस्तर लिहा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4235

[Total No. of Pages : 4

[5808]-548

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**DSE - 1B : GG : 210(B) : Geography of Maharashtra-II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24201)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of map stencils is allowed.*
- 4) *Draw a neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the questions about 20 words each(any Eight). [16]

- a) Write any two economical problems of farmers in Maharashtra.
- b) State the name of any two districts which are famous for 'Pomegranate' production.
- c) Name any two leading Rice producing districts in the Maharashtra state.
- d) What is population density?
- e) What is Migration?
- f) Enlist any four problems of Urban settlement?
- g) Define the term 'Rural Development'.
- h) In which district of Maharashtra, Patoda and Hivre Bazar villages are located?
- i) Write the definition of 'Tourist'.
- j) Write the full form of M.T.D.C.

Q2) Write short notes in about 50 words(any three). [18]

- a) Agro-Tourism.
- b) Hivre Bazar water conservation.
- c) "Literacy" of Maharashtra.
- d) Various schemes of Rural Development.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words each (any two).

[16]

- a) Explain the problems of agriculture in Maharashtra.
- b) Explain in details the concept of Rural Development.
- c) Explain in details the difference between Rural and Urban settlement.

Q4) Write the answer of the questions in 300 words each (any one).

[20]

- a) Explain the population distribution of Maharashtra.
- b) Explain in detail the Importance of MTDC in tourism Development of Maharashtra.



Total No. of Questions : 4]

P4235

[5808]-548

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

DSE - 1B : GG : 210(B) : Geography of Maharashtra-II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24201)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या कोणत्याही दोन आर्थिक समस्या लिहा.
- ब) डाळिब उत्पादनात प्रसिद्ध असणाऱ्या कोणत्याही दोन जिल्ह्यांची नावे लिहा.
- क) महाराष्ट्र राज्यातील तांदूळ उत्पादनात आग्रेसर असलेल्या दोन जिल्ह्यांची नावे लिहा.
- ड) लोकसंख्येची घनता म्हणजे काय?
- इ) 'स्थलांतर' म्हणजे काय?
- फ) शहरी वसाहतीच्या कोणत्याही चार समस्या लिहा.
- य) 'ग्रामिण' विकास व्याख्या लिहा.
- र) पाटोदा व हिवरेबाजार ही गावे महाराष्ट्रातील कोणत्या जिल्ह्यातील आहेत.
- ल) 'पर्यटक' व्याख्या लिहा.
- व) एम. टी. डी. सी. (M.T.D.C.) चे पूर्ण रूप लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) कृषी पर्यटन
- ब) हिवरेबाजार जलसंधारण
- क) महाराष्ट्राची 'साक्षरता'
- ड) ग्रामीण विकासाच्या विविध योजना

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) महाराष्ट्रातील शेतीच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ब) ग्रामिण विकासाची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) ग्रामीण व शहरी वस्त्यांमधील फरक सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) महाराष्ट्राचे लोकसंख्या वितरण स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाचे महाराष्ट्राच्या पर्यटन विकासातील महत्व लिहा.



Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

P4236

[5808]-549

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**Gg- 210(B) DSE-1 B : Population Geography-II
(2019 CBCS Pattern) (Semester -IV) (24202)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of map stencils is allowed.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the questions about 20 words each (any eight) [16]

- a) Write definition of over population.
- b) Who has proposed the population transition Theory.
- c) Write any two measures of population control suggested by Malthus.
- d) Write the names of any two developed countries in the world.
- e) State any two advantages of Chinas population policy.
- f) Which is the apex body for determining the health index in India.
- g) What are the key factors in determining the Human development index.
- h) Write the definition of urbanization.
- i) Write the names of any two cities established by the Mughals.
- j) Write the two names of 100 percent urbanized countries in world.

Q2) Write notes on the following questions 50 words each (any three) [18]

- a) Optimum population
- b) Reproductive - promoting policy
- c) Types of Social capital
- d) Criteria for Urbanization in India.

P.T.O.

Q3) Write answers to the following questions in 100 words each (any two) **[16]**

- a) Write the characteristics of a optimum population.
- b) Write the advantages and disadvantages of Chinas population policy.
- c) Describe in detail the health index of India.

Q4) Write the answer to the following question in 300 word (any one) **[20]**

- a) Explain in detail the Malthus theory of population growth.
- b) Explain the social and cultural problems of urbanization in India.



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P4236

[5808]-549

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

GG-210(B) DSE - 1(B) : Population Geography - II
(2019 CBCS Pattern) (Semester -IV) (24202)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) अतिरिक्त लोकसंख्येची व्याख्या लिहा.
- ब) लोकसंख्या संक्रमणाचा सिद्धांत कोणी मांडला आहे?
- क) माल्थसने सुचविलेले लोकसंख्या नियंत्रणाचे कोणतेही दोन उपाय लिहा?
- ड) जगातील कोणत्याही दोन विकसीत देशांची नावे लिहा?
- इ) चीनच्या लोकसंख्या धोरणाचे कोणतेही दोन फायदे सांगा?
- फ) भारतामध्ये आरोग्य निर्देशांक निश्चित करणारी शिखर संस्था कोणती आहे?
- य) मानव विकास निर्देशांक ठरविण्यासाठी असणारे प्रमुख घटक कोणते आहेत?
- र) नागरीकरणाची व्याख्या लिहा.
- ल) मुघलांनी बसविलेल्या कोणत्याही दोन शहरांची नावे लिहा?
- व) जगातील शंभर टक्के नागरीकरण झालेल्या कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) पर्याप्त लोकसंख्या.
- ब) जनन-प्रोत्साहीत धोरणे.
- क) सामाजिक भांडवलाचे प्रकार.
- ड) भारतातील नागरीकरणाचे निकष.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) पर्याप्त लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) चीनच्या लोकसंख्या धोरणाचे फायदे आणि तोटे लिहा.
- क) भारतातील आरोग्य निर्देशांक या संदर्भात सविस्तर विश्लेषण करा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा (कोणतेही एक)

[20]

- अ) माल्थसचा लोकसंख्या वाढीचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील नागरीकरणाच्या सामाजिक आणि सांस्कृतिक समस्या स्पष्ट करा.



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4237

[Total No. of Pages : 4

[5808]-551

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**CC-1D - Gg 201(B) : Environmental Geography - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24204)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Map stencils is allowed.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write the answer of the questions about 20 words each (any eight) [16]

- a) Give any two examples of natural disasters.
- b) State any two reasons of the earth quakes.
- c) In which country the first case of corona virus was found?
- d) Write any two effects of Global warming.
- e) Write any two effect of ozone depletion.
- f) Write any two causes of acid rain.
- g) Write the definition of environmental planning.
- h) State any two objectives of the environmental impact assessment.
- i) The united nations first water conference was held in which country in 1977.
- j) State the objectives of the environment protection Act.

P.T.O.

Q2) Write a short note in about 50 words each (any three)

[18]

- a) World distribution of earthquakes.
- b) Ozone depletion.
- c) Objectives of environmental management.
- d) Carbon credits.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words (any two)

[16]

- a) Explain the causes and consequences of Flood.
- b) Explain the nature and causes of ozone depletion on Antarctica.
- c) Explain the environmental impact Assessment in detail.

Q4) Write the answer to the following questions in 300 words (any one)

[20]

- a) What is global warming? Explain the effects of global warming.
- b) Explain the concept of environmental planning and management, explain its need.



Total No. of Questions : 4]

P4237

[5808]-551

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

CC-1D - Gg 201(B) : Environmental Geography - II
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) नैसर्गिक आपत्तीची कोणतेही दोन उदाहरणे सांगा.
- ब) भूकंपाची कोणतेही दोन कारणे सांगा.
- क) कोरोना व्हायरसचा पहिला रूग्ण कोणत्या देशात आढळला?
- ड) वैश्विक तापमान वाढीचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा.
- इ) ओझोनच्या क्षयाचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा.
- फ) आम्ल पर्जन्याची कोणतेही दोन कारणे लिहा.
- य) पर्यावरणीय नियोजनाची व्याख्या लिहा.
- र) पर्यावरणीय प्रभाव परीक्षणाचे कोणतेही दोन उद्देश सांगा.
- ल) संयुक्त राष्ट्रांची पहिली जल परिषद 1977 मध्ये कोणत्या देशात आयोजित करण्यात आली होती?
- व) पर्यावरण संरक्षण कायद्याची उद्दिष्टे सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा (कोणत्याही तीन)

[18]

- अ) भूकंपाचे जागतिक वितरण.
- ब) ओझोन वायूचा क्षय.
- क) पर्यावरण व्यवस्थापनाची उद्दिष्ट्ये.
- ड) कार्बन क्रेडिट.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) पुराची कारणे व परिणाम सांगा.
- ब) अंटार्क्टिका येथील ओझोन वायूच्या क्षयाचे स्वरूप व कारणे सांगा.
- क) पर्यावरणीय प्रभाव परिक्षण सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) जागतिक तापमान वाढ म्हणजे काय? जागतिक तापमान वाढीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) पर्यावरणीय नियोजन व व्यवस्थापनाच्या संकल्पना विशद करून नियोजन व व्यवस्थापनाची गरज का आहे स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4238

[Total No. of Pages : 4

[5808]- 552

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC - 2D : Gg - 210(B) : Economic Geography - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-IV) (24205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams, figures, whenever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers of the following questions in about 20 words each(any eight).[16]

- a) Definition of transport.
- b) Give two names of ports at eastern coast & two names of ports at western coast of India.
- c) What is imbalance of trade?
- d) When & why GATT is formed?
- e) Give four names of IT Hub cities of India.
- f) When and where TISCO was started?
- g) What is a region?
- h) Which is the most developed & the most backward state, (economically), in India.
- i) Write any two objectives of rural development programme?
- j) Which four cities connects by Golden Quadrilateral Highway in India?

Q2) Write short notes in about 50 words each(any three).

[18]

- a) International trade.
- b) Chhota Nagpur Industrial Region.
- c) Regional Planning.
- d) IRDP programme.

P.T.O.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each(any two). **[16]**

- a) Explain Iron & Steel industry in India with distribution.
- b) Define the concept of regional planning & development with advantages.
- c) What are the various schemes of a rural development in India.

Q4) Write the answers of questions in 300 words each(any one). **[20]**

- a) Discuss the Weber's theory of Industrial location with diagrams in detail.
- b) Explain modes of transportation & their cost of effective significance.



Total No. of Questions : 4]

P4238

[5808]- 552

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC - 2D : Gg - 210(B) : Economic Geography - II

(CBCS 2019 Pattern) (Semester-IV) (24205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) वाहतुकीची व्याख्या लिहा.
- ब) भारताच्या पूर्व व पश्चिम किनारपट्टीवरील प्रत्येकी दोन बंदरांची नावे सांगा.
- क) व्यापारातील असंतुलन म्हणजे काय?
- ड) गॅट (GATT) केंव्हा व का स्थापन झाले?
- इ) भारतातील चार माहिती तंत्रज्ञान (IT) शहरांची नावे लिहा.
- फ) टाटा स्टील कंपनी (TISCO) केंव्हा व कोठे स्थापन झाली?
- य) प्रदेश म्हणजे काय?
- र) भारतातील आर्थिकदृष्ट्या सर्वात पुढारलेले व मागासलेले राज्य कोणते?
- ल) ग्रामीण विकास कार्यक्रमाची दोन उद्दीष्टे सांगा.
- व) भारतातील सुवर्ण चतुष्कोण महामार्ग जोडणाऱ्या चार महानगरांची नावे लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापार.
- ब) छोटा नागपूर औद्योगिक प्रदेश
- क) प्रादेशिक नियोजन
- ड) एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम (IRDP)

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) भारतातील लोह पोलाद उद्योग वितरणासह लिहा.
- ब) प्रादेशिक नियोजन व विकास फायद्यासह लिहा.
- क) भारतातील ग्रामीण विकासाच्या विविध योजनांची माहिती सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) उद्योगाच्या स्थानिकीकरणाचा वेबराचा सिद्धांत आकृतीसह स्पष्ट करा.
- ब) वाहतुकीचे प्रकार सांगून वाहतुक खर्चाचे मूल्यांकन करून महत्त्व सांगा.



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4239

[5808]-553

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC-2B : Introduction to Remote Sensing
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24206)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each (Any five) :

[10]

- a) What is remote sensing?
- b) In which year the remote sensing system was started in India?
- c) Mention the headquarter and regional centers of remote sensing.
- d) Write the types of remote sensing.
- e) Which elements are essential for visual image interpretation?
- f) Write the purpose of image enhancement.
- g) Write the name of websites for downloading images.

Q2) Write short notes in about 100 words (any two)

[8]

- a) Development of remote sensing in India.
- b) Electromagnetic spectrum.
- c) Unsupervised image classification.

Q3) Write the answer of questions in 150 words (Any one)

[7]

- a) Write definition of remote sensing and explain the applicability.
- b) Explain the detailed process of layer stacking and image enhancement.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4239

[5808]-553

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2B : Introduction to Remote Sensing
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24206)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेंसिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) सुदूर संवेदन म्हणजे काय?
- ब) भारतात सुदूर संवेदन प्रणालीची सुरुवात केव्हा झाली?
- क) भारतात सुदूर संवेदनाचे मुख्यालय व त्याचे प्रादेशिक केंद्रे कोठे आहे?
- ड) सुदूर संवेदनाचे प्रकार लिहा.
- इ) दृष्य प्रतिमा वाचनासाठी कोणते घटक आवश्यक आहेत?
- फ) प्रतिमा वर्धनाचा (Image Enhancement) हेतू लिहा.
- य) उपग्रह प्रतिमा डाऊनलोड करण्यासाठीच्या वेबसाईडची नावे लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[8]

- अ) सुदूर संवेदनाचा भारतातील विकास
- ब) विद्युतचुंबकीय वर्णपट (Electromagnetic spectrum)
- क) अपर्यवेक्षित प्रतिमा वर्गिकरण (Unsupervised image classification)

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[7]

- अ) सुदूर संवेदनाची व्याख्या लिहून त्याची उपयोगिता विषद करा.
- ब) लेअर स्टेकिंग (Layer stacking) व प्रतिमा वर्धन (Image Enhancement) प्रक्रियेचे सविस्तर वर्णन करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4240

[Total No. of Pages : 2

[5808]-554

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC - 2B : Applied Course of Travel & Tourism
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24207)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each (any five)

[10]

- a) Define the term 'Tourism'.
- b) What is mean by heritage tourism?
- c) Write any two names of historical monuments in India.
- d) Define 'Foreign Tourist'.
- e) Which types of transportation is useful in tourism?
- f) State any two characteristics of ideal tourist guide.
- g) Write two advantages of local tourism?

Q2) Write a short notes in 100 words (any two)

[8]

- a) Tourism as a basic need of manleind.
- b) Introduction to your nearest local tourist place.
- c) Importance of finance in tourism.

Q3) Answer in 150 words each (any one)

[7]

- a) How tourism activity encourages to transportation and communication?
- b) Explain the types of tourism based on the number of tourists.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4240

[5808]-554

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC - 2B : Applied Course of Travel & Tourism
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) पर्यटनाची व्याख्या लिहा.
- ब) वारसा स्थळ पर्यटन म्हणजे काय?
- क) भारतातील कोणत्याही दोन ऐतिहासिक स्थळांची नावे लिहा.
- ड) 'परदेशी पर्यटक' व्याख्या लिहा.
- इ) वाहतुकीचे कोणते प्रकार पर्यटनामध्ये उपयुक्त ठरतात?
- फ) आदर्श पर्यटन मार्गदर्शकाचे कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- य) स्थानिक पर्यटनाचे दोन फायदे लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[8]

- अ) पर्यटन : मानवाची मूलभूत गरज.
- ब) तुमच्या शेजारील स्थानिक पर्यटन स्थळाची ओळख.
- क) पर्यटनातील भांडवलाचे महत्त्व.

प्र.3) प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

[7]

- अ) पर्यटन व्यवसायामुळे वाहतुक व दळणवळणाला कशाप्रकारे चालना मिळते?
- ब) पर्यटकांच्या संख्येवरून पर्यटनाचे होणारे प्रकार स्पष्ट करा.



[5808]-558

S.Y. B.A.

तबला

SEC - 2B (22320) Skill Development in Music

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची

कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24214)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
 - 2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण.
 - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) आड, कुआड, बिआड ह्या लयप्रकारांची सोदाहरण माहिती लिहा.

[5]

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा.

[5]

- अ) झुमरा
- ब) पंजाबी
- क) धुमाली

प्र.3) व्याख्या लिहा.

[5]

- अ) दमदार तिहाई
- ब) तुकडा
- क) लगी
- ड) उठान
- इ) चक्रदार

प्र.4) खयाल गायन प्रकाराची विस्तृत माहिती लिहा.

[5]

प्र.5) निबंध लिहा. (कोणताही एक)

[5]

- अ) रियाजाचे महत्व
- ब) तबला वाद्याचा संक्षिप्त इतिहास
- क) तबला साथीची आवश्यकता

प्र.6) जीवनचरित्र लिहा. (कोणताही एक)

[5]

- अ) उ. अहमदजान थिरकवाँ
- ब) पं. सामता प्रसाद
- क) उस्ताद अल्लार खान

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 6]

P6781

[5808]-558

S.Y. B.A.

राग संगीत गायन

**SEC - 2B (22320) Skill Development in Music
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24214)**

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25]

- सूचना :-
- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उर्वरित पाच प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 - 3) सर्व प्रश्नांस प्रत्येकी 5 गुण आहेत.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागातील छोटा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

- अ) हमीर
- ब) जौनपुरी
- क) विभास

प्र.2) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

- अ) हिंडोल
- ब) चंद्रकंस
- क) विभास

प्र.3) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]

- अ) त्रिताल
- ब) एकताल
- क) झुमरा

प्र.4) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही पाच)

[5]

- अ) चलस्वर
- ब) अचलस्वर
- क) तीव्र स्वर
- ड) मिश्र राग
- इ) मींड
- फ) वादीस्वर

प्र.5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान विस्तृत लिहा.

[5]

- अ) अल्लादिया खां
- ब) पं. भीमसेन जोशी
- क) उ. अमीर खां

प्र.6) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा.

[5]

- अ) संगीत आणि साहित्य
- ब) ठुमरी
- क) ख्याल गायकी



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4241

[5808]-559

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1B : Psychology of Abnormal Behaviour - II
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24221)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words. (Any four) **[20]**

- a) Write the Diagnostic criteria of schizophrenia.
- b) State the characteristics of personality disorder.
- c) Explain the nature of Anti-social personality disorder.
- d) Write the symptoms of insomnia disorder.
- e) State the diagnostic criteria of hyperactivity.
- f) What is learning disorder?

Q2) Answer the following questions in 200 words (Any two) **[20]**

- a) explain the nature of schizophreniaform disorder. Write the diagnostic criteria of schizophreniaform disorder.
- b) Answer in brief the types of odd, eccentric personality disorder.
- c) Explain the nature of internet & cell-phone addiction disorder.
- d) Write the types of intellectual disability.

Q3) Answer the following questions in 400 words. (Any one) **[20]**

- a) What is the schizophrenia? Describe the symptoms & causes of schizophrenia disorder.
- b) Explain in detail about Eating disorder.

Q4) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) Histrionic personality disorder.
- b) Dependent-personality disorder.
- c) Autism disorder.
- d) Communication disorder.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4241

[5808]-559

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1B : Psychology of Abnormal Behaviour - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) छिन्नमनस्कतेचे निदानात्मक निकष लिहा.
- ब) व्यक्तिमत्व विकृतीचे वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) समाजविघातक व्यक्तिमत्व विकृतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) निद्रानास विकृतीचे लक्षणे लिहा.
- इ) अतिक्रियाशिलता विकृतीचे निदानात्मक निकष सांगा.
- फ) अध्ययन विकृती म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) छिन्नमनस्कतावत मनोविक्षिप्ती विकृतीचे स्वरूप स्पष्ट करा. निदानात्मक निकष लिहा.
- ब) विलक्षण विक्षिप्त व्यक्तिमत्व विकृती गटातील व्यक्तिमत्व विकृती प्रकारांचे संक्षिप्त स्वरूपात वर्णन करा.
- क) आंतरजाळ (इंटरनेट) आणि भ्रमणध्वनी आसकती विकृतीचे स्वरूप विशद करा.
- ड) बौद्धिक अक्षमता विकृतीचे प्रकार लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांचे 400 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) छिन्नमनस्कता विकृती म्हणजे काय? छिन्नमनस्कता विकृतीचे लक्षणे व कारणे सविस्तर वर्णन करा.
- ब) खाण्याशी संबंधित विकृतीचे सविस्तर वर्णन करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) उन्मादी (हिस्ट्रानिक) व्यक्तिमत्व विकृती
- ब) अवलंबी व्यक्तिमत्व विकृती
- क) स्वमग्नता विकृती
- ड) संप्रेषण विकृती

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4242

[Total No. of Pages : 2

[5808]-560

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-2 B Theories of Personality

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24222) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any four) **[20]**

- a) Explain the misconception of personality.
- b) Explain classification of personality given by Carl Jung.
- c) Explain PEN model.
- d) Explain any two ego defence mechanisms.
- e) Explain OCEAN model.
- f) Define personality.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Explain the determinants of personality.
- b) Discuss the concept of individual psychology given by Adler.
- c) Explain Bandura's social cognitive theory.
- d) Discuss person-centered theory of Carl Rogers.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (any one) **[20]**

- a) Explain in detail classical psychodynamic theory of Freud.
- b) Define conditioning. Explain in detail classical conditioning.

Q4) Write short notes (any two) **[10]**

- a) Ideographic Approach to personality.
- b) Collective unconsciousness.
- c) Types of conflict.
- d) Types of needs.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4242

[5808]-560

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-2B Theories of Personality

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24222) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) व्यक्तिमत्त्वाबाबत असणारे गैरसमज स्पष्ट करा.
- ब) कार्ल युंग यांचे व्यक्तिमत्व वर्गीकरण स्पष्ट करा.
- क) व्यक्तिमत्त्वाचे PEN प्रारूप स्पष्ट करा.
- ड) कोणत्याही दोन अहंम संरक्षण यंत्रणा स्पष्ट करा.
- इ) OCEAN ओशन प्रारूप स्पष्ट करा.
- फ) व्यक्तिमत्व म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) व्यक्तिमत्त्वाची निर्धारके / नियामके स्पष्ट करा.
- ब) अँडलर यांच्या व्यक्तिगत मानसशास्त्र या संकल्पनेची चर्चा करा.
- क) बांडुरा यांचा सामाजिक बोधनिक सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) कार्ल रॉजर्स यांच्या व्यक्तिकेंद्रीत सिद्धांताची चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) डॉ. फ्रॉइड यांचा अभिजात मनोगतिकी सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) अभिसंधानाची व्याख्या द्या. अभिजात अभिसंधान सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) व्यक्तिमत्त्वाचा व्यक्तिसापेक्ष दृष्टीकोन
- ब) सामुदायिक अबोधावस्था
- क) संघर्षाचे प्रकार
- ड) प्रेरणा/गरजांचे प्रकार

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4243

[Total No. of Pages : 2

[5808]-561
S.Y. B.A.
PSYCHOLOGY
SEC - 1B : Positive Psychology
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any 4) **[20]**

- a) What is traditional psychology?
- b) What is the role of gender in happiness?
- c) What is savouring?
- d) Describe human virtues.
- e) Explain disease model.
- f) What is Psychological well being?

Q2) Answer the following questions in 200 words each. (any 2) **[20]**

- a) Explain materialism and its discontents.
- b) Explain Fredrickson's Broaden & Build Theory of positive emotions.
- c) Explain in detail about Nun Study.
- d) What is happiness? Explain its two traditions.

Q3) Answer the following questions in 400 words each. (any 1) **[20]**

- a) Elaborate various fields of positive psychology.
- b) Explain the role of personality, emotions and Biology in positive traits.

Q4) Write short notes (any 2) **[10]**

- a) Mindfulness.
- b) Positive reappraisal.
- c) Life above zero.
- d) Marriage and happiness.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4243

[5808]-561

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1B : Positive Psychology

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नप्रतिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) पारंपारिक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- ब) आनंदी वृत्तीमधील लिंग-भूमिका स्पष्ट करा.
- क) आनंदाचा आस्वाद म्हणजे काय?
- ड) मानवी सद्गुण विशद करा.
- इ) विकार प्रारूप विवाद करा.
- फ) मानसिक खुशाली म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भौतिकवाद आणि त्यातील असंतुष्टता स्पष्ट करा.
- ब) फ्रेडरिकसन यांची विस्तार आणि बांधणी सकारात्मक भावना उपपत्ती स्पष्ट करा.
- क) नर्स अभ्यास सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) आनंदी वृत्ती म्हणजे काय ते सांगून त्याच्या दोन परंपरा स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) सकारात्मक मानसशास्त्राची विविध क्षेत्रे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) सकारात्मक गुणविशेषामधील व्यक्तिमत्त्व, भावना आणि जिवशास्त्राचे महत्त्व विशद करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) भानावस्था/मनसजगता
- ब) सकारात्मक पूर्वमूल्यांकन
- क) शून्यापलिकडचे जीवन
- ड) विवाह आणि आनंदी वृत्ती



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4244

[Total No. of Pages : 2

[5808]-562

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SKILL ENHANCEMENT COURSE

SEC-2B : Basic Counselling Skills

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24224) (CBCS)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer of the following questions. (any 01) **[10]**

- a) What is counselling? Explain the nature and scope of counselling.
- b) Explain helping process in relation to R-U-C model.

Q2) Write the answer of the following questions. (any 01) **[10]**

- a) Illustrate that, who are counsellor? And who are helper?
- b) Discuss on communication skills and action skills in counselling.

Q3) Short Notes. (any 01) **[5]**

- a) Dimensions of helping relationship.
- b) Getting support.



Total No. of Questions: 3]

P4244

[5808]-562

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SKILL ENHANCEMENT COURSE

SEC-2B : Basic Counselling Skills

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24224) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही 01) [10]

- अ) समुपदेशन म्हणजे काय? समुपदेशनाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) R-U-C प्रारूपाच्या सहाय्याने मदत प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही 01) [10]

- अ) समुपदेशक कोणास म्हणावे? आणि मदतनीस कोणास म्हणावे? सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) समुपदेशनातील 'संवाद कौशल्य' आणि 'कृती कौशल्य' यावर चर्चा करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतीही 01) [5]

- अ) मदत करणाऱ्या नातेसंबंधांच्या परिमिती.
- ब) समर्थन मिळणे.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4245

[Total No. of Pages : 2

[5808]-563

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT

CC - 2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems
(CBCS - 2019 Pattern) (Semester - IV) (General Paper - II) (24233)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write Answer in 50 words (Any Three): [15]

- a) Explain Gandhiji's thought on science.
- b) Briefly explain Gandhiji's idea of Ecological balance.
- c) Briefly explain Gandhiji's concept of Swadeshi.
- d) Explain Gandhiji's concept of self-control.
- e) Explain Gandhiji's idea of prohibition of liquor.

Q2) Write Answer any three of the following question in 50 words each: [15]

- a) Explain Gandhiji's idea of religious harmony.
- b) Discuss any five sickness of modern human society.
- c) Explain the importance of Adult-Education stated by Gandhiji.
- d) Discuss Gandhiji's opinion on social discrimination against women.
- e) According to Gandhiji problem of unemployment.

Q3) Write short notes on any two of the following in 200 words each: [20]

- a) Swadeshi.
- b) Varn - dharm.
- c) Gandhiji's critique on social discrimination.
- d) Trusteeship.

Q4) Answer any of the following questions in 400 words each : [20]

- a) Explain in detail Gandhiji's views on poverty and population explosion.
- b) Explain in detail Gandhiji's views on the prevention of untouchability.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4245

[5808]-563

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT

CC - 2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems
(CBCS - 2019 Pattern) (Semester - IV) (General Paper - II) (24233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन). [15]

- अ) गांधीजींचे विज्ञान विषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- ब) पर्यावरणीय समतोल विषयक गांधीजींचे विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) गांधीजींची 'स्वदेशी' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) गांधीजींची 'आत्म-नियंत्रण' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) गांधीजींचे दारूबंदी विषयक विचार स्पष्ट करा.

प्र.2) 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन). [15]

- अ) गांधीजींचा धार्मिक-सुसंवादा विषयी विचार विशद करा.
- ब) आधुनिक मानव आणि समाजाच्या आजारपणा विषयी गांधीयन निदानाचे विवेचन करा.
- क) गांधीजींच्या प्रौढ शिक्षण विषयक विचारांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) गांधीजींचे स्त्रीयांच्या सामाजिक भेदभाव विषयक विचारांचे विवेचन करा.
- इ) गांधीजींना अनुसरून बेरोजगार विषयक समस्येची चर्चा करा.

प्र.3) थोडक्यात टिपा लिहा प्रत्येकी 200 शब्दात (कोणतेही दोन). [20]

- अ) 'स्वदेशी' संकल्पना
- ब) वर्ण-धर्म संकल्पने विषयी गांधीचे मत
- क) गांधीजींची आधुनिक समाज चिकित्सा
- ड) विश्वस्त संकल्पना

प्र.4) 400 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक). [20]

- अ) आधुनिक समाजातील दारिद्र्य, आणि लोकसंख्या विस्फोट या विषयीचे गांधींचे विवेचन सविस्तर विशद करा.
- ब) अस्पृश्यता निकरण विषयक गांधीजींचे विचार सविस्तरपणे स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4246

[Total No. of Pages : 4

[5808]-564

S.Y. B.A. (Semester - IV)

CC-1.D : YOG VIDYA - IV

(2019 Pattern) (24243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence.

[5]

- a) What is another name for Ashtangyog?
- b) What is Kapalabhati?
- c) State the names of Ashtkumbhaka?
- d) State the names of Panchklesha?
- e) State the definition of health?
- f) What is Yoga?
- g) What is the standard text in yoga?

Q2) Write the short note (Any two) :

[10]

- a) Pachhimottanasana
- b) Kapalabhati
- c) Pranayama

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words.

[20]

- a) Explain the importance and uses of yoga?
- b) Explain the types and importance of Shuddhikriya?
- c) Explain the types and importance of Asana?

Q4) Answer any one of the following questions in detail.

[15]

- a) Explain the role of yoga in the educational process.
- b) Summarize the book Yogasangram?



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

P4246

[5808]-564

S.Y. B.A. (Semester - IV)

CC-1.D : YOG VIDYA - IV

(2019 Pattern) (24243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) सदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एक वाक्यात उत्तरे द्या.

[5]

- अ) अष्टांगयोगाचे दूसरे नाव काय?
- ब) कपालभाती काय आहे.
- स) अष्ट कुम्भकांची नावे सांगा.
- द) पंच क्लेषांची नावे सांगा.
- इ) अरोग्याची व्याख्या सांगा.
- फ) योग म्हणजे काय?
- य) योगावरील प्रमाणभूत ग्रंथ कोणता?

प्रश्न 2) टिपा द्या. (कोणत्याही दोन) :

[10]

- अ) पश्चिमोत्तानासन
- ब) कपालभाती
- स) प्राणायाम

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या.

[20]

- अ) योगशास्त्राचे महत्व व उपयोग सांगा.
- ब) शुद्धिक्रियांचे प्रकार व महत्व सांगा.
- क) आसनाचे प्रकार व महत्व सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या.

[15]

- अ) शैक्षणिक प्रक्रियेत योगाचा होणारा उपयोग स्पष्ट करा.
- ब) योगसंग्राम या ग्रंथाचा सारांश सांगा.



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4247

[5808]-565

S.Y. B.A.

HISTORY

G2:- History of Civilization

**CC - 1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage (Maratha Period)
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV) (24253)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Write the reason for the rise of the Maratha power.

OR

b) Explain the history of Marathi language in details.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Explain the festival and celebration in Maratha period.

OR

b) Explain the Alutedari and Balutedari system.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) **[20]**

a) Discuss about women life in the Maratha Empire.

b) Explain the social life of Peshwa period.

c) Explain the economic life in Maratha period.

d) Explain the painting and sculpture in Maharashtra.

Q4) Short notes (any four) **[20]**

a) Maharashtra Dharma (concept)

b) Swarajya.

c) Temple in Maharashtra.

d) Powada and Lavni.

e) Chauthai (Quarter)

f) Fortes Architecture in Maharashtra.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4247

[5808]-565

S.Y. B.A.

HISTORY

G2:- History of Civilization

CC - 1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage (Maratha Period)

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV) (24253)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठी सत्तेच्या उदयाची कारणे लिहा.
किंवा
ब) मराठी भाषेचा इतिहास सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठा कालीन सण व उत्सव याची माहिती लिहा.
किंवा
ब) आलुतेदारी व बलुतेदारी पद्धत स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) मराठा कालीन स्त्री-जीवन स्पष्ट करा.
ब) पेशवेकालीन समाज जीवनाचा आढावा घ्या.
क) मराठा कालीन अर्थ जीवन स्पष्ट करा.
ड) महाराष्ट्रातील मूर्तीकला व चित्रकला स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टीपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) महाराष्ट्र धर्म
ब) स्वराज्य
क) महाराष्ट्रातील मंदिरे
ड) पोवाडा व लावणी
इ) चौथाई
फ) महाराष्ट्रातील किल्ले स्थापत्य

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6803

[Total No. of Pages : 4

[5808]-566

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

**CC - 1D G - 2 : Indian Family Welfare
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24263)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Diagrams must be drawn wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right incicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words each. (Any eight)[16]

- a) Explain Marriage.
- b) Explain the classification of Marriage.
- c) Describe the type of marriage that depends on the number of spouses.
- d) Marriage is one of the sixteen rites in Hinduism.
- e) What is Family Organization.
- f) State two consequences of family break up.
- g) What is the final stage of family break up?
- h) What is Family Welfare?
- i) According to which section free and compulsory, education is given to children below 14 years?
- j) When was the Hindu Marriage Act enacted?

Q2) Write the answer to the following questions in 50 words each. (Any four)[16]

- a) Explain the concept of Marriage institution in India.
- b) Explain the types of Marriage based on relationships.
- c) Explain the nature of Family organization.
- d) Explain the concept of 'Family organization'.
- e) Explain the constitutional provisions regarding Child Welfare.
- f) Explain the concept of 'Family Welfare'.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each. (Any three)[18]

- a) Explain the nature of Marriage institution in Indian Society.
- b) Explain the reasons for Family break up?
- c) Explain the importance of Family Welfare.
- d) Explain the various problems of Women in India.

Q4) Write the answer to the following questions in 300 words each. (Any two)[20]

- a) What is Marriage? Explain the different types of Marriage.
- b) What is Social stratification? Explain the features of social stratification.
- c) What is Child Welfare? Explain in detail the services provided by the Government for Child Welfare.



Total No. of Questions : 4]

P6803

[5808]-566

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC - 1D G - 2 : Indian Family Welfare
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) विवाहाची व्याख्या द्या.
- ब) विवाहाचे वर्गीकरण सांगा.
- क) जोडीदाराच्या संख्येवरून पडणारे विवाहाचे प्रकार सांगा.
- ड) विवाह हा हिंदू धर्मातील सोळा संस्कारांपैकी कितवा संस्कार आहे?
- इ) कुटूंब संघटन म्हणजे काय?
- फ) कुटूंब विघटनाचे दोन परिणाम सांगा.
- य) कुटूंब विघटनाची अंतिम अवस्था कोणती आहे?
- र) कुटूंब कल्याण म्हणजे काय?
- ल) कोणत्या कलमानुसार 14 वर्षाखालील बालकांना मोफत व सक्तीचे शिक्षण दिले जाते?
- व) हिंदू विवाह कायदा केव्हा करण्यात आला?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतातील विवाह संस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) नातेसंबंधाच्या आधारे असणारे विवाहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) कुटूंब संघटनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) 'कुटूंब संघटन' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) बाल कल्याण संदर्भात केलेल्या घटनात्मक तरतुदी स्पष्ट करा.
- फ) 'कुटूंब कल्याण' संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतीय समाजातील विवाह संस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) कुटूंब विघटनाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) कुटूंब कल्याणाचे महत्व स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील स्त्रियांच्या विविध समस्या स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) विवाह म्हणजे काय? विवाहाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक स्त्रीकरण म्हणजे काय? सामाजिक स्त्रीकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) बाल कल्याण म्हणजे काय? बाल कल्याणासाठी सरकारकडून पुरविल्या जाणाऱ्या सेवा सविस्तर विशद करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4248

[Total No. of Pages : 3

[5808]-567

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. - S-1 (DSE-1 B) : India's Internal Security - II
(New) (2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any three) : [15]

- a) What are the Special right of Jammu and Kashmir under Article 370.
- b) Explain the Meaning and Concept of Naxalism.
- c) What is Terrorism?
- d) What is Counter-Terrorism.
- e) Explain the Meaning and Concept of Cyber Crime.

Q2) Answer the following questions 200 words (any one) : [15]

- a) Explain in detail Jammu and Kashmir Problem.
- b) Describe the Causes of Naxalism.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) : [20]

- a) Describe in detail the Strategic Importance of Jammu and Kashmir.
- b) Explain the Origin and Development of Naxalism.
- c) What are the Preventive Measures against Terrorism.
- d) What are the Basic instruments of Cyber Crime?

Q4) Write Short Notes (any four) : [20]

- a) Article 35 A.
- b) Changing Nature of Naxalist movements.
- c) Counter Terrorism.
- d) Types of Cyber Crime.
- e) Effects of Naxalism on National Security
- f) Types of Terrorism.



P.T.O.

Total No. of Questions: 4]

P4248

[5808]-567

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. - S-1 (DSE-1 B) : India's Internal Security - II
(New) (2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24271)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
अ) कलम 370 अंतर्गत जम्मू काश्मीरला कोणते विशेष अधिकार आहेत?
ब) नक्षलवादाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
क) दहशतवाद म्हणजे काय?
ड) प्रतिदहशतवाद म्हणजे काय?
इ) संगणक किंवा सायबर गुन्ह्यांचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) जम्मू आणि काश्मीर समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) नक्षलवादाची कारणे विशद करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) जम्मू आणि काश्मीरचे सामरिक महत्व सविस्तर विशद करा.
ब) नक्षलवादाचा उदय आणि विकास स्पष्ट करा.
क) दहशतवादविरुद्ध प्रतिबंधात्मक उपाय कोणते?
ड) सायबर किंवा संगणक गुन्ह्यांची मुलभूत साधने किंवा उपकरणे कोणती?

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) कलम 35 अ
- ब) नक्षलवादी चळवळीचे स्वरूप
- क) प्रतिदहशतवाद
- ड) सायबर गुन्ह्यांचे प्रकार
- इ) नक्षलवादाचे राष्ट्रीय सुरक्षेवरील परिणाम
- फ) दहशतवादाचे प्रकार



munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4249

[Total No. of Pages : 2

[5808]-568

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**DSE - 2B - S - 2 : Military Geography
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester -IV) (24272)**

Time :2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three): **[3×5=15]**

- a) Explain the meaning and concept of Geo-Strategy.
- b) Write the uses of Military Geography.
- c) What is Sea warfare?
- d) Write the characteristics of Plain warfare.
- e) Explain the significance of Military Geography.

Q2) Answer the following questions in 300 words each (any one) **[1×15=15]**

- a) Explain in detail characteristics of Jungle warfare.
- b) Explain in detail meaning and concept of Military-Geography.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[2×10=20]**

- a) State the uses of Geo-strategy.
- b) State the scope of Military geography.
- c) What is Air warfare?
- d) Explain logistic management in Desert warfare.

Q4) Write short notes (any four): **[4×5=20]**

- a) Plain warfare.
- b) Geography.
- c) Terrain.
- d) High Altitude areas warfare
- e) Amphibious Warfare.
- f) Defence.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4249

[5808]-568

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 2B - S - 2 : Military Geography

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester -IV) (24272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही तीन) [3×5=15]

- अ) भुयुद्धनितीचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) लष्करी भूगोलाचे उपयोग लिहा.
- क) सागरी युद्ध म्हणजे काय?
- ड) मैदानी प्रदेशातील युद्धाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) लष्करी भूगोलाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा (कोणतेही एक) [1×15=15]

- अ) जंगलयुक्त प्रदेशातील युद्धाची वैशिष्ट्ये सविस्तर सांगा.
- ब) लष्करी भूगोलाचा अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) [2×10=20]

- अ) भुयुद्धनितीचे उपयोग सांगा.
- ब) लष्करी भूगोलाची व्याप्ती सांगा.
- क) हवाई युद्धपद्धती म्हणजे काय?
- ड) वाळवंटी प्रदेशातील युद्धाचे पुरवठा व्यवस्थापनाचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [4×5=20]

- अ) मैदानी प्रदेशातील युद्ध
- ब) भूगोल
- क) भूप्रदेश
- ड) पर्वतीय प्रदेशातील युद्धपद्धती
- इ) एम्फिबीओस युद्धपद्धती
- फ) संरक्षण



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4250

[Total No. of Pages : 2

[5808]-569

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC - 1D - G - 2: Chhatrapati Shivaji Maharaj Military System
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24273)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) [15]

- a) State the strategy of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- b) What are the features of the fort system of Chhatrapati Shivaji Maharaj?
- c) State the Chhatrapati Shivaji Maharaj's policy regarding armor.
- d) Explain the naval policy of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- e) What is a fort?

Q2) Answer the following questions in 300 words each. (any one) [15]

- a) Explain the principles of guerrilla warfare.
- b) Explain the organization and structure of the Maratha army under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (any two) [20]

- a) Explain the features of guerrilla warfare.
- b) State the vision of Chhatrapati Shivaji Maharaj in naval development.
- c) Explain the origin of Chhatrapati Shivaji Maharaj Indian Navy.
- d) Explain the organization of forts under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q4) Write Short notes (any four). [20]

- a) Importance of sea forts in the time of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- b) Cavalry
- c) Types of forts
- d) Characteristics of the military system of Chhatrapati Shivaji Maharaj
- e) Guerrilla warfare
- f) Strategic importance of forts



P.T.O.

P4250

[5808]-569

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC - 1D - G - 2: Chhatrapati Shivaji Maharaj Military System
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांची युद्धनीती सांगा.
ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या किल्ला व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये कोणती?
क) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे आरमाराबाबतचे धोरण सांगा.
ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे नाविक धोरण स्पष्ट करा.
इ) किल्ले म्हणजे काय?
- प्र.2)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) गनिमी कावा युद्धपद्धतीचे तत्वे स्पष्ट करा.
ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील मराठा सैन्याचे संघटन व सैन्याची रचना स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) गनिमी कावा युद्धपद्धतीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) नौदल विकासातील छत्रपती शिवाजी महाराजांची दूरदृष्टी सांगा.
क) छत्रपती शिवाजी महाराज भारतीय नौदलाचे जनक स्पष्ट करा.
ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील किल्ल्यांची संघटना स्पष्ट करा.
- प्र.4)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील सागरी किल्ल्यांचे महत्व
ब) घोडदल
क) किल्ल्यांचे प्रकार
ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या लष्करी व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये
इ) गनिमी युद्धतंत्र
फ) किल्ल्यांचे सामरिक महत्व



Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4251

[5808]-571

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

Skill Enhancement Course (Value / Skill Based Course)

**SEC - 2B : Introduction to Cyber Security/Information Security
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24275) (CBCS)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement.

[5]

- a) When was the internet introduced in India?
 - i) 1982
 - ii) 1984
 - iii) 1986
 - iv) 1988
- b) It is not included in the traditional media.
 - i) News papers
 - ii) Magazines
 - iii) Books
 - iv) CDs
- c) Who invented messenger technology?
 - i) Theodore Harold Maiman
 - ii) Charles Hard Townes
 - iii) Charles Townes
 - iv) Theodore Maiman
- d) Whose role is important in information technology?
 - i) Internet
 - ii) Computer
 - iii) Facebook
 - iv) Television
- e) This is not the type of computer.
 - i) Desktop
 - ii) Laptop
 - iii) Tablets
 - iv) Radio

P.T.O.

Q2) Write the Answer in 100 words (any three)

[12]

- a) Explain cyber security policy.
- b) Explain the main features of communication.
- c) What is an unsecured network connection?
- d) Advantages and disadvantages of Password.
- e) What are the elements of communication?

Q3) Write the answers in 200 words (any one)

[8]

- a) Explain the use of internet.
- b) Explain the types of cyber crimes in detail.

Total No. of Questions : 3]

P4251

[5808]-571

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

Skill Enhancement Course (Value / Skill Based Course)

SEC - 2B : Introduction to Cyber Security/Information Security

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24275) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून विधाने परत लिहा.

[5]

- अ) भारतात इंटरनेटची सुरुवात कधी झाली ?
i) 1982 ii) 1984
iii) 1986 iv) 1988
- ब) पारंपरिक प्रसारमाध्यमात याचा समावेश होत नाही.
i) वर्तमानपत्रे ii) नियतकालिके
iii) पुस्तके iv) सिडी
- क) मेसर तंत्रज्ञानाचा शोध कोणी लावला.
i) थिऑडोर हेरॉल्ड मॅमन ii) चार्ल्स हार्ड टाऊन्स
iii) चार्ल्स टाऊन्स iv) थिऑडोर मॅमन
- ड) माहिती तंत्रज्ञानामध्ये कोणाची भूमिका महत्त्वाची असते ?
i) इंटरनेट ii) संगणक
iii) फेसबुक iv) टेलिव्हिजन
- इ) हा संगणकाचा प्रकार नाही.
i) डेस्कटॉप ii) लॅपटॉप
iii) टॅब्लेट iv) रेडिओ

प्र.2) 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[12]

- अ) सायबर सुरक्षा धोरण स्पष्ट करा.
- ब) संवादाची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) असुरक्षित नेटवर्क कनेक्शन म्हणजे काय?
- ड) पासवर्डचे फायदे – तोटे सांगा.
- इ) कम्युनिकेशनचे घटक कोणते?

प्र.3) 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[8]

- अ) इंटरनेटचे उपयोग विषद करा.
- ब) सायबर गुन्ह्यांचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions 5]

SEAT No. :

P6769

[5808]-572

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

G-II : COMMERCE

**CC-1D : Financial Accounting & Computerized Accounting
(2019 Pattern) (Semester-IV) (24293)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Fill in the blanks by selecting proper words from brackets. [7]

- a) Cash column of cash Book can never have _____ Balance.
[Credit , Debit, zero, None of the above]
- b) Debit balance of Trading Account means _____
[Gross loss, Net Profit, Net loss]
- c) Sub - Division of journal is known as _____.
[Subsidiary Book, Purchase Book, Journal proper, sales book]
- d) _____ is excess of Assets over Liabilities.
[Goodwill, capital, Investments, Drawing]
- e) Any entry recorded on both side of Cash Book is known as _____ Entry.
[Transfer, Rectifying, opening, contra]
- f) _____ is a statement which shows the Financial position of business on a specific date.
[Trial balance, Balance sheet , Trading Alc, Profit & loss A/c]
- g) _____ is a written piece or evidence of business transaction.
[Bill, Voucher, Debit note, Pass book]

B) State True or False. [7]

- a) Journal is a book of secondary book.
- b) Cash and credit purchase is known are entered in Purchased Book.
- c) In every adjustment atleast there are 3 effects

P.T.O.

- d) Income Due but not received is a liability.
- e) Credit Balance of Profit and loss account shows Net Profit.
- f) Every item of Trial Balance has only one effect.
- g) Goodwill is an intangible asset.

Q2) Answer the following questions in one or two sentence

[14]

- a) What is Trial Balance?
- b) What is Debit note?
- c) What is Balance sheet?
- d) What is financial year?
- e) Write 4 Types of subsidiary-Books?
- f) What is cash book?
- g) What do you mean by Subsidiary-Books?

Q3) a) Enter the Following transaction in the simple Cash Book of M/s Bharat Traders.

[12]

2021 July 1.	Started business with cash	₹	1,00,000
3.	Deposited cash in to bank	₹	80,000
5.	Purchased stationery for cash	₹	2,000
7.	Cash purchase	₹	15,000
8.	Sold goods for cash ₹ 20,000 at 8% Trade Discount.		
9.	Paid Insurance Premium	₹	5,000
12.	Paid cash to Dixit	₹	10,000
15.	Received cash from Ahuja	₹	80,000
17.	Received commission	₹	2,000
18.	Drew For domestic use	₹	4,000
22.	Sold old Furniture	₹	5,000
25.	Paid Salary to Ram	₹	6,000
30.	Received Interest	₹	4,000

OR

- b) Explain Advantages and Disadvantages of Accounting software in detail.

[12]

- Q4) a)** From the following Trial Balance of Rima Enterprises you are required to prepare Trading Account, Profit and loss Account for the year ending on 31st March 2021 and Balance sheet as on that same date. **[20]**

Trial Balance as on 31st March 2021

Particulars	Debit ₹	Credit ₹
Opening stock	45,200	
Capital		3,00,000
Drawings	20,000	
Furniture	60,000	
Prepaid Insurance	1,770	
Debtors and Creditors	70,000	1,29,250
Purchases and sales	57,000	1,20,000
Plant and Machinery	50,000	
Investment	68,000	
Factory Insurance	26,000	
Audit Fees	21,000	
Carriage Inward	1,800	
Land and Building	1,40,000	
Rent	7,120	
Reserve for Bad debts	-	6,000
Carriage outward	8,360	
Returns	2,000	9,000
Discount	1,000	7,000
Commission Received	-	8,000
Total	5,79,250	5,79,250

Adjustments:

- 1) Write of Bad debts ₹ 2,000 and provide 2.5% reserve for baddebts on debtors.
- 2) Closing stock valued at cost price ₹ 46,000 and market price 40,000.
- 3) Provide Depreciation @ 5% on Building and 10% on machinery.
- 4) Rent prepaid ₹ 3560.
- 5) Outstanding Carriage Inword is ₹ 1,200.

OR

- b) What do you meant by voucher? Explain How to create various type of voucher in tally software. [20]

Q5) Write short notes (any two). [10]

- a) Cash Book
- b) Depreciation
- c) Balance sheet
- d) RDD

munotes.in



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4252

[Total No. of Pages : 4

[5808]-573

S.Y. B.A.

EDUCATION

CC-ID : Practices in Education - II

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to right indicate full marks.

Q1) Write the answer of the following questions in 50 words each. (Any Three)[15]

- a) What are the functions of State Council for Educational training and Research (SCERT).
- b) What are the principles of curriculum development.
- c) Write the need of ICT.
- d) Write the duties of District Education officer.
- e) What are the aims of curriculum.

Q2) Write the answers of the following questions in 100 words each (any Two)[20]

- a) Explain the structural approach of the curriculum.
- b) Explain the functions of National Council for Educational Research and Training.
- c) Explain importance of ICT in teaching.
- d) Explain the structure of state education administration.

P.T.O.

Q3) Write the Answer of any one question in 300 words.

[20]

- a) Explain the importance of ICT in
 - i) Learning process
 - ii) Education research
 - iii) Education administration.
 - iv) Education evaluation
- b) Explain the types of curriculum in details.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any three)

[15]

- a) Concept of curriculum development.
- b) Characteristics of Education management.
- c) Duties of Block Education officer.
- d) Concept of ICT
- e) Skills of ICT teacher.



Total No. of Questions : 4]

P4252

[5808]-573

S.Y. B.A.

EDUCATION

CC-1D : Practices in Education - II
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24303)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद (S.C.E.R.T.) कार्ये कोणती?
- ब) अभ्यासक्रम विकासाची तत्वे कोणती?
- क) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची गरज लिहा.
- ड) जिल्हा शिक्षण अधिकाऱ्यांची कार्ये लिहा.
- इ) अभ्यासक्रमाची ध्येय कोणती?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) अभ्यासक्रमाचा रचनात्मक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेची (NCERT) कार्ये स्पष्ट करा.
- क) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची अध्यापनातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) राज्य शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची खालील क्षेत्रातील उपयुक्तता स्पष्ट करा.

- i) अध्ययन प्रक्रिया
- ii) शैक्षणिक संशोधन
- iii) शैक्षणिक प्रशासन
- iv) शैक्षणिक मूल्यमापन

ब) अभ्यासक्रमाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[15]

- अ) अभ्यासक्रम विकसनाची संकल्पना
- ब) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये
- क) गट शिक्षण अधिकाऱ्यांची कार्ये
- ड) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची (I.C.T) संकल्पना
- इ) I.C.T शिक्षकांची कौशल्ये



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4262

[5808]-574

[Total No. of Pages : 5

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

**CC-1D : Financial Mathematics -IV (Optimization Techniques)
(2019 Pattern) (Semester-IV)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of logarithmic table and calculator is allowed.*
- 4) *Graph paper will be supplied on demand.*

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- i) Define critical activity in a project. Write the necessary and sufficient conditions for critical activity.
- ii) Write any two differences between PERT and CPM.
- iii) Write any two assumptions of sequencing problem.
- iv) Explain the term Gradual failure.
- v) Write the Hessian matrix for real valued function $f(x_1, x_2, x_3)$ of three variables.
- vi) Explain pure strategy and mixed strategy for two person zero sum game.
- vii) Find maximin and minimax of the following game.

		Player B	
		1	2
Player A	1	5	3
	2	4	2

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- i) Draw the network for the following information.

Activity:	A	B	C	D	E	F	G	H
Predecessor(s):	-	-	A	A	B,C	B,C	D	E

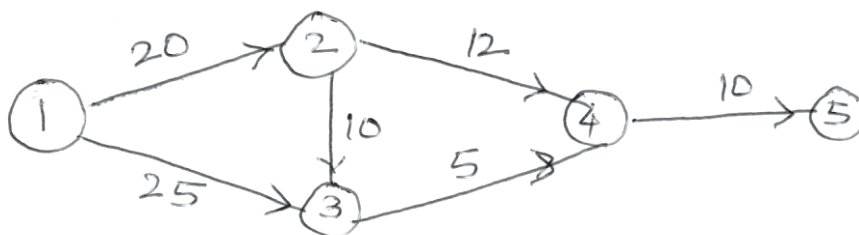
- ii) Find the sequence that minimizes the total elapsed time required to complete the following jobs. Also find idle time of each machine.

No. of Jobs :	1	2	3	4	5	6
Machine A:						
(Time in hrs)	4	8	3	6	7	5
Machine B:						
(Time in hrs)	6	3	7	2	8	4

- iii) Reduce the following game by dominance principle and hence solve it.

		Player-B			
		B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
Player-A	A ₁	8	10	9	14
	A ₂	10	11	8	12
	A ₃	13	12	14	13

- iv) Calculate Earliest start time and Latest finish time of each node for the following network using forward pass and backward pass method respectively. Hence find critical path.



- v) The following table gives the running costs per year and resale price of a certain equipment whose purchase price is Rs. 50,000. At what year is the replacement due?

Year	: 1	2	3	4	5	6
Running cost (Rs.)	: 7,500	8,000	8,500	9,000	10,000	12,250
Resale value (Rs.)	: 45,000	40,500	37,500	36,000	34,000	33,250

- vi) Find the maximum or minimum of the function

$$f(x_1, x_2, x_3) = x_1^2 + 2x_2^2 + x_3^2 - 7x_1 + x_1x_2 - 2x_3 + 12$$

Q3) Attempt any Four of the following.

[20]

- i) A Project has following activities and characteristics with estimated duration in days.

Find expected duration of each activity.

Activity	Optimistic	Most likely	Pessimistic
	t_o	t_m	t_p
1-2	2	5	8
1-3	4	10	16
1-4	1	7	13
2-5	8	8	11
3-5	2	8	14
4-6	6	9	12
5-6	4	7	10

- ii) Solve the following game graphically.

		Player B		
		1	2	3
Player A	1	3	-3	4
	2	-1	1	-3

- iii) A firm is considering replacement of a machine, whose cost price is Rs. 12,200; and the scrap value is Rs. 200. The running cost are found from experience to be as follows:

Year :	1	2	3	4	5	6	7	8
Running cost (Rs.):	200	500	800	1200	1800	2500	3200	4000

When should the machine be replaced?

- iv) Six jobs to be processed on the two machines A and B in the order AB. Processing time in hours are given in the table below.

- a) Determine a sequence for the six jobs that will minimize the elapsed time T.
 b) Find total elapsed time.
 c) Find idle time for each machine.

Job	1	2	3	4	5	6
Machine A	30	120	50	20	90	110
Machine B	80	100	90	60	30	10

- v) Obtain the best strategies for each player and value of the game for the following pay-off matrix by Arithmetic method.

		Player B	
		B ₁	B ₂
Player A	A ₁	5	3
	A ₂	1	4

- vi) Show that (0,3,1) and (2,1,1) are stationary points of function

$$f(x_1, x_2, x_3) = 2x_1x_2x_3 - 4x_1x_3 - 2x_2x_3 + x_1^2 + x_2^2 + x_3^2 - 2x_1 - 4x_2 + 4x_3$$

Q4) Attempt any two of the following.

[20]

- i) A small project consists of seven activities for which the relevant data are given below.

Activity :	A	B	C	D	E	F	G
Predecessor :	-	-	-	A,B	A,B	C,D,E	C,D,E
Duration:	4	7	6	5	7	6	5

- a) Draw the project network
 b) Calculate total and free float of each activity.

- ii) Solve the following game by using the principle of dominance

Player-B

		I	II	III	IV	V	VI
Player A	1	4	2	0	2	1	1
	2	4	3	1	3	2	2
	3	4	3	7	-5	1	2
	4	4	3	4	-1	2	2
	5	4	3	3	-2	2	2

- iii) Find the sequence that minimizes the total elapsed time required to complete the following task, in the order ABC

Job:	1	2	3	4	5	6
Machine A:	12	6	5	11	5	7
Machine B:	7	8	9	4	7	8
Machine C:	3	4	1	5	2	3

- iv) Obtain the solution of the following problem by using method of Lagrangian multipliers.

$$\text{Min } Z = -2x_1^2 + 5x_1x_2 - 4x_2^2 + 18x_1$$

$$\text{Subject to } x_1 + x_2 = 7$$

$$\text{and } x_1, x_2 \geq 0$$



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4253

[5808]-575

[Total No. of Pages : 4

S.Y. B.A.

CC-2D-St - 23244 : MATHEMATICAL STATISTICS (General - II)

**Test of Significance & Statistical Methods
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24321)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Statistical tables and calculator is allowed.*

Q1) Attempt each of the following:

[1 each]

A) In each of the following cases, choose the correct alternative:

- i) The ratio of birth to the total deaths in a year is called as
 - a) Vital Index
 - b) Total Fertility rate
 - c) Population death rate
 - d) Survival Rate
- ii) If $4y - 3x_1 + 5x_2 = 80$ is the equation of regression plane of y on x_1 and x_2 then b_{yx_1, x_2}
 - a) $-\frac{3}{4}$
 - b) $\frac{3}{4}$
 - c) $\frac{4}{3}$
 - d) $-\frac{4}{3}$
- iii) Type II error is defined as
 - a) Rejecting H_0 when it is true
 - b) Accepting H_0 when it is true
 - c) Rejecting H_0 when it is not true
 - d) Accepting H_0 when it is not true
- iv) Expected waiting time of customers in the queue in case of M/M/1 model is
 - a) $1 - \frac{\lambda}{\mu}$
 - b) $\frac{\lambda}{\mu - \lambda}$
 - c) $\frac{1}{\mu - \lambda}$
 - d) $\frac{1}{\mu(\mu - \lambda)}$

P.T.O.

- v) The test statistic under H_0 used to test $H_0 : \mu = \mu_0$ Vs $H_0 : \mu \neq \mu_0$ where σ^2 is known is given by

a)
$$\frac{\bar{x} - \mu_0}{\sqrt{\frac{\sigma}{n}}}$$

b)
$$\frac{\bar{x} - \mu_0}{\sigma \sqrt{\frac{1}{n}}}$$

c)
$$\frac{\bar{x} - \mu_0}{\frac{\sigma}{n}}$$

d)
$$\frac{\bar{x} - \mu_0}{\frac{\sigma^2}{n}}$$

- (B) In each of the following, state whether the given statement is true or false. **[1 each]**

- Test Statistic is independent of unknown parameter of parent distribution.
- Critical region is the region of rejection of alternative hypothesis.
- When number of arrivals have Poisson distribution, then inter-arrival service times follows exponential distribution.
- The coefficient of multiple determination measures the strength of linear relationship between response variable and independent variable.
- The point of concurrence of three regression planes in a trivariate data is $(\bar{x}_1, \bar{x}_2, \bar{x}_3)$.

Q2) Attempt any four of the following:

[5 each]

- With usual notations prove that $b_{12} = \frac{b_{12.3} + b_{13.2}b_{32.1}}{1 - b_{13.2}b_{31.2}}$
- With usual notations, show that $1 - R_{1.23}^2 = (1 - r_{12}^2)(1 - r_{13.2}^2)$
- Two hundred people were attacked by a disease and 180 survived. Can we say that 85% people survive if they are attacked by this disease.
 [Use $\alpha = 0.05$]
- Find G.F.R and T.F.R. for the following data:

Age Group (Years)	15-25	25-35	35-45
No of females	2500	4000	3000
No of births	125	354	58

- e) Define the following terms:
- i) Estimator
 - ii) Parameter
 - iii) Critical region
 - vi) Estimate
 - v) Level of significance
- f) Describe the test procedure for testing $H_0 : \mu_1 = \mu_2$ against $H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$ based on two independent random samples drawn from $N(\mu_1, \sigma^2)$ and $N(\mu_2, \sigma^2)$ populations. Also state $100(1 - \alpha)$ percent confidence interval for $\mu_1 - \mu_2$.

Q3) Attempt any Four of the following: [5 each]

- a) In a tri-variate data the total correlation coefficients are $r_{12} = 0.7, r_{13} = 0.8, r_{23} = 0.9$. Are these values consistent?
- b) Prove that the necessary and sufficient condition for the three regression planes to coincide is $r_{12}^2 + r_{13}^2 + r_{23}^2 - 2r_{12}r_{13}r_{23} = 1$ or $|R| = 0$.
- c) Describe briefly the large sample test for testing $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu \neq \mu_0$, where μ_0 is the population means from which samples are chosen. It is assumed that the population variance is known.
- d) Explain M/M/1 : FIFO model. State formula for the average number of customers in the queue under this model.
- e)
 - i) Type - I error
 - ii) Type - II error
 - iii) Null hypothesis
 - iv) Standard error of a statistic
 - v) Alternative hypothesis
- f) Out of 1000 residents in a certain area, 150 were found to be earthquake affected. Can we accept the claim that there are less than 20% earthquake affected residents? Use 1% level of significance.

Q4) Attempt any two of the following:

[10 each]

- a) A sample on three variables x_1, x_2 and x_3 gave the following results:
- $\bar{x}_1 = 60 \quad \sigma_1 = 75.28 \quad r_{12} = 0.25$
 $\bar{x}_2 = 54 \quad \sigma_2 = 16.30 \quad r_{13} = 0.45$
 $\bar{x}_3 = 50 \quad \sigma_3 = 7.24 \quad r_{23} = 0.52$
- i) Obtain the equation of the least square plane of x_1 on x_2 and x_3 [7]
ii) Estimate x_1 when $x_2 = 55$ and $x_3 = 52$ [3]
- b) i) Define gross reproduction rate (G.R.R) and net reproduction rate (N.R.R.). Give their interpretations. [5]
ii) Workers come to tool store room to inquire about the special tools for a particular job. Customers arrive at the store have Poisson distribution with average rate of 30 customers per hours. The average service time is minute and half per customer. Find [5]
A) Average queue length
B) Expected number of workers in the queue.
- c) i) Show that $x_{1.23}$ is uncorrelated with x_2 and x_3 [5]
ii) A sample of 256 bricks has mean weight of 2.12kg. with standard deviation of 560 gm. Test the hypothesis that the sample come from a population with mean weight of 2 kg. [5]
- d) i) Describe the procedure for testing $H_0 : p = p_0$ Vs $H_1 : p \neq p_0$, where p_0 is the population proportion. [4]
ii) Explain the following approaches of testing of hypothesis [6]
I) Critical region approach.
II) P-value approach
III) Confidence interval approach



Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4254

[5808]-576

S.Y. B.A.

ENGLISH

**DSC - 1B Appreciating Drama (Old Special Paper - I)
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24331)**

Texts : A) Arms and the Man : G.B. Shaw

B) The Fire and the Rain : Girish Karnad

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Answer any three questions of the following (03 out of 05) **[15]**

- a) Discuss the basis for the plot of 'The Fire and the Rain'
- b) Discuss the fire sacrifice as a symbol of power in the play 'The Fire and the Rain'
- c) What advice does Nittilai give to Arvasu? What effect it has upon him?
- d) On which mythological story the drama 'The Fire and the Rain' is based on?
- e) Why does Yavakri breed contempt for Parvasu and Raibhya?

Q2) Answer any three questions of the following: (03 out of 05) **[15]**

- a) Discuss the significance of the title 'The Fire and the Rain'.
- b) Discuss the character of Vishaka.
- c) What is the role of Raibhya in 'The Fire and the Rain'
- d) Who does the king select for the fire sacrifice to end the long drought? Why?
- e) Who kills Nittilai? Why?

P.T.O.

Q3) Answer any one question of the following (01 out of 02) **[10]**

- a) Character sketch of the 'chocolate cream soldier' in 'Arms and the Man'.
- b) Do you think the realities of war make sergius educated? Explain in detail.

Q4) Answer any one question of the following (01 out of 02) **[10]**

- a) How is the theme of love explored in the play 'Arms and the Man' by G.B. Shaw.
- b) Discuss 'Arms and the Man' as an anti-romantic comedy.

Q5) Answer any Four questions of the following (04 out of 06) **[20]**

- a) Why does the king select Parvasu as the Chief Priest?
- b) What is the reason of Vishakha's suffering?
- c) Why does Arvasu fail to attend the tribal council?
- d) Who is Raibhya?
- e) Who kills Raibhya?
- f) Who creates Brahma Rakshasa in 'The Fire and the Rain.?



Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4255

[Total No. of Pages : 2

[5808]-577

S.Y.B.A.

ENGLISH

DSC-2B : Appreciating Poetry

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - IV) (Special Paper - II) (24332)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Attempt any THREE of the following: [15]

- a) Write a note on Dramatic monologue as a narrative technique with reference to 'My last Duchess'?
- b) Comment on the symbolism in, 'Sailing to Byzantium'.
- c) Evaluate critically Owen's thoughts on futility of war.
- d) Comment on the duke's character in 'My Last Duchess'.
- e) How does Wilfred Owen express value of life in 'Futility'?

Q2) Answer any THREE of the following. [15]

- a) Evaluate critically Emily Dickinson's 'A Bird Came Down the walk'.
- b) Which are the main themes of the poem, 'Talking in their sleep' by Edith M. Thomas? Elaborate.
- c) Which are the questions discussed by John Clare in the poem, 'what is Life? And what are the answers sought?
- d) Explain the metaphor in title of the poem, 'Talking in their sleep' by Edith M. Thomas.
- e) Is death something to be feared according to John Clare? Why or why not?

Q3) Answer any THREE of the following: [15]

- a) Explain the hidden metaphorical meaning of the poem 'Sympathy' by Paul Lawrence Dunbar.
- b) The simplicity of the poem 'The Awakening' make it complex. Justify the statement.
- c) Comment on 'The Wind' as an imagistic poem? Support your answer with examples from the poem.
- d) Write a brief note on the autobiographical element in the poem, 'Sympathy' by Paul Lawrence Dunbar.
- e) Define the multifaceted 'Wind' explored by Amy Lowell.

P.T.O.

Q4) Answer any THREE of the following: **[15]**

- a) 'Free verse' does not confirm to a formal poetic structure. Explain the statement with reference to the poem, 'Freedom'.
- b) How do you think the poem, 'Caged Bird' still relevant to discuss various forms of subjugation?
- c) What is the central theme of the poem, 'Space Between'? How does the imagery and diction used by the poet to enhance this theme.
- d) What kind of country does Rabindranath Tagore dream of in the poem, 'Freedom'?
- e) Compare and contrast the image of a 'Free bird' with that of a 'Caged Bird' depicted in the poem 'Caged Bird'.

Q5) Explain with reference to the context ANY TWO of the following: **[10]**

- a) But a bird that stalks
down his narrow cage
can seldom see
through his bars of rage.....
- b) And what is Life? - An hour-glass on the run,
A Mist retreating from the morning sun,
A busy, bustling, still repeated dream;
- c) That's my last Duchess painted on the wall,
Looking as if she were alive. I call
The piece a wonder now: Fra Pandolf's hands
Worked busily a day, and there she stands.
- d) Move him into the sun -
Gently its touch awoke him once,
At home, whispering of fields unsown.
Always it woke him, even in France,.....



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4256

[5808]-578

S.Y.B.A.

ENGLISH

SEC - 1B : Advanced Study of English Language

Linguistics : An Introduction

(Old English General Paper - II)

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24333)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any THREE of the following. [15]

- a) What is a phrase? Explain the types of phrases.
- b) What is syntax? Explain its significance in the study of linguistics.
- c) Describe the types of clauses with suitable examples.
- d) What is a prepositional phrase? Explain with suitable example.
- e) Write a note on the structure of a clause.

Q2) Attempt any THREE of the following. [15]

- a) Write a note on subject-verb concord.
- b) Explain the structural classification of sentences with suitable example.
- c) Differentiate between Wh-Questions and Yes-No Questions.
- d) Differentiate between denotative and connotative meaning.
- e) What is semantics? Explain in brief.

Q3) Attempt any FOUR of the following. [20]

- a) State the difference between Homography and Homophony.
- b) Differentiate between Homonymy and polysemy.
- c) Write a note on Metonymy with suitable examples.
- d) Explain the types of Antonyms with suitable examples.
- e) What is Hyponymy? Explain with suitable example.
- f) Differentiate between synonymy and antonymy.

P.T.O.

Q4) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Write a note on direct and indirect speech acts.
- b) What is pragmatics? Explain in brief.
- c) What is co-operative principle? Explain its maxims in brief.
- d) Describe Austin's typology of speech acts.
- e) Explain the maxims of politeness principle.
- f) Describe Searle's typology of speech acts in brief.



munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4257

[Total No. of Pages : 1

[5808]-579

S.Y.B.A.

SKILL ENHANCEMENT COURSE ENGLISH

SEC - 2B : A Certificate Course in Skill Development
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24334)

Time : 1½ Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any ONE of the following. **[10]**

- a) Your friend has just returned from a tour of Mumbai. Ask him/her questions and write a dialogue on it.
- b) Your friend wants to use your bike for two days. You do not permit him. Write a dialogue on the given situation.

Q2) Attempt any ONE of the following. **[10]**

- a) How will you improve your vocabulary in English language?
- b) You could not attend your friend's birthday party. Write a conversation apologizing for your absence.

Q3) Attempt any ONE of the following. **[5]**

- a) Mr. Nitin has booked a room in a hotel & he noticed that the A/c is not working. He went to the manager & complained to him/her about A/c
- b) You have to deliver a speech on "Importance of Yoga". How will you prepare for it. Write five points.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4258

[Total No. of Pages : 3

[5808]-580

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-1B MS-3 : Problem Course Based on MG - 4 and AMG - 4
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24341)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of logarithmic table/calculator is allowed.

Q1) Attempt any FIVE.

[10]

- a) Show that the set $\{(0, 0, 0), (1, 2, 3)\}$ is linearly dependent.
- b) What is the dimension of $M_2(\mathbb{R}) = \left\{ \begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix} / a, b, c, d \in \mathbb{R} \right\}$?
- c) Is $x = 1, y = -1$ a solution of the following system of equations.
 $x+2y = 2, x-y = 2$.
- d) If $u = e^{2t}\bar{i} + 2e^t\bar{j} + t\bar{k}, t = \sin \theta$. Find $\frac{d\bar{u}}{d\theta}$ when $\theta=0$.
- e) Evaluate $\int_0^1 t^3\bar{i} + 7\bar{j} + (t+1)\bar{k} dt$.
- f) Give parametric representations for the portion of cylinder $x^2+y^2=5$ for $-1 \leq z \leq 6$.

Q2) Attempt any FOUR.

[20]

- a) Reduce the matrix $A = \begin{bmatrix} 3 & -4 & -2 \\ 0 & 1 & 1 \\ -6 & 6 & 12 \end{bmatrix}$ to row echelon form.
- b) Solve the following system of linear equations.
 $2x-3y+z = 9$
 $x-2y+3z = 16$
 $3x+2y+7z = 16$

P.T.O.

- c) Show that the set $\{(1, 2, 6), (3, 4, 1), (4, 3, 1)\}$ is a basis for $\mathbb{R}^3$.
- d) For $\vec{F}$ determine if the vector field is conservative where

$$\vec{F} = 6x\vec{i} + (2y - y^2)\vec{j} + (6z - x^3)\vec{k}.$$
- e) Evaluate integral $G(x, y, z) = x^2$ over the cone $z = \sqrt{x^2 + y^2}$, $0 \leq z \leq 1$.
- f) Find the surface area of cone $z = \sqrt{x^2 + y^2}$ $0 \leq z \leq 1$.

Q3) Attempt any FOUR.

[20]

- a) Find basis and dimension of subspace

$$W = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3 / z = x - y, y = 2x + 3z\} \text{ of } \mathbb{R}^3.$$
- b) Determine whether the mapping $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ given by $T(x, y, z) = (x, x+y, z+3)$ is a linear transformation. Justify.
- c) Let $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ be a linear transformation such that $T(1, 0, 0) = (2, 4, -1)$, $T(0, 1, 0) = (1, 3, -2)$, $T(0, 0, 1) = (0, -2, 2)$ compute $T(-2, 4, -1)$.
- d) Use Green's theorem formula to find the area of the ellipse

$$\vec{r}(t) = (a \cos t)\vec{i} + (b \sin t)\vec{j}, 0 \leq t \leq 2\pi.$$
- e) Find the k component of $\text{Curl}(\vec{F})$ for the vector field $\vec{F} = (x + y)\vec{i} + (2xy)\vec{j}$ on the plane.
- f) Find a potential function for the field and evaluate the integral

$$\int_{(0,2,1)}^{(1, \frac{\pi}{2}, 2)} 2 \cos y \, dx + \left(\frac{1}{y} - 2x \sin y \right) dy + \frac{1}{z} dz.$$

Q4) Attempt any TWO.

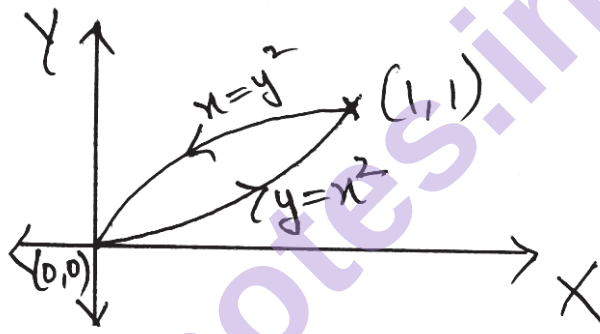
[20]

- a) Let $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ be a linear transformation given by $T(x, y, z) = (2x+y, 4x+3y-2z, -x-2y+2z)$. Determine
- Which of the following vectors are in $\ker(T)$?
 $(-1, 2, 3)$, $(2, -4, 0)$
 - Which of the following vectors are in $R(T)$?
 $(0, 6, -8)$, $(1, 0, 2)$

b) Let $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 2 & -1 \\ 4 & 9 & 9 & -4 \\ 5 & 8 & 9 & -5 \end{bmatrix}$

Find

- Basis for row space of A.
 - Basis for nullspace of A.
 - Rank and nullity of A, hence verify dimension theorem.
- c) Use Green's theorem to find the counter clockwise circulation and outward flux for the field. $\vec{F} = (xy + y^2)\vec{i} + (x - y)\vec{j}$ where C is as shown in figure.



- d) Find The point on the curve $\vec{r}(t) = (5 \sin t)\vec{i} + (5 \cos t)\vec{j} + 12t\vec{k}$ at a distance 26π units along the curve from the point $(0,5,0)$ in the direction of increasing arc length. Also find unit tangent vector.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4259

[Total No. of Pages : 3

[5808]-581

S.Y. B.A. (Semester - IV)

MATHEMATICS

DSE-2B MS-4 : Computational Geometry

(2019 Pattern) (24342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of logarithmic table and calculators are allowed.
- 4) Graph paper will be supplied on demand.

Q1) Attempt any Five :

[10]

- a) If a square with sides 2cms is reflected through y-axis, then what is the area of transformed object?

- b) Show that the 2×2 transformation matrix $[T] = \begin{bmatrix} \frac{1-t^2}{1+t^2} & \frac{2t}{1+t^2} \\ \frac{-2t}{1+t^2} & \frac{1-t^2}{1+t^2} \end{bmatrix}$

represents a pure rotation.

- c) What is the point at infinity on x-axis in the negative direction?
- d) Write a transformation matrix for rotation about y-axis through an angle 75° .
- e) Give 2 aspects of perspective views experience by human eyes.
- f) What is the parametric equation of hyperbola?
- g) Write four characteristics of Bézier curve.

P.T.O.

Q2) Attempt any Four :

[20]

- a) If a 2×2 transformation matrix $\begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix}$ transform the line segment AB to segment A^*B^* . If a slope of line AB is 'm' then prove that slope of transformed line A^*B^* is $m^* = \frac{b + dm}{a + cm}$.
- b) Write the transformation matrix to Rotate a point $p[4 \ 3]$ in a counter clockwise direction through an angle 45° about origin.
- c) Obtain concatenated transformation matrix for the following sequence of transformations.
- i) Translate x & z direction by 2 and 1 units respectively.
 - ii) Shearing in y -direction proportional to x and z coordinates with $\frac{1}{2}$ and 3 units respectively.
 - iii) Reflection through xz plane.
- d) Obtain isometric projection of the line segment between the points $A[1, -2, 1]$ and $B[3, 1, -6]$.
- e) Generate uniformly spaced 6 points on the circle $x^2 + y^2 = 16$.
- f) Write an algorithm to generate 'n' points on circumference of the ellipse with centre $(0, 0)$ and length of semimajor, semiminor axes are a and b respectively.

Q3) Attempt any Four :

[20]

- a) Obtain combined transformation matrix for the following sequence of transformations :
- i) Reflection through the line $y = -x$.
 - ii) Shearing in x and y direction by 3 and -4 units respectively. Further apply on the point $p[3 \ -8]$.
- b) Obtain combined transformation matrix for rotation about the line parallel to y -axis passing through point $(-1, -2, -3)$, through an angle $\frac{\pi}{3}$.
- c) Develop the cavalier and cabinet projection for $\alpha = 120^\circ$ of the object

$$[X] = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 2 & 1 \\ 0 & 1 & 2 & 1 \end{bmatrix}$$

- d) Write an algorithm for rotation about local y-axis.
- e) If $B_0[2 \ 1]$, $B_1[4 \ 4]$, $B_2[5 \ 3]$, $B_3[5 \ 1]$ are vertices of a Bézier Polygon then determine $P(0.7)$ of Bézier curve.
- f) Obtain recursive formula to generate equispaced 10 points of the ellipse

$$\frac{x^2}{4} + \frac{y^2}{9} = 1.$$

Q4) Attempt any Two :

[20]

- a) Write an algorithm for rotation about an arbitrary axis in space.
- b) i) If foreshortening factor along z-axis is $f_z = 1/2$. What are the angles ϕ and θ required to rotate about y-axis and x-axis respectively to construct a dimetric projection.
- ii) The line segment between the points $A(-1, -3)$ and $B(3, 4)$ is transformed to the line segment $A'B'$ by the transformation matrix $[T] = \begin{bmatrix} -1 & 4 \\ 4 & 2 \end{bmatrix}$. Find the midpoint of $A'B'$.
- c) Generate uniformly spaced 3 points on the parabolic segment in the first quadrant for $3 \leq x \leq 12$ and equation of the parabola is $y^2 = 12x$.
- d) Find the combined transformation matrix required to make the plane $x + y + z = 0$ coincident with $z = 0$ plane.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4260

[Total No. of Pages : 3

[5808]-582

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC-1D MG - 4 : Linear Algebra

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24343)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of logarithmic table/calculator is allowed.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Write the system of linear equations whose augmented matrix is

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 1 & 2 & 1 & 4 \\ 2 & -1 & 2 & 3 \end{array} \right].$$

- b) Is $x = 2, y = 3$, a solution of the following system of linear equations.

$$2x + y = 7,$$

$$3x - y = 3$$

- c) Find rank of the matrix $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$.

- d) Determine whether the set $\{(1, 2), (-2, -4)\}$ is linearly independent?

- e) Define basis of a vector space.

- f) Define kernel of linear transformation.

- g) If $S = \{(1, 2, 3), (1, 2, 0)\}$ is a basis for subspace W of $\mathbb{R}^3$, then what is dimension of W ?

P.T.O.

Q2) Attempt any four.

[20]

a) If V is a vector space, then prove that

i) $0.u = 0, \forall u \in V,$

ii) $(-1).u = -u, \forall u \in V.$

b) Reduce the matrix $A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & -1 \\ 2 & -3 & 4 & 2 \\ 3 & 4 & 5 & 1 \end{bmatrix}$, to echelon form

c) Determine whether the set $W = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3 \mid x = 2y + 3z\}$ is a subspace of $\mathbb{R}^3$.

d) Show that the vectors $V_1 = (1, 1, 1)$, $V_2 = (1, 1, 0)$ and $V_3 = (1, 0, 0)$ spans $\mathbb{R}^3$.

e) If $\dim V = n$, then prove that any set containing more than ' n ' vectors of V , is linearly dependent.

f) Find coordinate vector of $w = (3, 3, 3)$ relative to the basis $S = \{V_1, V_2, V_3\}$, where $V_1 = (2, -1, 3)$, $V_2 = (1, 0, 0)$ and $V_3 = (2, 2, 0)$.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

a) Solve the following system of linear equations $x + y + z = 9$, $2x - 3y + 4z = 13$, $3x + 4y - z = 10$

b) Reduce the matrix A to echelon form, hence find rank of A

$$A = \begin{bmatrix} 1 & -1 & 2 & -1 \\ 2 & 1 & -2 & -2 \\ -1 & 2 & -4 & 1 \\ 3 & 0 & 0 & -3 \end{bmatrix}.$$

c) If W is a subspace of a finite dimensional vector space V , then prove that $\dim W \leq \dim V$.

d) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation, then prove that kernel (T) is a subspace of V .

e) Show that the mapping $T : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$, given by $T(x, y, z) = (0, x + y + z, 3y)$ is a linear transformation.

f) Find domain, co-domain and formula for $T_2 \circ T_1(x, y)$, if $T_1(x, y) = (2x, 3y)$, $T_2(x, y) = (x - y, x + y)$.

Q4) Attempt any two of the following. **[20]**

- a) If $\{V_1, V_2, V_3, \dots, V_n\}$ is a basis for a vector space V , and $w_1, w_2, w_3, \dots, w_n$ are any ' n ' vectors of a vector space W , then prove that, there exists a unique linear transformation $T: V \rightarrow W$, such that $T(v_i) = w_i, i = 1, 2, 3, \dots, n$

b) Let $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 & 1 & 5 \\ 2 & 1 & 3 & 1 & 4 \\ 1 & 1 & 2 & 1 & 3 \end{bmatrix}$, find basis and dimension of

- i) Row space of A .
- ii) Column space of A .
- iii) Null space of A

- c) Let $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2$ be a linear transformation, given by $T(x, y) = (2x - y, -8x + 4y)$. Determine:

- i) Which of the following vectors are in $\ker(T)$? $(5, 10)$; $(1, 1)$. **[4]**
- ii) Which of the following vectors are in $R(T)$? $(1, -4)$, $(5, 0)$, $(-3, 12)$. **[6]**

- d) Let $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ be a linear transformation, given by $T(X) = AX$,

where $A = \begin{bmatrix} 1 & -1 & 2 \\ 3 & 1 & 1 \\ 5 & -1 & 5 \end{bmatrix}, X = \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix}$.

Find:

- i) Basis and dimension of $\ker(T)$.
- ii) Basis and dimension of $R(T)$.



[5808]-583

S.Y. B.A. (Semester - IV)

CC - 2D : MATHEMATICS

AMG-4 : Vector Calculus

(2019 Pattern) (24344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- i) Evaluate $\lim_{t \rightarrow 2} \left[\frac{\sin(t-2)^2}{t-2} \bar{i} + \left(\frac{t^2-4}{t-2} \right) \bar{j} \right]$.
- ii) Find the gradient field of the function $f(x, y, z) = (x^2 + y^2 + z^2)^{-1/2}$.
- iii) Define unit tangent vector.
- iv) Give parametric representation for elliptic paraboloid $x = 5y^2 + 2z^2 - 10$.
- v) Find the curl of a vector field,

$$\bar{F} = (x + y - z) \bar{i} + (2x - y + 3z) \bar{j} + (3x + 2y + z) \bar{k}$$
- vi) Define the curl of a vector field.
- vii) Find divergence of vector field

$$\bar{F} = (x + y - z) \bar{i} + (2x - y + 3z) \bar{j} + (3x + 2y + z) \bar{k}$$

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- i) Find T, K and N for the curve given by,

$$r(t) = 3 \sin t \bar{i} + 3 \cos t \bar{j} + 4t \bar{k}$$

P.T.O.

- ii) If $\phi(x, y, z)$ is a scalar function and $u(x, y, z)$ is vector function which possess first order partial derivative then $\nabla \cdot (\phi u) = \nabla \phi \cdot u + \phi \cdot \nabla u$
- iii) Prove that $F = (y^2 \cos x + z^3)\bar{i} + (2y \sin x - 4)\bar{j} + (3xz^2 + 2)\bar{k}$ is conservative. Find scalar potential ϕ such that $F = \text{grad } \phi$. Hence compute the total work done by particle moving from $(0, 0, 0)$ to $(2, 1, 1)$
- iv) Evaluate $\oint_C [y(2xy - 1)dx + x(2xy + 1)dy]$ where C is the circle $x^2 + y^2 = 1$ using Green's theorem.
- v) Find the flux of $F = zx\bar{i} + zy\bar{j} + z^2\bar{k}$ across the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$ in the direction away from the origin.
- vi) Evaluate $\iiint_S [(x+z)dydz + (y+z)dzdx + (x+y)dx dy]$ using divergence theorem. Where S is surface of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = 4$.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- i) Solve the initial value problem for $\bar{r}(t)$ where $\frac{d^2}{dt^2} \bar{r}(t) = -\bar{i} - \bar{j} - \bar{k}$ with initial condition $\bar{r}(0) = 10\bar{i} + 10\bar{j} + 10\bar{k}$ and $\frac{d}{dt} \bar{r}(0) = \bar{0}$
- ii) Find the arc length along the curve $\bar{r}(t) = \cos^3 t \bar{j} + \sin^3 t \bar{k}$ from $t = 0$ to $t = \frac{\pi}{2}$. Also find unit tangent vector of the curve.
- iii) Evaluate $\int_C z^2 dy - yz dz$ where C is the line segment from $(4, -1, 2)$ to $(1, 7, -1)$.
- iv) Evaluate $\int_C (x-y) dx$ where $C : x = t, y = 2t + 1$ for $0 \leq t \leq 3$.
- v) Show that the differential forms in the integrals is exact. Then evaluate the integral $\int_{(0,0,0)}^{(2,3,-6)} 2x dx + 2y dy + 2z dz$

- vi) Verify $\oint_C \vec{F} \cdot \vec{T} \cdot ds = \oint M dx + N dy = \iint_R \frac{\partial N}{\partial x} - \frac{\partial M}{\partial y} dx dy$ for the vector field $\vec{F} = 2x\vec{i} - 3y\vec{j}$. The region $R : x^2 + y^2 \leq a^2$ and its bounding circle $C : \vec{r} = (a \cos t)\vec{i} + (a \sin t)\vec{j}, 0 \leq t \leq 2\pi$.

Q4) Attempt any Two of the following.

[20]

- i) State and prove tangential form of Green's Theorem. Hence evaluate $\oint_C y^3 dx - x^3 dy$, where C is the positively oriented circle of radius 2 centered at the origin.
- ii) State divergence theorem in three dimension. Evaluate $\iint_S \vec{F} \cdot \vec{n} \, ds$, where $\vec{F} = yx^2\vec{i} + (xy^2 - 3z^4)\vec{j} + (x^3 + y^2)\vec{k}$. Where S is the surface of the sphere of radius 4 with $z \leq 0$ and $y \leq 0$.
Note that all the surfaces of this solid are included in S .
- iii) Evaluate $\int_C 2x^2 dy - xy dx$, where C is the line segment from $(1, -5)$ to $(-2, -3)$ followed by the portion of $y = 1 - x^2$ from $x = -2$ to $x = 2$ which in turn is followed by the line segment from $(2, -3)$ to $(4, -3)$
- iv) Find the surface area of the portion of the sphere of radius 4 that lies inside the cylinder $x^2 + y^2 = 12$ and above xy - plane.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8442

[Total No. of Pages : 4

[5808]-584

S.Y. B.A. (Semester - IV)

MATHEMATICS

SEC-1B FMG - 4 : Optimization Techniques (24345)

(2019 Pattern)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of logarithmic table and calculator is allowed.

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) Mention any two areas of application of network techniques.
- b) Distinguish between CPM and PERT.
- c) Write any two assumptions made while dealing with sequencing problem.
- d) Explain the term sudden failure in replacement and maintenance model.
- e) Define value of the game.
- f) Write dominance principle of game problem.
- g) Write the Hessian matrix for real valued function $f(x_1, x_2)$ of two variables.

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) An architect has been awarded a contract to prepare plans for an urban renewal project. The job consists of following activities and their time estimates. Draw Network for the project.

Activity :	A	B	C	D	E	F	G
Predecessors :	-	-	A	A,B	C,D	B,D	E,F
Time (days) :	2	1	3	2	1	3	1

P.T.O.

- b) Solve the game whose payoff matrix is given below.

		Player - B			
		B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
Player - A	A ₁	3	2	4	0
	A ₂	3	4	2	4
	A ₃	4	2	4	0
	A ₄	0	4	0	8

- c) Find the sequence that minimizes the total elapsed time required to complete the following job on two machines M₁ and M₂ in the order M₁ M₂.

Machines \ Jobs	J ₁	J ₂	J ₃	J ₄	J ₅	J ₆
M ₁	7	4	2	5	9	8
M ₂	3	8	6	6	4	1

- d) The data on the operating cost per year and resale prices of equipment A, whose purchase price is Rs. 10,000 are given below :

Year :	1	2	3	4	5	6	7
Operating Cost (Rs.)	1500	1900	2300	2900	3600	4500	5500
Resale value (Rs.)	5000	2500	1250	600	400	400	400

Determine the optimal age of replacement of the equipment A.

- e) Solve the following game by graphical method

		Player - B			
		B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
Player - A	A ₁	8	5	-7	9
	A ₂	-6	6	4	-2

- f) Determine local optimum point(s) of the function

$$f(x) = x_1 + 2x_2 + x_1x_2 - x_1^2 - x_2^2.$$

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Draw the project network and project completion time; for the following data.

Activity	A	B	C	D	E	F	G
Predecessor	-	-	-	A,B	A,B	C,D,E	C,D,E
Duration	4	7	6	5	7	6	5

- b) Two players A and B match coins. If the coins match, then A wins Rs. 2, if the coins not match, then B wins Rs. 2.

It is a fair game? What is the value of the game? What are the optimal strategies for each player?

- c) A firm is considering replacement of an equipment whose cost is Rs. 12,200 and scrap value is Rs. 200. The maintenance cost is as follows. When should the said equipment be replaced.

Year :	1	2	3	4	5	6	7	8
Maintenance : cost (Rs.)	200	500	800	1200	1800	2500	3200	4000

- d) Determine a sequence for five jobs that will minimize the total elapsed time and also idle time for both machines (order is AB)

Job	1	2	3	4	5
Machine - I	5	1	9	3	10
Machine - II	2	6	7	8	4

- e) Express the following game as LPP.

		Player - B		
		1	2	3
Player - A	1	1	-2	1
	2	-1	3	-2
	3	-1	-2	3

- f) Determine the maximum or minimum of the function

$$f(x_1, x_2, x_3) = -x_1^2 - 2x_2 - x_2^2 - 2x_1x_2$$

Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

- a) A small project is composed of seven activities whose time estimates are listed below.

Activities		Time in Weeks		
$i \rightarrow j$	to	tm	tp	
1 – 2	1	1	7	
1 – 3	1	4	7	
1 – 4	2	2	8	
2 – 4	1	1	1	
3 – 5	2	2	14	
4 – 6	2	5	8	
5 – 6	3	6	15	

- i) Draw the network
 ii) Calculate the expected variances for each activity and expected project completion time.
- b) Find the sequence that minimizes the total elapsed time for the following data. Each job is processed in the order $A \subset B$. Also find idle times of all three machines.

Job	1	2	3	4	5	6
Machine - I	12	8	7	11	10	5
Machine - II	7	10	9	6	10	4
Machine - III	3	4	2	5	2	4

- c) Reduce the following game to 2×4 size and hence solve it by graphical method.

		B			
		I	II	III	IV
A	I	4	-2	3	-1
	II	-1	2	0	1
	III	-2	1	-2	0

- d) Solve the following problem by using Lagrangian multipliers.

$$\text{Optimize } Z = 2x_1^2 + x_2^2 + 3x_3^2 + 10x_1 + 8x_2 + 6x_3 - 100$$

$$\text{Subject to } g(x) = x_1 + x_2 + x_3 = 20$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4263

[5808]-586

[Total No. of Pages : 3

S.Y. B.A.

CC-1D ST-23544 : STATISTICAL PRE-REQUISITES (General)

Theory of Probability Distributions

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (SEC1B) (24353)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Statistical table and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have usual meanings.*
- 5) *Graph paper will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following:

[5×1=5]

A) Choose the correct alternative of the following:

- i) Suppose $X \sim B(n=10, p=0.7)$ then mean of X is
 - a) 7
 - b) 10
 - c) 0.7
 - d) 0.07
- ii) The mean of binomial distribution is
 - a) Always more than its variance
 - b) Always equal to its variance
 - c) Always less than its variance
 - d) Always equal to its standard deviation
- iii) If X is a discrete r.v., then
 - a) $E(X^2) = [E(X)]^2$
 - b) $E(X^2) \geq [E(X)]^2$
 - c) $E(X^2) \leq [E(X)]^2$
 - d) $E(X^2) = 2E(X)$
- iv) If X and Y are two random variables with means $E(X)$ and $E(Y)$ respectively, then the expression $E[(X - E(X))(Y - E(Y))]$ is called
 - a) Variance of X
 - b) Variance of Y
 - c) Covariance between X and Y
 - d) Correlation coefficient between X and Y

P.T.O.

- c) Give two real-life situations where hypergeometric distribution can be applied.
- d) If X is Poisson variate such that $P(X=2)=9P(X=3)$ find
 - i) m
 - ii) S.D of X
- e) Prove that $E(aX+b)=aE(X)+b$
- f) Determine the parameters of binomial distribution for which the mean is 4 and variance 3, find its mode.

Q4) Attempt any Two of the following:

[2×10=20]

- a) If $X \sim P(m)$ find mode of Poisson distribution.
- b) If $X \sim B(n,p)$ then show that
 - i) $E\left(\frac{x}{n}-p\right)^2 = \frac{pq}{n}$
 - ii) $\text{Cov}\left(\frac{x}{n}, \frac{n-x}{n}\right) = \frac{-pq}{n}$
- c) Among the 200 employees of a company, 160 are union members and the others are non-union. If four employees are to be chosen to serve on the staff welfare committee, find the probability that two of them will be union members and the others non-union, using
 - i) hypergeometric distribution
 - ii) binomial distribution as an approximation
- d) i) State and prove additive property of Poisson distribution
 - ii) If $X \sim P(m)$ Prove that all cumulants of Poisson distribution are equal to parameter m .



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4264

[Total No. of Pages : 4

[5808]-587

S.Y.B.A.

LOGIC

G2 : Logic and Principles of Reasoning
CC - 2D : Quantification and Relational Logic
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24363)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Explain symmetry as relation.
- b) What is an individual constant?
- c) Describe existential proposition.
- d) What propositional function?
- e) State nontransitive relation.

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words. **[15]**

- a) Singular propositions.
- b) Universal quantifier.
- c) Symbolize the following relational propositions. (Any five)
 - i) Shirur is between Pune and Ahmednagar. (Bxyz,s,p,a)
 - ii) Meena is older than Rakhi. (Ozy, m,r)
 - iii) Rajesh like books more than film. (Lxyz, r, b, f)
 - iv) Mother loves with her daughter. (Lxy, m,d)
 - v) Mango is more tasty than apples. (Txy, m,a)
 - vi) Something attracts something. (Axy, x attracts y)
 - vii) John loves Mary. (Lxy, J, M)
- d) Instantiation.
- e) Nonreflexive relations

P.T.O.

.Q3) Answer two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain preliminary quantificational rules of Universal Instantiation [UI] and Existential Instantiation [EI].
- b) Symbolize the following propositions. (Any five)
 - i) All books are readable. (Bx, Rx)
 - ii) No women are men. (Wx, Mx)
 - iii) Some trees are green. (Tx, Gx)
 - iv) Some workers are not active. (Wx, Ax)
 - v) Students are healthy. (Sx, Hx)
 - vi) Not a single pencil is eraser. (Px, Ex)
 - vii) Snakes are not poisonous. (Sx, Px)
- c) Describe nature of direct proof with example.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words.

[20]

- a) What is relational logic? Explain transitive and intransitive relations.
- b) What is quantification? Explain preliminary quantificational rules of Universal Generalization [UG] and Existential Generalization [EG].



Total No. of Questions : 4]

P4264

[5808]-587

S.Y.B.A.

LOGIC

G2 : Logic and Principles of Reasoning
CC - 2D : Quantification and Relational Logic
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24363)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) सममात्रता संबंध स्पष्ट करा.
- ब) व्यक्ती चर म्हणजे काय?
- क) अंशवाची विधान स्पष्ट करा.
- ड) विधान फलन म्हणजे काय?
- इ) विषम प्रवाहितता संबंध स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) एकवाची विधान.
- ब) सर्ववाची संख्यीकारक.
- क) खालील संबंधवाची विधानाचे चीन्हांकण करा.
 - i) शिरूर हे पुणे आणि अहमदनगर यांचेमध्ये आहे. (Bxyz,s,p,a)
 - ii) मीना हि राखीपेक्षा मोठी आहे. (Ozy, m,r)
 - iii) राजेशला पुस्तकांपेक्षा चित्रपट जास्त आवडतो. (Lxyz, r, b, f)
 - iv) आई तिच्या मुलीवर जास्त प्रेम करते. (Lxy, m, d)
 - v) आंबा सफरचंदापेक्षा चवदार आहे. (Txy, m, a)
 - vi) काहीतरी कश्यालातरी आकर्षित करते. (Axy, x attracts y)
 - vii) जॉनचे मेरीवर प्रेम आहे. (Lxy, J, M)
- ड) उदाहरणीकरण
- इ) अंपरावर्तीता

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संख्यीकरणाचे प्राथमिक सार्वत्रिक उदाहरणीकरण [UI] व अंशवाची उदाहरणीकरण [EI] नियम स्पष्ट करा.
- ब) खालील संख्यीकारकीय विधानाचे चीन्हांकण करा. (कोणतेही पाच)
- सर्व पुस्तके वाचनीय आहेत. (Bx, Rx)
 - एकही स्त्री पुरुष नाही. (Wx, Mx)
 - काही झाडे हिरवी आहेत. (Tx, Gx)
 - काही कामगार सक्रिय नाहीत. (Wx, Ax)
 - विद्यार्थी निरोगी असतात. (Sx, Hx)
 - एकही पेन्सिल खोडरबर नाही. (Px, Ex)
 - साप विषारी नसतात. (Sx, Px)
- क) उदाहरणासह प्रत्यक्ष सिद्धतेचे स्वरूप वर्णन करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संबंधवाची तर्कशास्त्र म्हणजे काय सांगून त्याचे प्रकार म्हणून प्रवाहीतता, अ-प्रवाहीतता स्पष्ट करा.
- ब) संख्यीकरण म्हणजे काय? संख्यीकरणाचे प्राथमिक सार्वत्रिक सामान्यीकरण [UG] व अंशवाची सामान्यीकरण [EG] नियम विशद करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4265

[5808]-588

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 1B : Development of Sociology in India
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24371)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes. (any three)

[15]

- a) Dominant caste.
- b) Indian Nationalism.
- c) Caste and occupation.
- d) French Revolution.
- e) Origin of caste (Dr. B.R. Ambedkar).

Q2) Write the answers of any 3 of the following question in 50 words each. **[15]**

- a) Hierarchy - Define concept.
- b) Write the definition of caste.
- c) Explain indological perspective of Dr. Ghurye.
- d) What is modernization.
- e) Explain the endogamous nature of caste system.

Q3) Write the answers of any 2 of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Explain the impact of dominant caste on political and economic sector of society.
- b) Describe the theory of Sanskritization.
- c) Elaborate the development of sociology in British period.
- d) Write Dr. Ghurye's characteristics of caste system.

Q4) Write the answer of any one of the following questions.

[20]

- a) Explain the social background of Indian Nationalism.
- b) Explain Dr. B.R. Ambedkar's Theory of origin of caste.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4265

[5808]-588

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1B : Development of Sociology in India

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) प्रभावी जात
- ब) भारतीय राष्ट्रवाद
- क) जात आणि व्यवसाय
- ड) फ्रेंच राज्यक्रांती
- इ) जातीची उत्पत्ती (डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर)

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- अ) श्रेणीरचना - संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) जाती व्यवस्थेची व्याख्या लिहा.
- क) डॉ. घुर्ये यांचा प्राच्याविद्या दृष्टिकोन विशद करा.
- ड) आधुनिकीकरण म्हणजे काय?
- इ) जातीव्यवस्थेचे अंतर्विवाही स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) समाजाच्या राजकीय आणि आर्थिक क्षेत्रावर झालेला प्रभावी जातींचा परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) संस्कृतीकरणाचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- क) ब्रिटिश काळातील भारतीय समाजशास्त्राचा विकास विशद करा.
- ड) डॉ. घुर्ये यांची जातीव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भारतीय राष्ट्रवादाची सामाजिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जातीच्या उत्पत्तीचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4266

[5808]-589

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 2B : Indian Society : Understanding Issues
(CBCS 2019 Pattern) (Semester -IV) (24372)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (Any three)

[15]

- a) Concept of Urban poverty.
- b) Displacement.
- c) Concept of civil society.
- d) Drugs addiction among youth.
- e) Social justice concept.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any three)

[15]

- a) Elaborate the concept of rural poverty.
- b) Briefly describe the degradation of environment.
- c) Write the psychological problems in senior citizens.
- d) Elaborate the roll of sociology.
- e) Non-Government organization.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any two)

[20]

- a) Explain the various laws related to policies encate in relation to the role of the state.
- b) Explain the role of the state in relation to social issues.
- c) Explain the nature of poverty in India
- d) Write about various problems of youth in India.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any one)

[20]

- a) Elaborate the consequences of displacement.
- b) Describe the role of civil institutions and organisations.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4266

[5808]-589

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 2B : Indian Society : Understanding Issues

(CBCS 2019 Pattern) (Semester -IV) (24372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा.

[15]

- अ) शहरी दारिद्र्याची संकल्पना.
- ब) विस्थापन
- क) नागरी समाजाची संकल्पना
- ड) तरूणांमधील अमलीपदार्थाची व्यसनधिनता
- इ) सामाजिक न्याय संकल्पना

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- अ) ग्रामीण दारिद्र्याची संकल्पना विशद करा.
- ब) पर्यावरणाचा जहास थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) वृद्धांच्या मानसिक समस्या लिहा.
- ड) समाजशास्त्राची भूमिका विशद करा.
- इ) बिगर शासकीय संघटना.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) राज्याच्या भूमिकेच्या अनुषंगाने केलेले धोरणी विषय कायदे विशद करा.
- ब) सामाजिक समस्ये संदर्भात राज्याच्या भूमिका स्पष्ट करा.
- क) भारतातील दारिद्र्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील युवकांच्या विविध समस्या लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) विस्थापनाचे परिणाम विशद करा.
- ब) नागरी संस्था आणि संघटनानची भूमिकेचे वर्णन करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4267

[5808]-590

S.Y. B.A.

SCIOLOGY

**G2 - SEC - 1B : Population and Indian Society
(2019 Pattern) (Semester -IV) (CBCS) (24373)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any three) [15]

- a) Sterility.
- b) Meaning of population policy.
- c) Family welfare.
- d) Infant mortality.
- e) P.C.P.N.D.T. Act 1994.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any three) [15]

- a) State the two types of migration.
- b) State the definition and meaning of fertility.
- c) Evaluate the family welfare programme.
- d) Write the factors affecting population.
- e) State the effects of migration on human life.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) [20]

- a) Explain the growth of population in India since 1901.
- b) Explain the characteristics of population in India.
- c) Give a brief review of India's population policy after independence.
- d) Describe the role of state in implementing the national population policy.

Q4) Answer the following questions in 300 words (Any one) [20]

- a) Write an essay on "National Rural Health Mission".
- b) Define population education and state the importance of population education.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4267

[5808]-590

S.Y. B.A.

SCIOLOGY

G2 - SEC - 1B : Population and Indian Society

(2019 Pattern) (Semester -IV) (CBCS) (24373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) वंध्यत्व
- ब) लोकसंख्या धोरणाचा अर्थ
- क) कुटुंब कल्याण
- ड) अर्भक मर्त्यता
- इ) लिंग निदान चाचणी प्रतिबंध कायदा 1994

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तर 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) स्थलांतराचे दोन प्रकार लिहा.
- ब) जननाची व्याख्या व अर्थ स्पष्ट करा.
- क) कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाचे मूल्यमापन करा.
- ड) लोकसंख्येवर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- इ) स्थलांतराचा मानवी जीवनावर होणारा परिणाम लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) 1901 पासून भारताच्या लोकसंख्येत झालेली वाढ स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- क) स्वातंत्र्योत्तर भारतीय लोकसंख्या धोरणाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- ड) राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण राबविताना शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तर 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) “राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान” यावर निबंध लिहा.
- ब) लोकसंख्या शिक्षणाची व्याख्या लिहा आणि लोकसंख्या शिक्षणाचे महत्व विशद करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4268

[5808]-591

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 1B - G2 : WELFARE, JUSTICE AND CITIZENSHIP
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24374) (CBCS)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any Three)

[15]

- a) PCPNDT
- b) LGBTQ
- c) Problems of Child Labour.
- d) Xenophobia
- e) NRC Act

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three)

[15]

- a) Law of adopted, 2019.
- b) Corona and changing Social life.
- c) Provisions of the Indian constitutions for minorities.
- d) Pradhanamantri Suraksha Bima Yojana.
- e) Issues of Identity and citizenship in India.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two)

[20]

- a) State the provisions of Vishakha Law.
- b) Evaluate the Laws of labour in India.
- c) Discuss on the unorganized workers social security Act-2008
- d) State the provisions of the Citizenship ammendment act.

Q4) Answer the following questions in 300 words (Any one)

[20]

- a) Discuss the Issues of women in India.
- b) Discuss the Neoliberalism policy and problems of workers in India.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4268

[5808]-591

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1B - G2 : WELFARE, JUSTICE AND CITIZENSHIP

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24374) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) PCPNDT
- ब) LGBTQ
- क) बालकामगारांची समस्या
- ड) झेनोफोबिया
- इ) एन आर सी कायदा

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) दत्तक कायदा -2019.
- ब) कोरोना आणि बदलते सामाजिक जीवन.
- क) भारतीय राज्यघटनेतील अल्पसंख्याकासाठीच्या तरतुदी.
- ड) प्रधानमंत्री सुरक्षा विमा योजना.
- इ) भारतातील ओळख आणि नागरीकत्वाचा प्रश्न.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) विशाखा कायद्याच्या तरतुदी सांगा.
- ब) भारतातील कामगार कायद्याचे मूल्यमापन करा.
- क) असंघटित कामगारांचा सामाजिक सुरक्षा कायदा – 2008 यावर चर्चा करा.
- ड) नागरीकत्व सुधारणा कायद्यातील तरतुदी लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) भारतातील महिलांच्या प्रश्नावर चर्चा करा.
- ब) नवऊदारमतवादी धोरण आणि भारतातील कामगारांच्या समस्या विशद करा.



Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4269

[5808]-592

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 2B : RESEARCH PROJECTS : STEPS AND PROTOCOLS
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24375)**

Time :2 Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (Any one) [10]

- a) Explain the significance of ethics in social science research.
- b) Write the steps of social research.

Q2) Write short notes on (Any three) [15]

- a) Social Research.
- b) Methodology.
- c) Protection of respondents.
- d) Report Writing.
- e) Variable.



P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

P4269

[5808]-592

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 2 B : RESEARCH PROJECTS : STEPS AND PROTOCOLS
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24375)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजविकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [10]

- अ) सामाजिक संशोधनातील नैतिकतेचे महत्व स्पष्ट करा.
ब) सामाजिक संशोधनाच्या पायऱ्या लिहा.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) सामाजिक संशोधन
ब) पद्धतीशास्त्र
क) उत्तरदात्याची सुरक्षीतता
ड) अहवाल लेखन
इ) चल



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4270

[5808] - 595

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

STATISTICS (GENERAL)

**CC-1D, ST-23844: Statistical Quality Control
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24383)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Use of Statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*
- 5) *Graph papers will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following.

[1each]

A) Choose correct alternative of the following:

- i) If a point is out of control in R-chart then we
 - a) Eliminate the out-of-control points and recalculate the control limits
 - b) Take one more sample and recalculate the control limits
 - c) Eliminate the out-of-control points and the nearest two points, and recalculate the control limits.
 - d) Take no action
- ii) The c-chart is based on.
 - a) Poisson distribution
 - b) Binomial distribution
 - c) Hypergeometric distribution
 - d) Normal distribution
- iii) The p-chart used to study process under control related to:
 - a) Average
 - b) Dispersion
 - c) Defects
 - d) Defective
- iv) The average value of the quality characteristic corresponding to in-control state is represented by ____ in the control charts.
 - a) CL
 - b) UCL
 - c) LCL
 - d) Sample number

PTO.

- v) If a point is out of control in $\bar{X}$ -chart then we.
- Take one more sample and recalculate the control limits
 - Eliminate the out-of-control points and the nearest two points, and recalculate the control limits
 - Eliminate the out -of-control points and recalculate the control limits
 - Take no action

B) State whether the following statements are true or false: **[1each]**

- $\bar{X}$ - charts are used for checking whether the process is in control with respect to average.
- The chance causes in the manufacture can be discovered and corrected.
- The c-chart is used for the fraction defectives.
- Control charts can be used very effectively in the process of hypothesis testing.
- R-charts are used for checking whether the process is in control with respect to average.

Q2) Attempt any four of the following: [4×5]

- Describe various criterion for judging lack of controls in control charts.
- Explain the chance causes and assignable causes of variations.
- Explain in brief the meaning and purpose of statistical quality control.
- Describe the procedure of construction of the c-chart.
- For double sampling plan with $N = 3000$, $n_1 = 50$, $c_1 = 2$, $n_2 = 60$, $c_2 = 4$, find the probability of producer's risk for AQL $p = 1\%$.
- For single sampling plan with $n = 10$ and $c = 2$, compute probability of accepting a lot if the incoming quality is 0.1, use Binomial distribution.

Q3) Attempt any four of the following. [4×5]

- What do you mean by saying that a production process is under statistical control? Explain the necessity of constructing both R and $\bar{X}$ charts.
- Derive an expression for Average Outgoing Quality (AOQ) in case of Single Sampling Plan (SSP).

- c) Explain the constructions of R and $\bar{X}$ charts, when standards are unknown.
- d) Distinguish between a defect and defective. Describe the construction and interpretation of C-chart.
- e) A p-chart indicates that the average is 0.2. If 50 items are inspected each day, what is the probability of detecting a shift of 0.04:
- On the first day after the shift,
 - By the end of the third day after the shift.
- f) Describe the working of Double Sampling Plan (DSP).

Q4) Attempt any two of the following:

- a) The following data indicates the sample mean and range values for 10 subgroups of size 5 items each.

Subgroup No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Average ($\bar{X}$)	18.8	19.2	18.9	19.3	19.1	18.6	10.8	19.2	18.7	19
Range (R)	0.9	1.2	1.6	1	2	1.8	1.7	0.7	2.1	1.9

Set up $\bar{X}$ and R-charts, and examine the state of control of the given process. Comment on your results. **[10]**

- b) The number of defects in each sample of 20 items are given below.

Item No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No. of defects	4	3	0	2	0	0	5	0	2	3

Item No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
No. of defects	1	8	7	0	2	5	0	4	6	1

Draw c-chart and check whether the process is under control. **[10]**

- c) The following table is obtained from the inspected on completed units of products in 20 lots of size 100 each:

LOT No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No. of defectives	7	4	4	10	12	3	6	12	11	11

LOT No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
No. of defectives	6	7	4	8	10	4	11	4	8	6

Set up an appropriate control chart and comment on the state of control. [10]

- d) i) Describe the working of Double Sampling Plan (DSP). Obtain an expression for average sample number in case of DSP. [7]
- ii) Describe the terms 'AQL' and 'LTPD' in acceptance sampling plan. [3]



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4261

[5808]-597

[Total No. of Pages : 3

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC - 2D AMG - 4 : Vector Calculus

(2019 Pattern) (Semester - IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Five of the following:

[10]

- a) Evaluate $\lim_{t \rightarrow 0} [e^{-t} \cos t \bar{i} + e^{-t} \sin t \bar{j} + e^{-t} \bar{k}]$
- b) Find the gradient field of the function $f(x, y, z) = e^z - \log(x^2 + y^2)$
- c) Define curvature of a plane curve.
- d) Give parametric representation for the cylinder $y^2 + z^2 = 25$.
- e) Find the curl of vector field $\bar{F} = (x^2 - y)\bar{i} + (y^2 - z)\bar{j} + (z^2 - x)\bar{k}$.
- f) State Stoke's theorem.
- g) Find the divergence of vector field

$$\bar{F} = (x^2 - y)\bar{i} + (y^2 - z)\bar{j} + (z^2 - x)\bar{k}.$$

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Find T, K, N for the curve given by $\bar{r}(t) = \cos 2t \bar{i} + \sin 2t \bar{j} + 2\bar{k}$.
- b) If u and v are two vector functions which possess first partial derivatives then $\nabla \cdot (u \times v) = v \cdot \nabla \times u - u \cdot \nabla \times v$.
- c) Show that $F = (2xy + z^3)\bar{i} + x^2\bar{j} + 3xz^2\bar{k}$ is conservative field. Find the scalar field $\phi(x, y, z)$ s.t. $F = \text{grad } \phi$. Hence compute the total workdone by the particle moving from $(1, -2, 1)$ to $(3, 1, 4)$.

P.T.O.

- d) Evaluate $\oint_C (x^3 - x^2y) dx - xy^2 dy$ where C is enclosed by the region $x^2 + y^2 = 1, x^2 + y^2 = 9$.
- e) Find the Flux of $F = zx\bar{i} + zy\bar{j} + z^2\bar{k}$ across the portion of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$ in the first octant in the direction away from the origin.
- f) Evaluate $\iiint_S x^3 dydz + x^2 ydzdx + x^2 z dxdy$ using divergence theorem where S is closed surface bounded by the planes $z=0, z=b$ and circle $x^2 + y^2 = a^2$.

Q3) Attempt any Four of the following:

[20]

- a) Solve the initial value problem for $\bar{r}(t)$ where $\frac{d}{dt}\bar{r}(t) = (t^3 + 4t)\bar{i} + t\bar{j} + 2t^2\bar{k}$ with initial condition $\bar{r}(0) = \bar{i} + \bar{j}$.
- b) Find the arc length along the curve $r(t) = 6\sin 2t \bar{i} + 6\cos 2t \bar{j} + 5t\bar{k}$ from $t=0$ to $t=\pi$ also find the unit tangent vector of the curve.
- c) Evaluate $\int_C (3x^2 - 2y) ds$ where C is the line segment from (3, 6) to (1, -1).
- d) Evaluate $\int_C \frac{x}{y} dy$ where $C: x=t, y=t^2$ for $1 \leq t \leq 2$.
- e) Show that the differential forms in the integrals is exact. Then evaluate the integrals $\int_{(1,1,2)}^{(3,5,0)} yzdx + xzdy + xydz$.
- f) Verify $\oint_C \bar{F} \cdot \bar{n} ds = \oint_C Mdy - Ndx = \iint_R \frac{\partial M}{\partial y} + \frac{\partial N}{\partial x} dxdy$ for the vector field $\bar{F} = y\bar{i}$. The region $R: x^2 + y^2 \leq a^2$ and its bounding circle C is $\bar{r} = (a \cos t)\bar{i} + (a \sin t)\bar{j}, 0 \leq t \leq 2\pi$.

Q4) Attempt any two of the following:

[20]

- a) State and prove tangential form of Green's theorem. Hence evaluate $\oint_C xy \, dx + x^2 y^3 \, dy$ where C is the triangle with vertices $(0, 0)$ $(1, 0)$ $(1, 2)$ with positive orientation.
- b) State divergence theorem in three dimension, hence evaluate $\iint_S \vec{F} \cdot \vec{n} \, ds$ where $\vec{F} = (\sin \pi x)\vec{i} + zy^3\vec{j} + (z^2 + 4x)\vec{k}$ and 'S' is the surface of the box with $-1 \leq x \leq 2$, $0 \leq y \leq 1$, $1 \leq z \leq 4$ note that all six sides of the box are included in S.
- c) Evaluate $\int_C 2x^3 \, ds$ for each of the following curves
- C is the portion $y = x^3$ from $x = -1$ to $x = 2$
 - C is the portion $y = x^3$ from $x = 2$ to $x = -1$
- d) Find the surface area of a sphere of radius 'a'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4271

[5808]-598

[Total No. of Pages : 4

S.Y. B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

**CC-1D, ST-24144 : Discrete Probability Distributions and Demography
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24413)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Statistical tables and scientific calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meanings.*

Q1) Attempt each of the following:

A) Choose the correct alternative of the following:

[1 each]

i) If $E(X) = 7$ then $E(X-3) =$ _____

- | | |
|-------|------|
| a) 10 | b) 4 |
| c) 7 | d) 3 |

ii) If the p.m.f. of discrete random variable is

X	0	1	2
P(X)	0.5	0.3	0.2

Then mode (X) = _____.

- | | |
|------|--------|
| a) 0 | b) 1 |
| c) 2 | d) 1.5 |

iii) If first two raw moments of a distribution are 1 & 4 respectively then variance of the distribution is

- | | |
|------|------|
| a) 1 | b) 2 |
| c) 3 | d) 4 |

iv) Let the covariance between X and Y is $\text{Cov}(X, Y)$ then $\text{Cov}(X+b, Y+d)$ is

- | | |
|----------------------------|--------------------------|
| a) $\text{Cov}(X, Y)$ | b) $ac \text{Cov}(X, Y)$ |
| c) $abcd \text{Cov}(X, Y)$ | d) $bd \text{Cov}(X, Y)$ |

P.T.O.

v) In vital statistics the rates of vital events are measured in :

- a) Fraction
- b) Percentages
- c) Per thousand
- d) Per Million

(B) State whether the following statement is True or False. [1 each]

- i) Vital statistics deals with study of births, deaths marriages etc.
- ii) A discrete random variable assumes only finite number of values.
- iii) If X and Y are independent random variables then $\text{Corr}(X, Y) = 1$.
- iv) If X follows Poisson (3) then variance of X is 3.
- v) Mode of the discrete distribution is always unique.

Q2) Attempt any Four of the following: [4×5=20]

- a) Define Binomial distribution. Also mention three real life situations, where the distribution is applicable.
- b) Following is the joint probability distribution of (X, Y):

Y	1	2	Total
X			
0	1/4	-	2/4
1	-	-	-
Total	-	2/4	

Find

- i) Missing Probabilities
 - ii) Covariance between X and Y
 - iii) Check whether X and Y are independent.
- c) Obtain mean and variance of discrete uniform random variable taking values 1, 2....n.
 - d) Explain how S.T.D.R is superior to C.D.R.

- e) Let a random variable X has Poisson distribution with mean 2 then find
- $P(X=3)$
 - $P(X>1)$
 - $\text{Var}(X)$
 - $P(X = 3.15)$
- f) Explain what is meant by marginal probability distribution of X and Y with example.

Q3) Attempt any Four of the following:

[4×5=20]

- Suppose a fair coin is tossed thrice, X denotes number of heads obtain the probability distribution of X also compute $E(X+2)$.
- Explain the term:
 - infant mortality rate,
 - dependency ratio
- Given the following distribution function of random variable X

X	0	1	2	3	4
$F_x(x)$	0.1	0.4	0.55	0.9	1

Obtain:

- p.m.f. of X
 - $P(2<X<5)$
 - mode of X .
- Does $\text{cov}(X, Y) = 0$ imply that X and Y are independent? Justify?
 - Let X follows binomial distribution with mean = 10 and variance = 5.
Find
 - the parameter of the distribution.
 - $P(X = 0)$
 - $P(X>2)$
 - Define conditional expectation of X given Y and Y given X . Also give their interpretations.

Q4) Attempt any Two of the following:

[2×10=20]

- a) X and Y are two discrete r.v.s with joint p.m.f:

$$p(X, Y) = \frac{1}{4} \quad \text{for } (x, y) = (0, 0), (0, 1), (1, 0), (1, 1) \text{ and}$$

$$p(X, Y) = 0 \quad \text{otherwise}$$

- i) Write joint p.m.f in the tabular form.
- ii) $\text{Cov}(X, Y)$
- iii) $\text{Var}(X+Y)$
- iv) $\text{Corr}(X, Y)$
- b) i) State the additive property of Poisson distribution, also give any two situations where the distribution is applicable.
- ii) Given the following p.m.f of random variable X
- | | | | | |
|------|------|-----|------|------|
| X | 0 | 1 | 2 | 3 |
| P(X) | 0.10 | 0.3 | 0.25 | 0.35 |
- Obtain $E(2X+3)$
- c) Explain in brief the methods of collecting vital statistics.
- d) i) State the property of effect of change of origin and scale on variance and covariance with example.
- ii) Calculate the variance of X, if X denotes the number obtain on the upper face of a fair dice.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4272

[Total No. of Pages : 4

[5808]-599

S.Y. B.A. (Semester - IV)

PHILOSOPHY

(DSE 1B) : Indian Philosophy : Orthodox Systems

(CBCS 2019 Pattern) (24421)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to right indicate full marks.

Q1) Answer any **Three** of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Write a note on Nyaya Darshana's views on Shabda pramana.
- b) Explain Vaisheshika's notion of Padarth.
- c) Narrate Samkhya's theory of liberation.
- d) Write a note on Purvamimansa's concept of Apurva.
- e) Explain Trividh-Satta theory Shankaracharya.

Q2) Write short notes on any **Three** of the following in 50 words: **[15]**

- a) Explain Nyaya theory of Anumana.
- b) Narrate Samkhya evaluation of Tattvas.
- c) Write a note on Yoga concepts of Yama.
- d) Elucidate Purvamimansa's concept of Apurva.
- e) Explain Shankaracharya's notion of Maya.

P.T.O.

Q3) Answer **Two** of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain Nyaya notion of Anuman as a pramana.
- b) Narrate Purvamimansa's attitude towards Veda.
- c) Elucidate Shankaracharya's concept of Moksha.

Q4) Answer any **One** of the following questions in 400 words.

[20]

- a) Explain Nyaya and Vaisheshika's concept of God.
- b) Describe Yoga's conceptions of Chitta in detail.



Total No. of Questions : 4]

P4272

[5808]-599

S.Y. B.A. (Semester - IV)

PHILOSOPHY

(DSE 1B) : Indian Philosophy : Orthodox Systems

(CBCS 2019 Pattern) (24421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा.

[15]

अ) न्याय दर्शनाच्या शब्द प्रमाणावरील दृष्टिकोनावर टीप लिहा.

ब) वैशेषिकांची पदार्थ संकल्पना स्पष्ट करा.

क) सांख्यांची मुक्ती संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) पूर्वमीमांसेच्या अपूर्व संकल्पनेवर टीप लिहा.

इ) शंकराचार्यांचा त्रिविध सत्ता सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दांत लिहा.

[15]

अ) न्यायांचा अनुमान सिद्धांत स्पष्ट करा.

ब) सांख्यांच्या तत्त्व संकल्पनेवरील मूल्यमापन विशद करा.

क) योगदर्शनाच्या यम संकल्पनेवर टीप लिहा.

ड) पूर्वमीमांसेच्या अपूर्व संकल्पनेवर मत मांडा.

इ) शंकराचार्यांची माया संकल्पना सांगा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अनुमान एक प्रमाण यावरील न्यायदर्शनाचे मत सांगा.
- ब) पूर्वमीमांसेचा वेदविषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- क) शंकराचार्याची मोक्ष संकल्पना सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) न्याय आणि वैशेषिक यांची ईश्वर संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) योगदर्शनाची चित्त संकल्पना सविस्तरपणे मांडा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4273

[Total No. of Pages : 4

[5808]-600

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE - 2B : Modern Western Philosophy (Special - II)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24422)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write Answer in 50 words. (Any Three) :

[15]

- a) Explain Descartes's Innate Ideas theory.
- b) Explain Spinoza's mora philosophy.
- c) Explain George Berkeley's abstract Ideas.
- d) Explain Hume concept of Soul.
- e) State the Kant's problem about knowledge.

Q2) Write Answer any three of the following questions in 50 words each.

[15]

- a) Explain Descartes's concept of Soul.
- b) Explain Spinoza's pantheism.
- c) Elaborate John Locke's concept of Tabula Rasa.
- d) Explain Hume's Skepticism.
- e) State the Hegel's thinking about 'Religion' and 'Art'.

P.T.O.

Q3) Write short notes on any two of the following in 200 words each.

[20]

- a) Descartes's Doubt method.
- b) Spinoza's "Substance" Idea.
- c) Hume's Empiricism.
- d) Hegel's Dialectical method.

Q4) Answer any one of the following in 400 words each.

[20]

- a) Elaborately discuss Descartes's body-mind problem.
- b) Elaborately explain Hegel's absolute idealism.



Total No. of Questions : 4]

P4273

[5808]-600

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE - 2B : Modern Western Philosophy (Special - II)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) देकार्तचा जन्म:जात कल्पना सिद्धांत स्पष्ट करा.
ब) स्पिनोझाचे नैतिक तत्त्वज्ञान विशद करा.
क) जॉर्ज बकलॅचे अमूर्त कल्पने विषयक विचार सांगा.
ड) ह्यूमची आत्म संकल्पना विशद करा.
य) कांटची ज्ञान विषयक समस्या सांगा.

प्रश्न 2) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) देकार्तची आत्म-संकल्पना विशद करा.
ब) स्पिनोझाच्या सर्वेश्वरवादाचे विवेचन करा.
क) लॉकचे कोरी-पाटी कल्पने विषयक विचार स्पष्ट करा.
ड) ह्यूमचा संशयवाद विशद करा.
य) हेगेलचे 'धर्म' आणि 'कला' विषयक विचार सांगा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) देकार्तची संशय पद्धती.
- ब) स्पिनोझाची 'द्रव्य' कल्पना.
- क) ह्यूमचा अनुभववाद.
- ड) हेगेलची द्वंद्वात्मक पद्धती.

प्रश्न 4) 400 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) देकार्तची शरीर-मन समस्या सविस्तर विशद करा.
- ब) हेगेलचा निरपेक्ष कल्पनाववाद सविस्तर स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4274

[Total No. of Pages : 2

[5808]-601

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

CC 1D - G-2 : Introduction to Applied Ethics
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24423)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the questions in 50 words (any three) [15]

- a) Give the definitions of applied ethics.
- b) Describe the need of environmental ethics.
- c) Explain shortly about marriage and status of women according Simon-de-Beauvoir.
- d) What the Hippocratic Oath?
- e) Explain in short 'marriage is ceremony in India culture'.

Q2) Answer the questions in 200 words (Any Three) [15]

- a) Discuss about the scope of applied ethics.
- b) Discuss the principle of beneficence as a principle of medical ethics.
- c) Explain the inter cast marriage from the point of view of marital ethics.
- d) Discuss about the preservation of animals.
- e) Write briefly about uses and misuses of the media during pandemic.

Q3) Write a short notes (Any Two) [20]

- a) Animal rights.
- b) Social moral impact of pandemic.
- c) Special marriage act.

Q4) Write short notes (Any one) [20]

- a) Explain the types of marriage in Hinduism.
- b) State the nature of Indian health care system.



P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4274

[5808]-601

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

CC 1D - G-2 : Introduction to Applied Ethics
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24423)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) उपयोजित नीतिशास्त्राच्या व्याख्या द्या.
- ब) पर्यावरणाच्या नीतिशास्त्राची गरज वर्णन करा.
- क) सिमाँ द बोवूवाँच्या दृष्टीकोणातून विवाह व स्त्रियांचे स्थान थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) हिप्पोक्रेटिकची शपथ कोणती आहे.
- इ) भारतीय संस्कृतीत विवाह हा एक संस्कार आहे हे थोडक्यात स्पष्ट करा?

प्र.2) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [15]

- अ) उपयोजित नीतिशास्त्राच्या व्याप्तीवर चर्चा करा.
- ब) वैद्यकीय नीतिशास्त्राचे तत्त्व म्हणून परोपकार या तत्त्वाची चर्चा करा.
- क) वैवाहिक नीतिशास्त्राच्या दृष्टीकोणातून आंतरजातीय विवाह संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) प्राण्यांच्या रक्षणाबद्दल चर्चा करा.
- इ) साथीच्या रोगाच्या वेळी माध्यमांचे सदुपयोग व दुरुपयोग यावर थोडक्यात लिहा.

प्र.3) कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टीपा लिहा. [20]

- अ) प्राण्यांचे हक्क
- ब) महामारीचा सामाजिक नैतिक प्रभाव
- क) विवाहविषयक विशेष कायदा

प्र.4) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) हिंदू धर्मातील विवाहाचे प्रकार सांगा.
- ब) भारतीय आरोग्य सेवा प्रणालीचे स्वरूप सविस्तर सांगा.



Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P4275

[Total No. of Pages : 2

[5808]-602

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2B : A Course on Philosophy and Practice of Yoga
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-IV) (24425)**

Time :2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Rajayoga.
- b) Bandha Mudra.
- c) Dharana.
- d) Pratyahara.
- e) The concept of Ishvara.

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one) **[10]**

- a) What is Kriyayoga.
- b) Make the comparision between 'Hathayoga' and 'Rajayoga'.



P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

P4275

[5808]-602

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

SEC-2B : A Course on Philosophy and Practice of Yoga
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-IV) (24425)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजविकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा.

[15]

- अ) राजयोग
- ब) बंधमुद्रा
- क) धारणा
- ड) प्रत्यहारा
- इ) योगातील ईश्वर संकल्पना

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) क्रियायोग म्हणजे काय
- ब) 'हठयोग' आणि 'राजयोग' यांची तुलना करा.



Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4644

[5808]-603

S.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC - 1D : Population Education

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words: [14]

Write the importance of population Education and Scope of Indian population?

OR

Describe the features of Indian Population and how psychological Factors affecting on population growth.

Q2) Answer any one question in 500 words: [14]

Write how Economic Factors affecting on population growth and explain the impact on basic amenities in the urban areas?

OR

Discuss the features of Indian population policy and importance of Population education.

Q3) Answer any one question in 500 words: [14]

Write the Scope of World Population and explain its impacts on the global.

OR

Write the detail policies and programmes on control the population in India within five-year plan?

P.T.O.

Q4) Answer any one question in 500 words:

[14]

Write the concept of population Education and Scope of population Education.

OR

Importance of population education in Indian Society and its impact on socio-culture.

Q5) Write short notes on. (any two)

[14]

- a) Migration
- b) Morbidity
- c) Objective of population Education
- d) Source of Population Control

❖❖❖❖

Total No. of Questions : 5]

P4644

[5808]-603

S.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC - 1D : Population Education

(Pattern 2019) (Semester - IV) (24433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणतेही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा.

[14]

लोकसंख्येचे महत्त्व शिक्षण आणि भारतीय लोकसंख्येची व्याप्ती लिहा.

किंवा

भारतीय लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये आणि लोकसंख्या वाढीवर मनोवैज्ञानिक घटक कसे परिणाम करतात याचे वर्णन करा.

प्र.2) कोणतेही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा.

[14]

लोकसंख्या वाढीवर आर्थिक घटकांचा कसा परिणाम होतो ते लिहा आणि शहरी भागातील मूलभूत सुविधांवर काय परिणाम होतो ते स्पष्ट करा.

किंवा

भारतीय लोकसंख्या धोरणाची वैशिष्ट्ये आणि लोकसंख्या शिक्षणाचे महत्त्व याविषयी चर्चा करा.

प्र.3) कोणतेही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा.

[14]

जागतिक लोकसंख्येची व्याप्ती लिहा आणि त्याचा जागतिक स्तरावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

किंवा

पंचवार्षिक योजनेत भारतातील लोकसंख्या नियंत्रणाबाबत तपशीलवार धोरणे आणि कार्यक्रम लिहा.

प्र.4) कोणतेही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा.

[14]

लोकसंख्या शिक्षणाची संकल्पना आणि लोकसंख्या शिक्षणाची व्याप्ती लिहा.

किंवा

भारतीय समाजात लोकसंख्या शिक्षणाचे महत्त्व आणि त्याचा सामाजिक-संस्कृतीवर होणारा परिणाम लिहा.

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[14]

अ) स्थलांतर

ब) मॉर्बिडिटी

क) लोकसंख्येच्या शिक्षणाचे उद्दिष्ट

ड) लोकसंख्या नियंत्रण स्रोत

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4276

[Total No. of Pages : 4

[5808]-604

S.Y. B.A. (Semester - IV)

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-1B : Personnel Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (24441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions :

[16]

- a) What is the backbone of public system in every country?
- b) What is Human resource development?
- c) State the performance appraisal two objectives.
- d) What is Stress?
- e) In what language did the word Motivation originate?
- f) Name any two factors that affect Motivation.
- g) Write down any two functions of employee unions.
- h) In which article of the constitution the citizens are given the right to organize?
- i) What is a strike?
- j) Explain any two types of accountability.

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Concept of Administrative accountability.
- b) Concept of administrative corruption.
- c) Administrative Tribunal.
- d) Stress Management.
- e) Administrative Discipline.
- f) Rightstrike.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Explain the problem facing HR.
- b) Explain the different types of Motivation.
- c) What are the objectives of discipline in the civil services.
- d) Explain the process of performance appraisal.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) What are the causes at administrative corruption?
- b) Explain the objectives and functions of the vitale council.
- c) What is stress management? Write down information on stress management strategies.



Total No. of Questions : 4]

P4276

[5808]-604

S.Y. B.A. (Semester - IV)

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-1B : Personnel Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (24441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) सदंर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) प्रत्येक देशात सार्वजनिक व्यवस्थेचा कणा कोणता असतो.
ब) मानव संसाधन विकास म्हणजे काय ?
स) कार्यसिद्धी मूल्यमापनची कोणतीही दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.
द) तणाव म्हणजे काय ?
इ) Motivation (अभिप्रेरणा) या शब्दाची मूळ उत्पत्ती कोणत्या भाषेतून झाली ?
फ) अभिप्रेरणेस प्रभावित करणारे कोणतेही दोन घटक सांगा.
य) कर्मचारी संघटनांचे कोणतेही दोन कार्य लिहा.
र) राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमात नागरीकांना संघटना देण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे.
ल) संप म्हणजे काय ?
व) उत्तरदायित्वाचे कोणतेही दोन प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) प्रशासकीय उत्तरदायित्व संकल्पना
ब) प्रशासकीय भ्रष्टाचार

- स) प्रशासकीय न्यायाधिकरण
- द) ताणतणाव व्यवस्थापन
- इ) प्रशासकीय अनुशासन / शिस्त
- फ) संपाचा अधिकार

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) मानव संसाधना समोरील समस्या स्पष्ट करा.
- ब) अभिप्रेरणेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- क) सनदी सेवेतील शिस्तीचा अर्थ सांगून उद्दीष्टे स्पष्ट करा.
- ड) कार्यसिद्धी मूल्यमापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) प्रशासकीय भ्रष्टाचार म्हणजे काय ते सांगून कारणे व उपाययोजना लिहा.
- ब) व्हिटले परिषदेची उद्दीष्टे व कार्य स्पष्ट करा.
- क) ताणतणाव व्यवस्थापन म्हणजे काय? ताणतणावाचे व्यवस्थापन करण्यासाठी आवश्यक उपाययोजनांची माहिती लिहा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4277

[Total No. of Pages : 4

[5808]-605

S.Y. B.A. (Semester - IV)

24442 : PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions :

[16]

- a) Who coined the concept of bureaucracy?
- b) 'Bureaucracy' which language has the original word.
- c) Which NGOs contribute to the development of children?
- d) Who coined the concept of Human Development?
- e) State any two human development indices?
- f) Write down the meaning of sustainable development.
- g) Who is the originator of Human Development Index?
- h) What is globalization?
- i) What is the female literacy rate in India?
- j) Write down any two names of NGOs?

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Meaning of Bureaucracy
- b) Nature of NGOs
- c) Reasons for the growth of voluntary groups?
- d) Role of Voluntary groups in woman development.
- e) Voluntary organization
- f) Woman empowerment

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Explain to Gender Equality?
- b) Role of voluntary groups in children development?
- c) Role of NGOs of Public Administration.
- d) Explain to objectives of Bureaucracy.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) Prepared by Max weber Bureaucracy Model.
- b) What is voluntary organization & Explain to Role of voluntary organization in Development.
- c) Explain to sustainable development.



Total No. of Questions : 4]

P4277

[5808]-605

S.Y. B.A. (Semester - IV)

24442 : PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) सदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) नोकरशाही ही संकल्पना कोणी मांडली?
- ब) 'ब्युरोक्रसी' हा शब्द कोणत्या भाषेतील मुळ शब्द आहे?
- स) मुलांच्या विकासात योगदान देणाऱ्या स्वयं सेवी संस्थांची नावे सांगा.
- द) 'मानव विकास' या संकल्पनेचा पुरस्कार कोणत्या संस्थेने केला.
- इ) कोणतेही दोन मानव विकास निर्देशक सांगा?
- फ) मानव विकास निर्देशकाचे जनक कोण?
- य) शाश्वत विकास संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
- र) जागतिकीकरण म्हणजे काय?
- ल) भारतात महिला साक्षरता दर किती टक्के आहे.
- व) कोणत्याही दोन गैर सरकारी संघटनांची (NGOs) नावे सांगा?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) नोकरशाहीचा अर्थ
- ब) गैर सरकारी संस्थांचे स्वरूप

- स) स्वयं सेवी गट वाढण्याची कारणे
- द) स्त्री विकासातील स्वयं सेवी संस्थांची भूमिका
- इ) स्वयं सेवी संघटना
- फ) स्त्री सवलतीकरण

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) लिंग समानता यावर थोडक्यात लिहा.
- ब) मुलांच्या विकासांमध्ये स्वयं सेवी संस्थांचे योगदान स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक प्रशासनात गैर सरकारी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) नोकरशाहीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) मॅक्स वेबर प्रणित नोकरशाहीचे प्रारूप स्पष्ट करा.
- ब) स्वयं सेवी संघटना व्याख्या सांगून स्वयं सेवी संस्थांची विकासातील भूमिका स्पष्ट करा.
- क) शाश्वत विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4278

[Total No. of Pages : 4

[5808]-606

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC - 1D : District Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words each)

[16]

- a) What is District Police Administration?
- b) State two functions of District Superintendent of Police.
- c) L.C.B. explain the meaning.
- d) Explain the two functions of Police Patil.
- e) Explain the meaning of District Court.
- f) What is the meaning of District Consumer Court?
- g) State two features of District Consumer Court.
- h) State two problems of District Prison.
- i) What is District Planning Committee?
- j) Explain the meaning of district rural development.

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) State the functions of District Superintendent of Police.
- b) State the features of District Consumer Court.
- c) State the Role of District Planning Committee.
- d) Explain the meaning of District disaster management.
- e) What is District Prison administration?
- f) State the importance of District Rural Development Organization.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words)

[18]

- a) State the role of District Superintendent of Police.
- b) Explain the function of district justice system.
- c) Explain the structure of district prison administration.
- d) Describe the features of District Prison administration.
- e) Describe the features of District rural development organization.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) State the powers and functions of the district Superintendent of Police.
- b) Explain the relationship between Police Administration and Public.
- c) Explain the information about district Rural Development Institutions



Total No. of Questions : 4]

P4278

[5808]-606

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC - 1D : District Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी 20 शब्दात)

[16]

- अ) जिल्हा पोलिस प्रशासन म्हणजे काय?
- ब) जिल्हा अधिक्षकाची दोन कार्ये सांगा.
- क) L.C.B. चा अर्थ सांगा.
- ड) पोलिस पाटीलची दोन कार्ये सांगा.
- इ) जिल्हा न्यायालयाचा अर्थ सांगा.
- फ) जिल्हा ग्राहक न्यायालय म्हणजे काय?
- य) जिल्हा ग्राहक न्यायालयाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- र) जिल्हा कारागृहाच्या दोन समस्या सांगा.
- ल) जिल्हा नियोजन समिती म्हणजे काय?
- व) जिल्हा ग्रामीण विकास संस्थेचा अर्थ सांगा.

प्र.2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (50 शब्दात)

[16]

- अ) पोलिस अधिक्षकाचे कार्य सांगा.
- ब) जिल्हा ग्राहक न्यायालयाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) जिल्हा नियोजन समितीची भूमिका सांगा.
- ड) जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- इ) जिल्हा कारागृह प्रशासन म्हणजे काय?
- फ) जिल्हा ग्रामीण विकास संस्थेचे महत्व सांगा.

प्र.3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) जिल्हा पोलिस अधिक्षकाची भूमिका सांगा.
- ब) जिल्हा न्याय व्यवस्थेचे कार्य सांगा.
- क) जिल्हा कारागृह प्रशासनाची रचना स्पष्ट करा.
- ड) जिल्हा कारागृह प्रशासनासाठी वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) जिल्हा ग्रामीण विकास संस्थेची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) जिल्हा पोलिस अधिक्षकाचे अधिकार व कार्ये सांगा.
- ब) पोलिस प्रशासन आणि सामान्य नागरिक संबंध स्पष्ट करा.
- क) जिल्हा ग्रामीण विकास संस्थेची माहिती स्पष्ट करा.



Total No. of Questions :3]

SEAT No. :

P4279

[5808]-607

[Total No. of Pages : 2

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

**SEC-2B (2) Basics of Indian constitution
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -IV)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers of the following questions in 200 words. (Any one) [10]

- a) Explain the demerits of Fundamental duties?
- b) Explain the social Directive principles of state policy?

Q2) Write answers of the following questions in 200 words. (Any one) [10]

- a) Explain the political and Economic Directive Principles of state policy?
- b) Explain the Nature of Fundamental duties?

Q3) Write Notes (Any one). [5]

- a) Importance of Directive principles of state policy.
- b) Importance of Fundamental duties.



P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4279

[5808]-607

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

SEC -2 B(2) : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणताही एक). [10]

- अ) मूलभूत कर्तव्यांचे दोष स्पष्ट करा?
- ब) राज्याच्या धोरणाची सामाजिक मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणताही एक). [10]

- अ) राज्याच्या धोरणाची राजकीय आणि आर्थिक मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा?
- ब) मूलभूत कर्तव्याचे स्वरूप स्पष्ट करा?

प्र.3) टिपा लिहा (कोणतीही एक). [5]

- अ) राज्याच्या मार्गदर्शक तत्वांचे महत्त्व.
- ब) मूलभूत कर्तव्याची उपयुक्तता.



Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4280

[Total No. of Pages : 2

[5808]-611

S.Y.B.A.

FUNCTIONAL ENGLISH (Vocational Stream)

**Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media
(CBCS 2019 Pattern) (Theory) (Semester - IV) (24851)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any two of the following:

[16]

- a) You are a reporter with a national daily. You have heard that a multi-storey building near the main railway station has collapsed causing panic in the area. You rush to the site of the accident along with your team. Write a report with reference to the following points:
 - * Time of the accident.
 - * Place of the accident.
 - * Number of casualties.
 - * Cause of the accident.
 - * Rescue operation conducted by the authorities.
- b) Your college has organized a Blood - donation camp on the occasion of the Republic Day. Write a report of the event in 125-150 words by considering the number of participants, name of the blood bank etc.
- c) In your college Department of English has organized a seminar for UG students of the colleges of your zone on the topic, Career opportunities for the Special English students. Write a report of the seminar with the help of the following points: Date, time and place - No. of participants - speech of resource person - presidential address and objectives and outcomes of the seminar.

P.T.O.

Q2) a) Attempt any one of the following: **[10]**

- i) You are asked to compere 'Farewell Function' for the last year students of the college. Write a script by considering following points: Introduction of the programme and chief guest worshipping the idol - Felocitation - speeches of the students - speech of the chief guest - presidential address - vote of thanks etc.

OR

- ii) Department of English of your college has organized a guest lecture series for the students you are comperer of the inauguration ceremoney of the guest lecture series. Write a programme script to host the programme.

b) Attempt any one of the following: **[10]**

- i) What is blog? Explain elements of blog.

OR

- ii) Write a blog on personality development.

Q3) Attempt any Two of the following: **[12]**

- a) Explain how Radio is more convenient medium of mass communication than print media.
- b) What are the characteristics of Radio?
- c) What are the limitations of Radio as a medium?

Q4) Attempt any two of the following: **[12]**

- a) What are the major characteristics of television as a medium?
- b) The term 'Edutainment' is aptly applied for television. Explain.
- c) Discuss, Television as convienient means of Mass communication in today's era.

Q5) Attempt any two of the following. **[10]**

- a) Bring out the difference between Radio and Television as means of mass communication.
- b) Distinguish between print media and electronic media.
- c) Compare and contrast television advertisements with radio advertisements.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6782

[5808]-613

[Total No. of Pages : 2

S.Y. B.A.

TRAVELAND TOURISM MANAGEMENT

Paper IV : Hotel Management

**(2019 Pattern) (Semester - IV) (24861) (Theory)
(Vocational Stream)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each)

[16]

- a) Define Hotel.
- b) What are various types of hotels?
- c) Explain the concept of youth hotel.
- d) Define Motels.
- e) What is full form of VISA?
- f) What does hotel on wheels is known?
- g) What does a hotel situated near an airport is known?
- h) What is hotel tariff?
- i) Define capsule hotel.
- j) What do you understand by the term “wake up call”?

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each).

[18]

- a) Explain the concept front office in hotel industry.
- b) Explain various types of star hotels.
- c) What do you mean by European meal plan?
- d) Explain the Ministry of Foreign Affairs.

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each)

[16]

- a) What do you mean by American hotel meal plan?
- b) Elaborate the origin of hotel industry in India.
- c) Explain various types of hotel rooms.

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each).

[20]

- a) Explain the procedure of “check in” and “check out”.
- b) Elaborate the concept of homestay and its important in today’s world.

ॐ ॐ ॐ